

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
Διακυβέρνηση και Δημόσιες Πολιτικές

«Κοινωνική Οικονομία - Ενσωμάτωση της Ευρωπαϊκής
στρατηγικής στα πλαίσια της Ελληνικής διακυβέρνησης»

Αικατερίνη Ευγκάκη

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2018

University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Sciences
Department of Political Studies and International Relations

Master Program in
Governance and Public Policies

“Social Economy – Integration of the European strategy
in the context of the Hellenic governance”

Aikaterini Xygekaki

Korinth, September 2018

Περιεχόμενα

Περίληψη	I
Abstract	II
Ευρετήριο Πινάκων	III
Ευρετήριο Διαγραμμάτων.....	IV
Επεξηγήσεις συντομογραφιών.....	V
Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή	1
Κεφάλαιο 2: Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα.....	3
2.1. Η έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας.....	3
2.2. Οι αρχές της Κοινωνικής Οικονομίας.....	6
2.3. Στόχοι - Χαρακτηριστικά - Σκοποί της Κοινωνικής Οικονομίας	7
2.4. Λόγοι ανάπτυξης του τομέα – Η συμβολή του στη Απασχόληση τη Κοινωνική Συνοχή και την Οικονομική Ανάπτυξη	9
Κεφάλαιο 3: Πολιτικές ενίσχυσης της Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	14
3.1. Εισαγωγή.....	14
3.2. Πρωτοβουλίες της ΕΕ για τη Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα	16
3.2.1. Τρίτο Σύστημα και Απασχόληση.....	16
3.2.2. Πρωτοβουλία EQUAL.....	16
3.2.3. Πρωτοβουλία για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα (<i>Social Business Initiative</i>)	18
3.2.4. Πράξη για την Ενιαία Αγορά II	22
3.2.5. EaSI.....	23
3.2.6. Horizon 2020	25
3.3. Χρηματοδοτικά εργαλεία ενίσχυσης της Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας.....	26
3.4. Η Κοινωνική Οικονομία στα κράτη μέλη της ΕΕ.....	32

Κεφάλαιο 4: Πολιτικές ενίσχυσης της Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα	41
4.1. Εισαγωγή.....	41
4.2. Πρωτοβουλίες θεσμικό πλαίσιο και Εθνικές Στρατηγικές.....	42
4.2.1. Πρωτοβουλία EQUAL.....	42
4.2.2. Ο Νόμος 4019/2011 για τη Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα.....	43
4.2.3. Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας 2013 – ΕΣΠΑ 2007-2013	45
4.2.4. Στρατηγική Ευρώπη 2020: Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για τη Κοινωνική Ένταξη - ΕΣΠΑ 2014-2020	48
4.2.5. Ο Νόμος 4430/2016 για τη Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και την ανάπτυξη των φορέων της	51
4.2.6. Άλλες πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.....	53
4.3. Υφιστάμενη Κατάσταση στην Ελλάδα	54
4.4. Σχέδιο Δράσης για την Ανάπτυξη του Οικοσυστήματος της Κ.ΑΛ.Ο. 2017-2023	60
Κεφάλαιο 5: Συμπεράσματα	63
Κατάλογος Πηγών	68
Παράρτημα.....	82

Περίληψη

Η παρούσα εργασία μελετά τη διαδικασία ενσωμάτωσης της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Κοινωνική Οικονομία, ως πλαίσιο κατευθυντηρίων που δίνει έμφαση στην πρόσβαση σε χρηματοδοτήσεις, τη βελτίωση προβολής της Κοινωνικής Οικονομίας και του νομικού περιβάλλοντος που τη διέπει, στην Ελλάδα του σήμερα. Γίνεται αναφορά στις Ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες και στα χρηματοδοτικά εργαλεία ενίσχυσης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Αναλύονται οι εθνικές πρωτοβουλίες και οι ενέργειες που διενεργήθηκαν προς αυτή τη κατεύθυνση. Περιγράφεται το θεσμικό πλαίσιο καθώς και η υφιστάμενη κατάσταση στην ΕΕ και στην Ελλάδα. Τέλος εξάγονται συμπεράσματα και παρατίθενται μερικά από τα μέχρι τώρα αποτελέσματα της εφαρμογής της πολιτικής καθώς επίσης εκτιμήσεις για τις παρατηρούμενες τάσεις και προτάσεις για την ανάπτυξη του τομέα. Για την συγγραφή της χρησιμοποιήθηκε ελληνική και διεθνής βιβλιογραφία, επίσημα κείμενα και νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ελληνική νομοθεσία και μελέτες σχετικά με την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας στην Ευρώπη και την Ελλάδα. Το βασικό συμπέρασμα της έρευνας είναι ότι η Ελλάδα έχει ενσωματώσει επί το πλείστον τις Ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες. Θεσπίστηκαν νόμοι που διευρύνουν το θεσμικό περιβάλλον μέσα στο οποίο μπορεί να αναπτυχθεί ο τομέας της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας με απώτερο σκοπό την αύξηση των κοινωνικών επιχειρήσεων και τη μείωση της ανεργίας, δρομολογήθηκαν δράσεις που στηρίζονται στα ΕΔΕΤ και δράσεις που αφορούν στην προβολή του τομέα. Έχοντας τεθεί οι προϋποθέσεις, έμφαση προτείνεται να δοθεί στο παράγοντα εκπαίδευση που θα διαμορφώσει την αναγκαία κουλτούρα που θα προασπίσει και θα αναπτύξει εν γένει το τομέα.

Λέξεις κλειδιά

Κοινωνική Οικονομία, Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, Κοινωνική συνοχή, (Κοιν.Σ.Επ.), Κοινωνικές επιχειρήσεις, Γενικό Μητρώο Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, Κοινωνική ένταξη, EQUAL, ΕΣΠΑ 2014-2020, Ευρώπη 2020, Κοινωνική καινοτομία, ΕΤΚΕ

Abstract

In this dissertation it is attempted to present the process of incorporating the European Social Economy Strategy as a framework of guidelines focusing on access to finance, improving the visibility of the Social Economy and the legal environment that governs it in Greece today. Reference is made to European initiatives and financial instruments that strengthen social entrepreneurship. The national initiatives and the actions taken in this direction are analyzed. The institutional framework as well as the current situation in the EU and Greece are outlined. Finally, conclusions are drawn and some of the results of the policy implementation so far, as well as assessments of observed trends and proposals for the development of the sector. For the purpose of writing this study, Greek and International bibliography, official texts and legislation of the European Union, Greek legislation and studies on the development of the social economy in Europe and Greece were used. The main conclusion of the study is that Greece has mostly incorporated European initiatives. Laws have been enacted to broaden the institutional environment in which the Social and Solidarity Economy sector can be developed with the ultimate goal of increasing social enterprises and reducing unemployment, launching actions based on ESIF and actions to promote the sector. Considering that the prerequisites have been put, emphasis is placed on the factor of education and training that will shape the culture needed to defend and develop the sector in general.

Keywords

Social Economy, Social Entrepreneurship, Social Cohesion, Social Enterprise, General Social and Solidarity Economy Register, Social Inclusion, EQUAL, NSRF 2014-2020, Europe 2020, Social Innovation, EUSEFs

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 2.1: Εννοιολογικές προσεγγίσεις του τρίτου τομέα	5
Πίνακας 3.1 : Υποδείγματα παρέμβασης των ΕΔΕΤ την περίοδο 2007-2013	28
Πίνακας 3.2 : Υποδείγματα παρέμβασης των ΕΔΕΤ την περίοδο 2014-2020	29
Πίνακας 3.2 (συνέχεια) : Υποδείγματα παρέμβασης των ΕΔΕΤ την περίοδο 2014-2020	30
Πίνακας 3.3: Νέα χρηματοδοτικά εργαλεία πλην των ΕΔΕΤ	31
Πίνακας 3.4 : Απασχόληση σε συνεταιρισμούς, αλληλασφαλιστικές οργανώσεις, ενώσεις, ιδρύματα και αμοιβαία κεφάλαια. Ευρωπαϊκή Ένωση (2014-15)	34
Πίνακας 3.5 : Αμειβόμενη απασχόληση στην κοινωνική οικονομία συγκρινόμενη με το σύνολο της αμειβόμενης απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση (2014-15)	35
Πίνακας 3.6 : Εξέλιξη της αμειβόμενης απασχόλησης στην κοινωνική οικονομία στην Ευρώπη	37
Πίνακας 3.7 : Εξέλιξη της αμειβόμενης απασχόλησης στην κοινωνική οικονομία στην Ευρώπη (κατανεμημένη ανά ομάδα φορέων κοινωνικής οικονομίας)	38
Πίνακας 3.8 : Το επίπεδο εθνικής αναγνώριση του τομέα της κοινωνικής οικονομίας στη Ευρώπη	39
Πίνακας 4.1 : Η υφιστάμενη κατάσταση - παρουσίαση των ζωντανών επιχειρήσεων και το ποσοστό βιωσιμότητας	60
Πίνακας 4.2 : Προϋπολογισμός των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2014-2020 για τον Τομέα της Κ.Α.Λ.Ο.	62

Ευρετήριο Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 2.1 : Τα χαρακτηριστικά των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας βασισμένα στο (ILO 2009)	9
Διάγραμμα 3.1 : EASI- κατανομή κονδυλίων ανά πρωτοβουλία	24
Διάγραμμα 4.1 : Αριθμός φορέων ΚΑΛΟ	55
Διάγραμμα 4.2 : Κατανομή φορέων ΚΑΛΟ στις περιφέρειες	56
Διάγραμμα 4.3 : Αριθμός εργαζομένων σε φορείς ΚΑΛΟ	57
Διάγραμμα 4.4 : Συνολικός κύκλος εργασιών φορέων ΚΑΛΟ	57
Διάγραμμα 4.5 : Κέρδη και ζημιές ΚΑΛΟ	58

Επεξηγήσεις συντομογραφιών

ΕΕ :	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΚΟ :	Κοινωνική Οικονομία
Κ.ΑΛ.Ο. :	Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία
ΜΚΟ:	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ΕΣΠΑ :	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
Κοιν.Σ.ΕΠ :	Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση
ΦΕΚ :	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
ΜΜΕ :	Μικρομεσαίες επιχειρήσεις
ΕΠΑΝΕΚ :	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα, Καινοτομία»
ΕΠΑΝΑΔ–ΕΔΒΜ :	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού» – Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση
ΠΕΠ :	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΤΕΠΙΧ:	Ταμείο επιχειρηματικότητας
CIRIEC :	International Centre of Research and Information on the Public, Social and Cooperative Economy
ΕΔΕΤ :	Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Επενδυτικά Ταμεία

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

Σκοπό της παρούσας εργασίας αποτελεί η παρουσίαση της διαδικασίας ενσωμάτωσης της Ευρωπαϊκής πολιτικής για την Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα. Μελετάται και παρουσιάζεται ο βαθμός στον οποίο έχει διενεργηθεί αυτή η διαδικασία, οι τρόποι, οι πρωτοβουλίες ή/και οι δράσεις που έχουν πραγματοποιηθεί. Μέσα από την πορεία της ενσωμάτωσης, παρουσιάζονται οι αλλαγές που έχουν επιτευχθεί στο τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στη χώρα.

Η εκπόνηση της εργασίας βασίστηκε σε μελέτη θεωρητικού πλαισίου μέσω πρωτότυπων πηγών εθνικού δικαίου και δικαίου της ΕΕ καθώς και σε δευτερογενής πηγές (βιβλιογραφία, Εκθέσεις Διεθνών οργανισμών και Οδηγοί). Ταυτόχρονα παρατίθενται στατιστικά στοιχεία από επίσημες ευρωπαϊκές και εθνικές πηγές.

Ακόμα χρησιμοποιήθηκαν πολύτιμες πληροφορίες που παρήχθησαν από συνέντευξη που διενεργήθηκε στον Ειδικό Γραμματέα της Ειδικής Υπηρεσίας για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (Κ.ΑΛ.Ο.) Α. Βορλόου του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης η οποία συνέβαλε στην περαιτέρω στοιχειοθέτηση περί των χαρακτηριστικών των φορέων Κ.ΑΛ.Ο., περί των επιπτώσεων της Κ.ΑΛ.Ο. στην απασχόληση και τη κοινωνική επιχειρηματικότητα (στοιχεία από το Γενικό Μητρώο των φορέων Κ.ΑΛ.Ο.) και εν συνεχεία των πραγματοποιηθέντων πρωτοβουλιών, προτεινόμενων δράσεων, διαμορφούμενων αποτελεσμάτων, τάσεων και εκτιμήσεων του τομέα.

Η εν λόγω συνέντευξη παρατίθεται αναλυτικά σε μορφή ερωτήσεων απαντήσεων στο παράρτημα της παρούσης εργασίας.

Στο κεφάλαιο 2 παρατίθενται ορισμοί εννοιών του τρίτου τομέα και αναλύεται η Κοινωνική οικονομία ως πυλώνας οικονομικής ανάπτυξης αλλά και κοινωνικής συνοχής. Παρατίθεται το πώς και γιατί δημιουργήθηκε, καθώς επίσης το γιατί αποτελεί πολιτική προτεραιότητα, ποιούς στόχους εξυπηρετεί και με ποιούς τρόπους συνδέεται με την απασχόληση και τη κοινωνική επιχειρηματικότητα.

Στο κεφάλαιο 3 περιγράφεται εκτενώς η Ευρωπαϊκή στρατηγική. Παρατίθεται το τι κάνει η ΕΕ για την κοινωνική οικονομία με ποιούς τρόπους και τι προτείνει. Παρουσιάζονται οι Ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες και κατευθύνσεις σχετικά με τη Κοινωνική Οικονομία καθώς και τα χρηματοδοτικά εργαλεία στήριξης της

Κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Ακόμα περιγράφεται η υφιστάμενη κατάσταση και οι τάσεις στα κράτη μέλη της ΕΕ, στο τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας.

Στο κεφάλαιο 4 περιγράφεται αναλυτικά η διαδικασία ενσωμάτωσης των προτεινόμενων ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών για τη Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα. Γίνεται προσπάθεια να περιγραφούν οι Δομές, οι μηχανισμοί και οι δρώντες της πολιτικής. Ακολουθεί ιστορική καταγραφή όλων των ενεργειών και πρωτοβουλιών ενίσχυσης του τομέα στα πλαίσια της εθνικής πολιτικής. Περιγράφεται το πώς εφαρμόζεται, με ποιά θεσμικά, χρηματοδοτικά και επικοινωνιακά εργαλεία, πού στοχεύει να βοηθήσει και με ποιό τρόπο, μέσα από συγκεκριμένες δράσεις. Γίνεται αναφορά στο νέο στρατηγικό πλαίσιο ΕΣΠΑ 2014-2020, που αφορά στις πηγές χρηματοδότησης και παρατίθεται το βασικό θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη Κοινωνική Οικονομία. Περιγράφεται η υφιστάμενη κατάσταση και οι τάσεις του τομέα. Ακόμα γίνεται συνοπτική αναφορά στο πώς έχουν διαμορφωθεί-τροποποιηθεί οι προτεινόμενες δράσεις, βάσει του Σχεδίου Δράσης για την ανάπτυξη του Οικοσυστήματος της Κ.ΑΛ.Ο. 2017-2023.

Τέλος στο κεφάλαιο 5 παρατίθενται σύντομα συμπεράσματα σε σχέση με το κεντρικό ερώτημα της εργασίας που είναι «κατά πόσο και αν η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Κοινωνική Οικονομία, ως πλαίσιο κατευθυντηρίων που δίνει έμφαση στην πρόσβαση σε χρηματοδοτήσεις, τη βελτίωση προβολής της κοινωνικής οικονομίας και του νομικού περιβάλλοντος που τη διέπει, έχει ενσωματωθεί και με ποιούς τρόπους, στην Ελλάδα του σήμερα». Στο πλαίσιο αυτό παρατίθενται μερικά από τα μέχρι τώρα αποτελέσματα και η διαπιστούμενη πρόοδος της εφαρμογής της πολιτικής καθώς επίσης και εκτιμήσεις και προτάσεις για τις παρατηρούμενες τάσεις και την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων.

Κεφάλαιο 2: Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα

2.1. Η έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας

Στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα με τη δημιουργία των πρώτων συνεταιρισμών ανάμεσα σε αγρότες και εργάτες, ξεκινά στην Ευρώπη η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (Κ.ΑΛ.Ο.) (Dupoyet, 1830). Ο τομέας της Κοινωνικής οικονομίας ορίζεται ως το πλέγμα οργανωμένων δραστηριοτήτων φορέων που καλύπτουν το φάσμα ανάμεσα στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα της οικονομίας (Ninacs and Toye, 2002), (Moulaert and Nussbaumme, 2005). Αυτοί οι οργανισμοί είναι ιδιωτικού δικαίου και τελούν υπό ένα σύνθετο πεδίο δραστηριοποίησης. Αποτελούνται από:

- ✓ μη κερδοσκοπικές οργανώσεις,
- ✓ σωματεία,
- ✓ ιδρύματα,
- ✓ αλληλασφαλιστικές εταιρείες,
- ✓ συνεταιρισμούς και
- ✓ κοινωνικές επιχειρήσεις που δεν έχουν τη μορφή συνεταιρισμών. Ουσιαστικά είναι μορφώματα εμπορικών επιχειρήσεων που δεν διανέμουν τα κέρδη ή περιορίζουν σημαντικά τη δυνατότητα διανομής κερδών επανεπενδύοντάς τα για την επίτευξη ενός κοινωνικού στόχου,

ενώ δραστηριοποιούνται σε όλους τους οικονομικούς τομείς όπως: την γεωργία, τις κατασκευές, τη βιοτεχνία, το εμπόριο, τις υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας, πολιτιστικές υπηρεσίες, το χώρο της εστίασης, την ιδιωτική ασφάλιση, χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, τεχνολογίας και επικοινωνιών κλπ. Διέπονται από πνεύμα αλληλεγγύης, συλλογικότητα, μη διανομή κερδών, αυτοδιαχείριση, και το επιχειρείν προωθεί κοινωνικούς σκοπούς (Νικολόπουλος, 2012).

Η Κοινωνική Οικονομία ως όρος, περιλαμβάνει τόσο την οικονομική όσο και τη κοινωνική διάσταση. Είναι η άσκηση οικονομικής δραστηριότητας που στοχεύει στη κάλυψη συγκεκριμένων κοινωνικών αναγκών. Αν λοιπόν ο δημόσιος αποτελεί το πρώτο τομέα της οικονομίας, δηλαδή το κράτος, ο ιδιωτικός αποτελεί το δεύτερο

τομέα, δηλαδή την αγορά, η θεσμοθετημένη και οργανωμένη Κοινωνική οικονομία μαζί με τον μη κερδοσκοπικό τομέα αποτελεί το τρίτο τομέα της Οικονομίας (Νικολόπουλος και Καπογιάννης, 2012).

Ο Ζακ Ντελνέρ οριοθετώντας τον ορισμό του τρίτου τομέα, τον χαρακτήρισε ως μικρού μεγέθους, αποκεντρωμένο, δημοκρατικά οργανωμένο, τομέα που προσβλέπει στην ικανοποίηση αναγκών που δεν καλύπτονται από τους άλλους δύο τομείς (Νικολόπουλος, 2012).

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η Κοινωνική οικονομία στη κλασσική θεσμοθετημένη της μορφή, περιλαμβάνει συνεταιρισμούς, ιδρύματα, αλληλασφαλιστικές εταιρείες ή ενώσεις, οργανισμούς οι οποίοι διέπονται από συγκεκριμένα νομικά χαρακτηριστικά και τις κοινωνικές επιχειρήσεις που λειτουργούν όπως οι ιδιωτικές ανώνυμες εταιρίες, όπου με τη παροχή υπηρεσιών ή τη παραγωγή προϊόντων καλύπτουν ακάλυπτες κοινωνικές ανάγκες ή τις ανάγκες των μελών τους (COM (2011) 682/25.10.2011). Ουσιαστικά η κοινωνική οικονομία είναι μια έννοια ευρύτερη διότι εκτός από τις οργανώσεις του τρίτου τομέα, περιλαμβάνει και συνεταιρισμούς και κοινωνικές επιχειρήσεις.

Σε προσπάθεια αντιμετώπισης του οικονομικού αποκλεισμού συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων καθώς και την καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας, χαρακτηριστικά που πλήττουν το κράτος πρόνοιας και ενισχύουν την οικονομική κρίση δημιουργήθηκε η «οικονομία της αλληλεγγύης». Μέσα από τις πρωτοβουλίες που αναπτύσσει στοχεύει στην τοπική ανάπτυξη και στην εξομάλυνση των παραπάνω φαινομένων βοηθώντας ταυτόχρονα στην επανένταξη των ανέργων στην αγορά εργασίας. Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία ως σχήμα, συναθροίζει τα συστατικά όλων των προηγούμενων ορισμών και αποτελεί μια συλλογική θεωρία, σύμφωνα με την οποία οι δημόσιες πολιτικές αφενός και οι ιδιωτικές επιχειρησιακές πρωτοβουλίες αφετέρου συμπληρώνονται από παρεμβάσεις άλλων ιδιωτικών οργανισμών που ως στόχο έχουν την ικανοποίηση των μελών τους ή του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου μέσα από την αξιοποίηση και αναπαραγωγή των γνώσεων της εμπειρίας και των δράσεων των ίδιων των μελών τους (Laville, 2011). Στο παρακάτω Πίνακα 2.1 εμφανίζονται επιγραμματικά οι βασικές έννοιες των φορέων της αλληλέγγυας οικονομίας της κοινωνικής οικονομίας και του μη κερδοσκοπικού σκοπού που απαρτίζουν το τρίτο τομέα.

Πίνακας 2.1

Εννοιολογικές προσεγγίσεις του τρίτου τομέα

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΕΑ			
Έννοια	Αλληλέγγυα οικονομία	Κοινωνική οικονομία	Μη Κερδοσκοπικός τομέας
Ορισμός	<p>Η αλληλέγγυα οικονομία περιλαμβάνει εκείνες τις οικονομικές δραστηριότητες που στοχεύουν στον εκδημοκρατισμό της οικονομίας στη βάση της συμμετοχής των πολιτών. Διακρίνονται από μια διττή στόχευση:</p> <ul style="list-style-type: none"> οικονομική, διότι επιχειρούν να δημιουργήσουν οικονομικές σχέσεις με βάση την αμοιβαιότητα και σε συνδυασμό με πόρους από την αγορά και την αναδιανομή του κράτους πολιτική, διότι επιχειρούν να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν αυτόνομους δημόσιους χώρους όπου συζητούνται σκοποί και μέσα 	<p>Αποτελείται από όλες τις οικονομικές δραστηριότητες που διεξάγονται από επιχειρήσεις, κυρίως συνεταιρισμούς, ενώσεις και κοινωνίες αλληλοβοήθειας, οι οποίες εμφορούνται από τις ακόλουθες αρχές:</p> <ul style="list-style-type: none"> προτεραιότητα στις υπηρεσίες προς τα μέλη και την κοινότητα και όχι στο κέρδος, αυτόνομη διοίκηση, δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων προβάδισμα στα μέλη και στην εργασία έναντι του κεφαλαίου στη διανομή των κερδών 	<p>Οι Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις που διαθέτουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:</p> <ul style="list-style-type: none"> Έχουν θεσμική μορφή (νομικό πρόσωπο) Είναι ιδιωτικές (διακριτές από το κράτος και τους φορείς του). Είναι αυτοδιοικούμενες (θεσπίζουν τους δικούς τους κανόνες και ορίζουν τη δική τους διαδικασία λήψης αποφάσεων). Δεν μπορούν να διανείμουν κέρδη στα μέλη, στους διευθύνοντες ή στους μετόχους τους. Οι δράσεις τους εμπλέκουν χορηγούς και εθελοντές, και η συμμετοχή είναι εθελοντική
Πηγή	Moulaert and Ailenei (2005), Laville (2003), Laville et al. (2007)	Defourny and Develtere (1999), Defourny (2001), Monzon and Chavez (2008)	Weisbord (1975), BenNer and Van Hooymissen (1991), Hansmann (1987), Rose-Ackerman (1996), Salamon and Anheier (1998, 2000)
Φορέας	RILESS: Δίκτυο Λατινοαμερικάνων Ερευνητών για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία.	EMES-Ευρωπαϊκό Ερευνητικό Δίκτυο για την Κοινωνική Οικονομία CEP-CMAF: Εκπρόσωπος σε επίπεδο ΕΕ που το 2008 μετονομάστηκε σε «Κοινωνική Οικονομία Ευρώπη».	John Hopkins Συγκριτικό Πρόγραμμα για τον Μη Κερδοσκοπικό Τομέα (Comparative Nonprofit Sector Project)

Πηγή: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ - Αδάμ & Παπαθεοδώρου, 2010

Ο διαχωρισμός των φορέων ανά κατηγορία σύμφωνα με τις λειτουργίες που επιτελούν δεν είναι πάντα εύκολος δεδομένων των αλληλοσυμπληρούμενων χαρακτηριστικών τους (Borzaga and Defourny, 2001). Αυτό που είναι όμως σαφές

και αποτελεί κοινό παρονομαστή, είναι ότι αφορούν την ικανοποίηση αναγκών που δεν καλύπτονται από τους άλλους δύο τομείς, αυτόν του δημοσίου και αυτόν του ιδιωτικού.

2.2. Οι αρχές της Κοινωνικής Οικονομίας

Ο τομέας της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας οικονομίας επικεντρώνει στον εξανθρωπισμό της κοινωνίας, στη δημοκρατικοποίηση και κοινωνικοποίηση της οικονομίας στην αμοιβαιότητα, την αλληλεγγύη, τη συλλογικοποίηση, στην αναδιανομή, στη τοπική ανάπτυξη (Νικολόπουλος, 2012). Αποσκοπεί στην ευημερία με βασικό γνώμονα όχι μόνο το πλούτο αλλά και τη ποιότητα ζωής, την αξιοποίηση του φυσικού ανθρώπινου και οικολογικού κεφαλαίου. Στη Κοινωνική Οικονομία οι κοινωνικές επιχειρήσεις όπως συνεταιρισμοί, εθελοντικές οργανώσεις και κοινωφελή ιδρύματα, αναλαμβάνουν το ρόλο κάθε οικονομικής πρωτοβουλίας, (Borzaga και Defourny, 2001), (Ν. 4019/2011). Υπό αυτό το πρίσμα ότι οι βασικές αρχές λειτουργίας των φορέων της κοινωνικής οικονομίας οι οποίες ορίζουν ταυτόχρονα και την ίδρυσή τους, οριοθετούνται ως εξής:

- Παροχή υπηρεσιών / αγαθών χωρίς την αποκλειστική επιδίωξη του κέρδους. Αφορά την παροχή υπηρεσιών συλλογικού ενδιαφέροντος. Η ανάπτυξη τεχνικών οικονομικής απόδοσης περιορίζεται στο κεφάλαιο επένδυσης. Η δημιουργία πλεονάσματος αποτελεί μέσο για την αποτελεσματική παραγωγή των υπηρεσιών και όχι κυρίαρχο κίνητρο.
- Ανεξάρτητη διοίκηση. Αυτή η αρχή αποτελεί βασική διάκριση των φορέων της κοινωνικής οικονομίας από το δημόσιο τομέα (Pestoff, 2005). Η ανεξαρτησία αυτή σε αντίθεση με το δημόσιο τομέα που δε μπορεί να την έχει, τροφοδοτεί και ωθεί εθελοντικές πρωτοβουλίες.
- Δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων (Bucek και Smith, 2000). Εφαρμογή της αρχής «μια ψήφος ανά άτομο», συμμετοχή στη διοίκηση και λήψη αποφάσεων, εκπροσώπων των εργαζομένων, των εθελοντών, των χορηγών κλπ.
- Στην αναδιανομή του εισοδήματος δίνεται προτεραιότητα στα άτομα και στην εργασία και όχι στην ανάπτυξη του κεφαλαίου. Η αρχή αυτή επιτυγχάνεται

μέσω πρακτικών όπως (χρήση του πλεονάσματος σε εξυπηρέτηση κοινωνικών σκοπών, διανομή του πλεονάσματος στα μέλη και δημιουργία αποθεματικού για τη εύρυθμη λειτουργία της επιχείρησης).

2.3. Στόχοι - Χαρακτηριστικά - Σκοποί της Κοινωνικής Οικονομίας

Στη ιδιωτική οικονομία, βασικό στόχο αποτελεί η υψηλή παραγωγικότητα και η επίτευξη του κέρδους. Στον δημόσιο τομέα, βασικό στόχο αποτελεί η εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος. Οι πρωτοβουλίες στο πεδίο της Κοινωνικής Οικονομίας πραγματεύονται την ανάπτυξη του συλλογικού κοινωνικού κεφαλαίου, για την εξυπηρέτηση στόχων γενικού συμφέροντος με έμφαση στον άνθρωπο μέσα από την ενδυνάμωση των δικτύων κοινωνικών σχέσεων και τη συλλογική δράση με κανόνες εμπιστοσύνης και αμοιβαιότητας.

Οι κοινωνικοί και οικονομικοί σκοποί που εξυπηρετεί ο Τρίτος τομέας, αποτελούν ταυτόχρονα και τα χαρακτηριστικά του και είναι τα εξής:

- Δημιουργεί δυνατότητες συνεχούς απασχόλησης αξιοποιώντας υφιστάμενες και νέες πηγές απασχόλησης.
- Καταπολεμά τον κοινωνικό αποκλεισμό ευπαθών κοινωνικών ομάδων με ανισότητες στην κοινωνική και οικονομική ζωή, ενδυναμώνοντας την απασχολησιμότητά τους. (Speare *et al*, 2001)
- Ενισχύει τη κοινωνική συνοχή. Οι φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας προσανατολίζονται σε δραστηριότητες κοινωφελούς χαρακτήρα όπως υγεία, κοινωνική φροντίδα, πολιτισμό κλπ με επίτευξη ωφελειών σε τοπική βάση.
- Υπάρχει αυτοδιαχείριση δραστηριοτήτων. Οι προτεραιότητες καθορίζονται αυτόνομα από τους τοπικούς πληθυσμούς.
- Χτίζει το τοπικό κοινωνικό κεφάλαιο το κινητοποιεί προς συλλογικές αλληλέγγυες παραγωγικές πρωτοβουλίες προς τη κατεύθυνση της κοινωνίας των πολιτών εμπλέκοντας τοπικούς συντελεστές όπως άτομα, φορείς, ευπαθείς ομάδες κ.ά (Νικολόπουλος, 2012). Επιτυγχάνεται μέσα από την συναίνεση, τη τήρηση των κανόνων συμπεριφοράς και ευθύνης, την εμπιστοσύνη και αμοιβαιότητα, τη συμμετοχή σε επίσημα και άτυπα δίκτυα, τη πρόσβαση και διάχυση της πληροφορίας.

- Καλύπτει σύνθετες κοινωνικές ανάγκες που δεν καλύπτονται από τις δημόσιες πολιτικές του κράτους ούτε από τις ιδιωτικές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες της Αγοράς και συμβάλλει στη δημιουργία νέων οικονομικών δυνατοτήτων¹.
- Στοχεύει στην ανάπτυξη της τοπικής κοινότητας εκσυγχρονίζοντας τις τοπικές αγορές προκειμένου να ικανοποιήσει τις τοπικές ανάγκες, εξισορροπώντας την προσφορά και τη ζήτηση και αναπτύσσοντας δυνατότητες δικτύωσης.
- Ταυτόχρονα οι παρεχόμενες υπηρεσίες ή προϊόντα αρκετές φορές φέρουν στοιχεία υψηλότερης ποιότητας διότι ο φορέας που τις παράγει δε κουβαλούν τα χαρακτηριστικά του ιδιωτικού τομέα που είναι το κυνήγι του κέρδους, ή του δημοσίου τομέα που είναι γραφειοκρατικά κωλύματα και καθυστερήσεις και επικεντρώνονται περισσότερο στη επίτευξη ποιοτικών χαρακτηριστικών.
- Εξασφαλίζει επάρκεια, τονώνει την κατανάλωση και αυξάνει τα εισοδήματα.
- Συμβάλλει στην ανάπτυξη από τα μέλη και εθελοντικών δραστηριοτήτων για την προσέλκυση ευρύτερων πληθυσμιακών ομάδων, οι οποίες στη συνέχεια μπορεί να εντάσσονται σε συλλογικές επιχειρηματικές δραστηριότητες (συνδυασμός εθελοντικής και μισθωτής εργασίας), με αποτέλεσμα να ενδυναμώνεται ο κοινωνικός ιστός και να προωθείται η κοινωνική συνοχή (Ντούλια, 2008).
- Αμβλύνει τις γεωγραφικές και τοπικές αποκλίσεις και ανισότητες. (Cambel, 1999), (Borgaza *et al*, 1999), ECOTEC, 2001), Κετσετζοπούλου, (2004), (Ντούλια, 2008 σελ. 15)

Τα κοινά χαρακτηριστικά των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας και οι αρχές που τους διέπουν διαφαίνονται στο παρακάτω (Διάγραμμα 2.1), του Διεθνούς Ινστιτούτου Εργασίας (ILO 2009).

---

¹ EMES EUROPEAN NETWORK 1999, OECD - The Social Economy–Building Inclusive Economics, 2007.

Διάγραμμα 2.1

Τα χαρακτηριστικά των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας βασισμένα στο (ILO 2009)

Πηγή: ILO 2009

2.4. Λόγοι ανάπτυξης του τομέα – Η συμβολή του στη Απασχόληση τη Κοινωνική Συνοχή και την Οικονομική Ανάπτυξη

Όπως οι ανάγκες της αγοράς είναι αυτές που διαμορφώνουν τις τάσεις και τις εκάστοτε συνθήκες στον ιδιωτικό τομέα, έτσι και οι ανάγκες της κοινωνίας είναι αυτές που διαμορφώνουν την τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας και των επιχειρήσεων ή οργανισμών που αυτή περιλαμβάνει. Ακάλυπτες ανάγκες σε έννοιες και τομείς όπως η απασχόληση, ο πολιτισμός η πρόνοια το περιβάλλον, που δεν ικανοποιούνται από το κράτος ή την Αγορά αντίστοιχα, αποτελούν τους βασικούς λόγους ανάπτυξης και δημιουργίας όλων των εναλλακτικών μορφωμάτων που δραστηριοποιούνται στο τρίτο τομέα.

Η φιλοσοφία των εμπλεκόμενων φορέων για διεκδίκηση και διαμόρφωση εναλλακτικών τρόπων παραγωγής και ζωής, πέρα από τις κλασσικές εκμεταλλευτικές σχέσεις της αγοράς, αποτελεί έναν ακόμα λόγο δημιουργίας των εν λόγω δραστηριοτήτων. Για αυτό το λόγο άλλωστε αυτοί οι φορείς διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο ανάμεσα στο κράτος και την αγορά και κάνουν τη διαφορά ειδικά σε περιόδους κρίσης, όπου οι ανεκπλήρωτες ανάγκες των πολιτών μεγεθύνονται, διότι το κράτος λόγω περιορισμένων ή ανύπαρκτων χρηματικών πόρων δε μπορεί απλά να καλύψει. Μέσα από τις δραστηριότητες τους συνδυάζουν κοινωνικό έργο με επιχειρηματικές μεθόδους, προσαρμοσμένες πάνω στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ευπαθών κοινωνικών ομάδων οι οποίες αξιοποιούνται και αναδεικνύονται ως κοινωνικό κεφάλαιο που στη συνέχεια χρησιμοποιείται για την τοπική κοινωνική ανάπτυξη, καλύπτουν τη ζήτηση κοινωνικών υπηρεσιών, διευκολύνοντας ταυτόχρονα την πρόσβαση και κοινωνική και επαγγελματική τους ένταξη.

Η διεύρυνση του τομέα και η στήριξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, έχει διαπιστωθεί σε διεθνές επίπεδο ότι συμβάλει στη στήριξη της απασχόλησης διότι μειώνει τα επίπεδα ανεργίας (Ντούλια, 2015). Οι φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας επιδρούν πολλαπλασιαστικά στη παραγωγή και απασχόληση τοπικών και περιφερειακών οικονομιών. Διαφοροποιούν τη τοπική παραγωγική βάση με αποτέλεσμα ο τομέας να καθίσταται λιγότερο ευαίσθητος σε οικονομικές διακυμάνσεις.

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις ανταγωνίζονται τις κλασσικές επιχειρήσεις διότι καταφέρνουν να βρίσκουν καινοτόμες λύσεις σε σύνθετα κοινωνικά προβλήματα, ενώ ταυτόχρονα προωθούν τις κοινωνικές διαστάσεις της οικονομικής ανάπτυξης με τρόπο που ενισχύει την κοινωνική συνοχή (Ντούλια, 2015). Επομένως η κοινωνική επιχειρηματικότητα συνθέτει και αλληλοσυμπληρώνει την αλληλέγγυα οικονομία λειτουργώντας ως δέκτης και πομπός μαζί και είναι άρρητα συνδεδεμένη με την διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ενίοτε έχουν εκφραστεί και επιφυλάξεις ως προς την αποτελεσματικότητα των δραστηριοτήτων της Κοινωνικής Οικονομίας και των σκοπών που μπορεί να εξυπηρετήσουν παράλληλα με τα οφέλη που διενεργούν. Οι Borzaga και Defourny, έχουν μιλήσει για το κίνδυνο που ελλοχεύει, οι φορείς και ενώσεις του τομέα να αποτελέσουν οχήματα μεταβίβασης ευθυνών από το κράτος

στους πολίτες με απώτερο στόχο αυτό της μείωσης των δημόσιων δαπανών, δεδομένου ότι η Κοινωνική Οικονομία αναπτύσσεται ιδιαίτερα σε περιβάλλον και συνθήκες μακροοικονομικών πιέσεων, όπως υψηλή ανεργία, ύπαρξη δημόσιων ελλειμμάτων και προσπάθεια μείωσης αυτών, ανεπάρκεια κοινωνικών συστημάτων στο να αντιμετωπίσουν χρόνια κοινωνικά προβλήματα κλπ (Ζιώμας *et al*, 2009). Έχει ακόμα ειπωθεί ότι ο τρίτος τομέας μπορεί να λειτουργήσει ως δούρειος ίππος όπου κάποιες κοινωνικές πολιτικές θα ιδιωτικοποιηθούν και θα οδηγήσουν σε κοινωνική απορρύθμιση (Ντούλια, 2015).

Είναι σαφές ότι η εξέλιξη των τάσεων και φαινομένων της αγοράς και της κοινωνίας μπορεί να οδηγήσει σε επαναπροσδιορισμό των σχέσεων ανάμεσα σε κράτος, ιδιώτες, κοινωνία των πολιτών. Υπάρχει μετακίνηση από ένα κράτος ευημερίας / πρόνοιας σε ένα νέο μίγμα ευημερίας / πρόνοιας, όπου η ευθύνη θα μοιράζεται ανάμεσα στο κράτος (δημόσιες αρχές), τους κερδοσκοπικούς οργανισμούς (ιδιώτες) και στους οργανισμούς του τρίτου τομέα στη βάση αυστηρών κριτηρίων αποτελεσματικότητας και δικαιοσύνης (Ζιώμας *et al*, 2009).

Η συμβολή του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας και των φορέων που δραστηριοποιούνται σε αυτόν είναι σημαντική διότι:

- ενισχύουν την απασχόληση
- ενισχύουν τη κοινωνική συνοχή
- συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη
- αντέχουν σε περιόδους οικονομικής ύφεσης²

ενώ οι λόγοι για τους δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη του τομέα αφορούν τόσο κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες, εφόσον:

- προτάσσει την αιεφορική διάσταση της επιχειρηματικότητας,
- διαμορφώνει σχέσεις εμπιστοσύνης που οδηγούν σε ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών,

---

² Ενδεικτικά: European Commission, Employment, Social Affairs & Inclusion, Programme for Employment and Social Innovation-EASI, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1081>, [Πρόσβαση 12 Ιουλίου 2018], European Commission, Growth, Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs Social economy in the EU https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy_en, [Πρόσβαση 12 Ιουλίου 2018].

- κινητοποιεί τις παραγωγικές διαδικασίες και επιτυγχάνει αύξηση της απασχόλησης στα αστικά κέντρα μέσα από ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών συνεργατισμού ή κοινωνικών συμπράξεων σε κάθε Δήμο (Κριατσιώτη, 2010),
- μέσω των δικτύων αλληλέγγυας οικονομίας, ανταλλάσσονται καλές πρακτικές, εμπειρίες, μεταφέρεται τεχνοτροπία και έτσι επιτυγχάνεται μείωση του κόστους των συναλλαγών και αύξηση του κύκλου εργασιών,
- προασπίζει τον εκδημοκρατισμό της πληροφορίας,
- συγκροτεί ανθρώπινο κεφάλαιο, αναδεικνύοντας νέους κοινωνικούς πόρους συλλογικής ευφυΐας δεξιοτήτων και ικανότητες παραγωγής καινοτομιών (Liikanen, 2003),
- μέσα από την συνεργασία και την αλληλεγγύη προάγεται η κοινωνική συνοχή, επιλύονται οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα, ενώ με τη συλλογικότητα ενδυναμώνεται η συμμετοχή των μελών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων (Fonteneau *et al.*, 2010),
- οι συνεταιρισμοί που αποτελούν ένα ενδιάμεσο οργανωτικό σχήμα, ανάμεσα στους μεγάλους οργανισμούς και τις μικρές ατομικές επιχειρήσεις, έχουν ένα βαθμό προστασίας έναντι των συγχωνεύσεων που πραγματοποιούνται στην αγορά σε περιόδους κρίσης (Radermacher, 2001),
- ο ILO σε έκθεση του ενημερώνει ότι οι χρηματοπιστωτικοί συνεταιρισμοί παραμένουν εύρωστοι, ενώ συνεχίζουν να αναπτύσσονται και να αυξάνουν το κύκλο εργασιών τους, οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί προσφέρουν προϊόντα και υπηρεσίες σε χαμηλότερες τιμές από την αγορά, ενισχύοντας έτσι την αγοραστική δύναμη των μελών – πελατών, οι συνεταιρισμοί παραγωγών δίνουν τη δυνατότητα οι αυτοαπασχολούμενοι να αποκτήσουν μαζικότητα και να επιβιώσουν στην αγορά, οι συνεταιρισμοί εργαζομένων παρέχουν στα μέλη τους εισόδημα και αξιοπρεπή εργασία εφόσον συμμετέχουν στη διαμόρφωση και τον τρόπο ελέγχου των όρων και συνθηκών εργασίας,
- σε περιόδους ύφεσης ο τρίτος τομέας είναι πιο ευέλικτος και αποτελεσματικός σε ότι αφορά στην υποστήριξη της κοινότητας και την αλληλεγγύη των πολιτών (Carpi, 2008). Η Κ.Α.Ο αποδεικνύει τη δυνατότητά της για κοινωνική καινοτομία, για ανταπόκριση στις προκύπτουσες κοινωνικές

ανάγκες, και την αξιοποίηση δικών της μορφών αλληλέγγυας χρηματοδότησης, μέσα από τράπεζες ηθικής, σωματεία πίστωσης κλπ.

Συνοψίζοντας αποτελεί ένα απαραίτητο όργανο για βιώσιμη και σταθερή ανάπτυξη. Κατανέμει δικαιότερα το εισόδημα και το πλούτο. Συνδυάζει «Κουμπώνει» τις παρεχόμενες υπηρεσίες με τις προκύπτουσες ανάγκες, αυξάνει την αξία της οικονομικής δραστηριότητας εφόσον εξυπηρετεί κοινωνικές ανάγκες, διορθώνει εργασιακές δυσαναλογίες και ενισχύει την οικονομική δημοκρατία (Monzon & Chaves, 2012). Η επένδυση επομένως στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, έχει ευρύτερο στόχο το να ενδυναμώσει τη κοινωνία απέναντι στις διαρκώς αυξανόμενες ανάγκες που δημιουργούνται, συναρτήσει των διεθνών πολιτικών και οικονομικών πιέσεων που τροφοδοτούν οικονομικές κρίσεις και κοινωνικές ανισότητες μεταξύ των πολιτών. Για αυτό το λόγο η ΕΕ έχει αναλάβει μια σειρά από σημαντικές πρωτοβουλίες για την ανάπτυξή της η οποία αποτελεί αδιαμφισβήτητα στρατηγική προτεραιότητα τόσο για την ΕΕ όσο και για την Ελληνική Πολιτεία. Η υψηλή προτεραιοποίησή της αποτυπώνεται στο όραμα και το περιεχόμενο της νέας Εθνικής Στρατηγικής, αλλά και στις πολιτικές πρωτοβουλίες που έχουν μέχρι τώρα αναληφθεί, στις θεσμικές ενέργειες που έχουν πραγματοποιηθεί, όπως και στους επιχειρησιακούς στόχους που τίθενται στο πλαίσιο αξιοποίησης των χρηματοδοτικών ευκαιριών που παρουσιάζονται μέσω των Ευρωπαϊκών και Διαρθρωτικών Ταμείων (Ε.Δ.Ε.Τ.) κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020.

Κεφάλαιο 3: Πολιτικές ενίσχυσης της Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση

3.1. Εισαγωγή

Ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας και επιχειρηματικότητας αποτελεί αποκλειστικά αντικείμενο ρύθμισης των κρατών μελών δεδομένου ότι τα όργανα της ΕΕ δεν έχουν την αρμοδιότητα να παρέμβουν θεσμικά και να προβούν σε δεσμευτικές πολιτικές. Στα πλαίσια όμως της επικουρικής άσκησης των συμπληρωματικών αρμοδιοτήτων τους, καταρτίζουν και προωθούν μη δεσμευτικές πολιτικές με τη μορφή πρωτοβουλιών στη βάση στήριξης και ενίσχυσης των κοινωνικών διαστάσεων της Ενιαίας Αγοράς³, οι οποίες εγκαινιάστηκαν στην αρχή της δεκαετίας 2000 όταν υιοθετήθηκε η στρατηγική της Λισσαβόνας ενώ ενδυναμώθηκαν στις αρχές του 2010 με την υιοθέτηση της Στρατηγικής ΕΕ 2020, για την «Εξυπνη, χωρίς αποκλεισμούς και Βιώσιμη Ανάπτυξη». Η Στρατηγική ΕΕ 2020, έρχεται να βελτιώσει τα περιοριστικά πλαίσια που είχε θέσει η Στρατηγική της Λισσαβόνας 2000-2010, συνθέτοντας τη νέα πολιτική της ΕΕ για το 2010-2020. Τίθενται 3 βασικές και αλληλοσυμπληρούμενες προτεραιότητες: α) Έξυπνη ανάπτυξη (όπου δίνεται έμφαση στη γνώση και τη καινοτομία), β) Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς (όπου δίνεται έμφαση στη μείωση της ανεργίας και την αύξηση της κοινωνικής συνοχής), γ) Διατηρήσιμη ανάπτυξη (όπου δίνεται έμφαση στη πράσινη και ανταγωνιστική οικονομία)⁴.

Οι παρεμβάσεις επομένως από τα όργανα της ΕΕ στο πεδίο της Κοινωνικής Οικονομίας και επιχειρηματικότητας χαρακτηρίζονται από την έλλειψη «δεσμευτικού θεσμικού πλαισίου», εφόσον δεν υπάρχουν ρητές αναφορές στο πρωτογενές δίκαιο Συνθήκες⁵. Χαρακτηρίζονται όμως από την υιοθέτηση επιχειρησιακών πρωτοβουλιών. Οι πιο σημαντικές από αυτές προωθήθηκαν στο πλαίσιο Ευρωπαϊκών

---

³ REVES, An assessment of EU policy initiatives 2011/2012 and their impact on social economy, 2012, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη 4, 2013.

⁴ Ανακοίνωση Επιτροπής COM(2010) 2020/3.3.2010.

⁵ EUR-Lex, Europa, EU law and publications, Κατανομή αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV:ai0020> [Πρόσβαση 5 Ιουλίου 2018].

Διασκέψεων που οργανώθηκαν κατά τη διάρκεια της Προεδρίας του Συμβουλίου της ΕΕ από τα κράτη μέλη.

Πρόκειται για ένα νέο σύστημα διακυβέρνησης, σύμφωνα με το οποίο αναπτύσσεται μια στενότερη συνεργασία μεταξύ των θεσμών της ΕΕ και των εθνικών κυβερνήσεων και την δημιουργία οριζόντιων και κάθετων πολιτικών. Με αυτό τον τρόπο επιδιώκεται η καλύτερη αντιμετώπιση προκλήσεων που υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα. Οι δράσεις των εθνικών κυβερνήσεων καθώς και η μεταφορά των πολιτικών της ΕΕ στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών, ενισχύουν το ρόλο τους στην οικοδόμηση των ευρωπαϊκών πολιτικών.

Ο ρόλος της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και πως αυτή προωθεί εν γένει τους στόχους της ΕΕ, επισημάνθηκε αρχικά στη Λευκή Βίβλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Για την Ανάπτυξη, την Ανταγωνιστικότητα και την Απασχόληση⁶». Έκτοτε έχουν συντελεστεί μια σειρά από πρωτοβουλίες που συνέβαλλαν στην στήριξη και την ευρύτερη ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων, δεδομένου ότι με τη σειρά που ελάμβαναν χώρα, η κάθε προηγούμενη λειτουργούσε ως βάση για την επόμενη, λαμβάνοντας υπόψη τη εμπειρία, τα οφέλη ή τις αδυναμίες που προέκυπταν.

Ταυτόχρονα υιοθετήθηκαν δύο μεγάλες ομάδες πολιτικών προώθησης της Κοινωνικής Οικονομίας: οι μαλακές πολιτικές (*soft policies*), εκείνες που αποσκοπούν στην εγκαθίδρυση ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος (οικοσυστήματος) στο οποίο αναδύονται, λειτουργούν και αναπτύσσονται αυτές οι επιχειρήσεις (θεσμικά μέτρα), και οι σκληρές πολιτικές, (*hard policies*) με στόχο τις ίδιες τις επιχειρήσεις υπό την ιδιότητά τους ως επιχειρηματικές μονάδες (χρηματοδοτικές και δημοσιονομικές πολιτικές) (Chaves & Demoustier, 2013).

Οι εν λόγω πρωτοβουλίες, είχαν τεράστιες διαρθρωτικές συνέπειες, και επηρέασαν τη διαμόρφωση πολιτικών ενίσχυσης της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Οικονομίας συνδέοντας εθνικά και διεθνή δίκτυα προς την επίτευξη αυτού του σκοπού.

---

⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή Λευκή Βίβλος «Για την Ανάπτυξη, την Ανταγωνιστικότητα και την Απασχόληση»: Οι προκλήσεις και η αντιμετώπιση τους για τη μετάβαση στον 21ο αιώνα, COM(93)700, Δεκέμβριος 1993.

3.2. Πρωτοβουλίες της ΕΕ για τη Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα

Η Κοινωνική Οικονομία ξεκίνησε αρχικά να ενισχύεται με την πρωτοβουλία ADAPT (1997-1999)⁷, μέσα στα πλαίσια ευρύτερης προσπάθειας ενίσχυσης της απασχόλησης και των ΜΜΕ και τη πρωτοβουλία EQUAL (2000-2006)⁸, στα πλαίσια της προσπάθειας για κοινωνική ένταξη και ενίσχυσης της απασχόλησης καθώς και ένταξης στα προγράμματα «*Local Action for Employment*» (Τοπική Δράση για την Απασχόληση) και «*Local Social Capital*» (Τοπικό Κοινωνικό Κεφάλαιο). Στα συγκεκριμένα προγράμματα το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό ταμείο (ΕΚΤ) στήριξε πρωτοβουλίες που αφορούσαν αποκλειστικά τη Κοινωνική Οικονομία.

3.2.1. Τρίτο Σύστημα και Απασχόληση

Το 1997 στα πλαίσια προώθησης και ενίσχυσης του τρίτου τομέα δημιουργήθηκε κατόπιν πρωτοβουλίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ένα πιλοτικό πρόγραμμα που ονομάστηκε «Τρίτο σύστημα και απασχόληση». Βασικός του στόχος ήταν η διεύρυνση της Κοινωνικής Οικονομίας από πλευράς απασχόλησης. Μέχρι και το 2001 όπου η λειτουργία του προγράμματος διακόπηκε, δρομολογήθηκαν περί τα 81 έργα, το κόστος των οποίων έφτασε τα 20 εκατομμύρια ευρώ.

3.2.2. Πρωτοβουλία EQUAL

Η Πρωτοβουλία EQUAL αφορά ένα πρόγραμμα για την άμβλυνση των ανισοτήτων και κοινωνικών διακρίσεων στην αγορά εργασίας και αποτέλεσε τη μεγαλύτερη επένδυση της ΕΕ στη στόχευση για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας.

---

⁷ European Commission, Press releases database, Press Release-details, Πρωτοβουλία ADAPT http://europa.eu/rapid/press-release_IP-94-131_e1.htm [Πρόσβαση 7 Ιουλίου 2018].

⁸ European Commission, EQUAL, Encouraging Inclusive Entrepreneurship http://ec.europa.eu/employment_social/equal_consolidated/activities/etg2.html, [Πρόσβαση 01 Αυγούστου 2018].

Η EQUAL⁹ εφαρμόστηκε την περίοδο 2000-2008 έχοντας ως στόχο να συνδράμει την ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση και τις άλλες ενέργειες καταπολέμησης των κοινωνικών διακρίσεων στην αγορά εργασίας. Σύμφωνα με τη σχετική ανακοίνωση της Επιτροπής η ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση όριζε ότι η εν λόγω πρωτοβουλία έπρεπε να εξειδικευτεί σε δράσεις τοπικού και περιφερειακού επίπεδου, δίνοντας με αυτόν τον τρόπο έμφαση στην τοπική ανάπτυξη¹⁰.

Αποτελούνταν από τέσσερις βασικούς άξονες που είχαν σαν σκοπό την προώθηση πρακτικών που θα συνέβαλλαν στην ανάπτυξη της απασχόλησης και την μείωση των ανισοτήτων που παρατηρούνται στα πλαίσια της εργασίας. Ο ένας από τους δύο πυλώνες του προγράμματος αναφερόταν στην προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος στην Ένωση. Αφορούσε σε δυο δράσεις, η μια εκ των οποίων ήταν αφιερωμένη στην ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας ως εργαλείο για την ένταξη στην αγορά εργασίας και την ανταπόκριση σε βασικές κοινωνικές ανάγκες. Η ΚΟ ενισχύεται στα πλαίσια της νέας Ευρωπαϊκής πολιτικής απασχόλησης ως σημαντικό εργαλείο επίλυσης προβλημάτων απασχόλησης που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες προωθώντας την συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων, δημόσιων φορέων, ΜΚΟ και κοινωνικών εταίρων.

Το βασικό αντικείμενο της πρωτοβουλίας EQUAL για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας ήταν: η δημιουργία νέων μεθόδων βελτίωσης των συνθηκών λειτουργίας που αφορούσαν στις κοινωνικές επιχειρήσεις, η στήριξη της δημιουργίας και σύστασης νέων κοινωνικών επιχειρήσεων (σε τομείς όπως η υγεία, το περιβάλλον, ο τουρισμός και οι επιχειρήσεις τοπικού ενδιαφέροντος), η διευκόλυνση πρόσβασης σε χρηματοδοτήσεις, καθώς και η υιοθέτηση κερδοφόρων μοντέλων κοινωνικών επιχειρήσεων.

Οι δράσεις της EQUAL είχαν ως αποτέλεσμα την δημιουργία ενός ευρύ πεδίου εμπειριών και καλών πρακτικών μέσα από τη στήριξη που παρείχαν στην εδραίωση

---

⁹ European Commission, EQUAL opportunities for all Delivering the Lisbon Strategy through social innovation and transnational cooperation, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities Unit B.4 Manuscript completed in October 2008.

¹⁰ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (C(2000) 853/14.4.2000), Ανακοίνωση της Επιτροπής στα κράτη μέλη για της θέσπιση των κατευθυντήριων γραμμών για την Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL που αφορά τη διακρατική συνεργασία για την προαγωγή νέων μεθόδων καταπολέμησης των διακρίσεων και ανισοτήτων πάσης φύσεως σε σχέση με την αγορά εργασίας, Βρυξέλλες.

πολλών κοινωνικών επιχειρήσεων, οι οποίες διαδόθηκαν ανάμεσα στους επαγγελματίες και φορείς χάραξης πολιτικής που εργάζονται στο χώρο της απασχόλησης και στον κοινωνικό τομέα - σε περιφερειακό, εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο¹¹.

3.2.3. Πρωτοβουλία για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα (*Social Business Initiative*)

Παράγοντες όπως, η συνεχώς αυξανόμενη αμφισβήτηση των θεσμικών οργάνων η παρατεταμένη οικονομική κρίση στην ΕΕ ήταν κυρίως αυτοί οι οποίοι κατέστησαν σαφές ότι η Επιτροπή θα έπρεπε να δώσει την απαιτούμενη βαρύτητα και να συμπεριλάβει τη Κοινωνική Οικονομία στην ευρωπαϊκή ατζέντα προκειμένου να προταθούν νέες λύσεις για κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, γεγονός που συντελέστηκε το 2011.

Σε αυτό συντέλεσε ακόμα μια σειρά γεγονότων όπως:

- η επιστολή του ακαδημαϊκού κόσμου με τίτλο «*From Words to Action: Supporting cooperative and social enterprises to achieve a more inclusive, sustainable and prosperous Europe*» τον Οκτώβριο του 2010,
- το Ψήφισμα¹² του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 19ης Φεβρουαρίου 2009 σχετικά με την ΚΟ,
- η γνωμοδότηση περί των «διαφόρων τύπων επιχειρήσεων» της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής,
- η εφαρμογή της πρωτοβουλίας «*Small Business Act*¹³» η οποία εγκρίθηκε το 2008 και χρειάστηκε να αναθεωρηθεί, γεγονός που αύξησε το ενδιαφέρον για τις κοινωνικές επιχειρήσεις,

---

¹¹European Commission, EQUAL, Encouraging Inclusive Entrepreneurship http://ec.europa.eu/employment_social/equal_consolidated/activities/etg2.html, [Πρόσβαση 01 Αυγούστου 2018].

¹² Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 19ης Φεβρουαρίου 2009 σχετικά με την κοινωνική οικονομία (2008/2250(INI)).

¹³ European Commission, “Think Small First”- The “Small Business Act” for Europe{SEC(2008)2101}{SEC(2008)2102}/*COM/2008/0394final*/, https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/small-business-act_en.

- το ότι οι δρώντες της ευρωπαϊκής πολιτικής παρατήρησαν την ανοδική τάση των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Οι νέες ενέργειες της Επιτροπής διαμορφώθηκαν βάσει των παρακάτω στοιχείων:

Στις 23 Φεβρουαρίου 2011, εκδίδεται ανακοίνωση από την Επιτροπή προς τους αρμόδιους Θεσμούς¹⁴ σχετικά με την συνοπτική εξέταση και επαναξιολόγηση της πρωτοβουλίας «*Small Business Act*» (SBA) για την Ευρώπη, (COM(2011) 78 τελικό), με απώτερο σκοπό τη διάγνωση νέων αναγκών των Ευρωπαϊκών ΜΜΕ στις νέες οικονομικές συνθήκες, εστιάζοντας στη Κοινωνική Οικονομία. Απώτερος στόχος η έγκριση μιας νέας πρωτοβουλίας έως τα τέλη του 2011 που θα αφορά στις επιχειρήσεις που έχουν κοινωνικό σκοπό.

Στις 13 Απριλίου 2011, εκδίδεται νέα ανακοίνωση προς τους Θεσμούς με τίτλο: «Η Πράξη για την Ενιαία αγορά, Δώδεκα δράσεις για την τόνωση της ανάπτυξης και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης "Μαζί για μια νέα ανάπτυξη"». Η δράση υπ' αριθ. 8 αφορά στη κοινωνική επιχειρηματικότητα, κύριο συστατικό της Κοινωνικής Οικονομίας. Βασικός σκοπός εδώ είναι οι επιχειρήσεις να αναζητούν το κοινωνικό όφελος σε κάθε μορφή κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης, πέραν του οικονομικού συμφέροντος, (COM (2011)206/13.4.2011).

Κατόπιν όλων αυτών, στις 25 Οκτωβρίου 2011, η Επιτροπή προχώρησε στην έκδοση νέας ανακοίνωσης προς τους θεσμούς με τίτλο: «Πρωτοβουλία για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα. Οικοδόμηση ενός οικοσυστήματος για την προώθηση των κοινωνικών επιχειρήσεων στο επίκεντρο της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνικής Καινοτομίας», (COM(2011) 682 τελικό)¹⁵. Ταυτόχρονα, στις 26 Οκτωβρίου, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή γνωμοδότησε σχετικά με τη: «Κοινωνική επιχειρηματικότητα και κοινωνική επιχείρηση».

Η πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις κοινωνικές επιχειρήσεις (*Social Business Initiative*), αποτελεί τη ναυαρχίδα των ευρωπαϊκών προσπαθειών,

---

¹⁴ Το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών.

¹⁵ European Commission (2011). Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Social Business Initiative, Creating a favorable climate for social enterprises, key stakeholders in the social economy and innovation, COM/2011/0682 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:52011DC0682>, [Πρόσβαση 18 Ιουνίου 2018].

προκειμένου να οικοδομηθεί μια εξειδικευμένη και περιεκτική πολιτική για την κοινωνική οικονομία. Οι βασικοί στόχοι που θέτει είναι α) η δημιουργία ενός σχεδίου δράσεων που να υποστηρίζει την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας, καινοτομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων, σε βραχυπρόθεσμη βάση, β) ενώ σε μακροπρόθεσμη βάση δομείται η έναρξη ενός διαλόγου για τη μελλοντική πορεία της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.

Η πρωτοβουλία αυτή αφορά στην αποδοτικότερη και αποτελεσματικότερη διαχείριση των διαρθρωτικών ταμείων της ΕΕ, και εισάγει τον Κανονισμό για τα Ευρωπαϊκά Ταμεία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας¹⁶. Απαντά στον Άξονα Δράσης της Πρωτοβουλίας η οποία σχετίζεται με τα μέσα χρηματοδότησης των κοινωνικών επιχειρήσεων. Ο κανονισμός εγκαινιάζει τον όρο «Ευρωπαϊκό Ταμείο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας», και τον αποδίδει σε κεφάλαια που επενδύονται σε ευρωπαϊκές κοινωνικές επιχειρήσεις. Οι διαχειριστές των ταμείων κοινωνικής επιχειρηματικότητας θα είναι σε θέση να χρησιμοποιούν τον όρο αυτό για να προωθήσουν τα κεφάλαιά στην αγορά σε όλη την Ευρώπη. Προϋπόθεση είναι να ικανοποιούνται οι όροι που θέτει ο παρών κανονισμός και κυρίως να αποδείξουν ότι ένα υψηλό ποσοστό των κεφαλαίων που επενδύουν (70%) κατευθύνεται στην υποστήριξη κοινωνικών επιχειρήσεων. Η ΕΕ ασχολείται και με την κατασκευή δεικτών κοινωνικού αντίκτυπου ώστε οι διαχειριστές των ταμείων να αξιολογούν την αποδοτικότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων και των επενδύσεων που πραγματοποιούν (CIRIEC, 2012).

Με την εν λόγω πρωτοβουλία η Επιτροπή εισάγει ένδεκα Δράσεις (Εικόνα 3.1) συνδυάζοντας πολιτικές που ενισχύουν ισορροπημένα το θεσμικό πλαίσιο, τη χρηματοδότηση και τη προβολή των κοινωνικών επιχειρήσεων (Νασιούλας, 2012).

---

¹⁶ Κανονισμός 346/2013 της 170 Απριλίου 2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου Σχετικά με τα Ευρωπαϊκά Ταμεία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, ΕΕ L 115/25.4.2013.

Εικόνα 3.1

Οι 11 Δράσεις της πρωτοβουλίας (COM. Social Business Initiative, 2011)

Διευκόλυνση της πρόσβασης στην ιδιωτική χρηματοδότηση
<ul style="list-style-type: none">
▪ Άξονας Δράσης 1: Ένα Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο για τα ταμεία κοινωνικών επενδύσεων
▪ Άξονας Δράσης 2: Δημιουργία ενός πλαισίου μικρο-χρηματοδοτήσεων
Ενεργοποίηση των ταμείων και χρηματοδοτικών πόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
<ul style="list-style-type: none">
▪ Άξονας Δράσης 3: Δημιουργία χρηματοδοτικού εργαλείου για κοινωνικές επιχειρήσεις στο πλαίσιο του Προγράμματος Κοινωνικής Αλλαγής και Κοινωνικής Καινοτομίας
▪ Άξονας Δράσης 4: Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης της διαρθρωτικής πολιτικής και πολιτικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εισηγηθούν για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 επενδυτικές προτεραιότητες για τις κοινωνικές επιχειρήσεις
Αύξηση της ορατότητας των κοινωνικών επιχειρήσεων
<ul style="list-style-type: none">
▪ Άξονας Δράσης 5: Ταυτοποίηση καλών πρακτικών και αναπαραγόμενων επιχειρηματικών μοντέλων
▪ Άξονας Δράσης 6: Δημιουργία βάσης δεδομένων για τις μάρκες και τα πιστοποιητικά των κοινωνικών επιχειρήσεων
▪ Άξονας Δράσης 7: Προώθηση της αμοιβαίας ανταλλαγής πληροφοριών και εμπειριών μεταξύ εθνικών και περιφερειακών διοικητικών αρχών για την ανάπτυξη των ικανοτήτων στο χώρο της κοινωνικής οικονομίας
Ενδυνάμωση των επιχειρηματικών ικανοτήτων, του επαγγελματισμού και της δικτύωσης μεταξύ κοινωνικών επιχειρήσεων
<ul style="list-style-type: none">
▪ Άξονας Δράσης 8: Δημιουργία μιας ενιαίας, πολύγλωσσης ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων και πλατφόρμας ανταλλαγής πληροφοριών και πρόσβασης στα Ευρωπαϊκά προγράμματα
Βελτίωση του θεσμικού πλαισίου
<ul style="list-style-type: none">
▪ Άξονας Δράσης 9: Ανάπτυξη των κατάλληλων νομικών μορφών για τις κοινωνικές επιχειρήσεις ανά την Ευρώπη με βάση το Καταστατικό για την Ευρωπαϊκή Συνεταιριστική Εταιρεία¹⁹ και την έρευνα της κοινωνικής οικονομίας στα κράτη-μέλη
Δημόσιες συμβάσεις
<ul style="list-style-type: none">
▪ Άξονας Δράσης 10: Βελτίωση της ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών ιδιαίτερα στο χώρο της υγείας και εκπαίδευσης με δημόσιες συμβάσεις που ανατίθενται σε κοινωνικές επιχειρήσεις
Κρατικές επιχορηγήσεις
<ul style="list-style-type: none">
▪ Άξονας Δράσης 11: Για κοινωνικές επιχειρήσεις που παρέχουν υπηρεσίες γενικότερου συμφέροντος

Πηγή: (COM(2011) 682 τελικό)

Για την υλοποίηση των δράσεων η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε στη δημιουργία μιας Ομάδας Εμπειρογνομόνων για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα με την ονομασία GECES (*Group of Experts on Social Entrepreneurship*). Η εν λόγω ομάδα

απαρτίζεται από εκπροσώπους των κρατών μελών, των οργανισμών κοινωνικής επιχειρηματικότητας, του τραπεζικού τομέα των χρηματοδοτικών ιδρυμάτων και της τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς επίσης από ακαδημαϊκούς και ερευνητές. Έχει συμβουλευτικό χαρακτήρα διότι ενημερώνει την Επιτροπή σχετικά με τις δράσεις ή εφαρμογή των οποίων αναφέρεται στην Πρωτοβουλία για τις Κοινωνικές επιχειρήσεις¹⁷ παρέχοντας πληροφορίες για την οργάνωση και στήριξη νέων ευκαιριών ανάπτυξης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και κατ' επέκταση της οικονομίας.

3.2.4. Πράξη για την Ενιαία Αγορά II

Το 2012 υιοθετήθηκε η αναθεωρημένη Πράξη για την Ενιαία Αγορά, 20 χρόνια μετά την θεσμοθέτηση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς το 1992. Η βασική της στόχευση είναι η δημιουργία μιας ανταγωνιστικής Κοινωνικής Οικονομίας στην αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Πράξη εισάγει τέσσερις άξονες¹⁸ προτεραιότητας. Σχετικά με τον άξονα 4, «**Την ενδυνάμωση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, της καταναλωτικής εμπιστοσύνης και της συνοχής**», η Επιτροπή θεωρεί ως σημαντικότερο εμπόδιο για την μεγέθυνση του κλάδου της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, την ελλιπή προβολή και αναγνωσιμότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων και του αντίκτυπου τους στην κοινότητα. Για την κατάλυση αυτού του εμποδίου, προωθείται η ανάπτυξη κατάλληλης μεθοδολογίας για τη μέτρηση των οικονομικών και κοινωνικών ωφελειών που απορρέουν από αυτές τις επιχειρήσεις όπως και η χρήση νέων εργαλείων μέσω των οποίων όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς (επενδυτές, τράπεζες καταναλωτές), ενημερώνονται και πείθονται σχετικά με τα θετικά αποτελέσματα των κοινωνικών επιχειρήσεων.

---

¹⁷ GECES (2016). Social enterprises and the social economy going forward, European Union Commission Expert Group on Social Entrepreneurship, Brussels http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises/expert-groups_en [Πρόσβαση 20 Ιουλίου 2018].

¹⁸ Οι υπόλοιποι άξονες αφορούν: 1. Την ανάπτυξη πλήρως ολοκληρωμένων δικτύων στην Ενιαία Αγορά (σιδηρόδρομοι, λιμάνια, αεροδρόμια, ενέργεια) 2. Την ενίσχυση της διασυννοριακής κινητικότητας πολιτών και επιχειρήσεων (κινητικότητα πολιτών, πρόσβαση στη χρηματοδότηση, ανάπτυξη του επιχειρηματικού περιβάλλοντος) 3. Την ενίσχυση της ψηφιακής οικονομίας στην Ευρώπη (υπηρεσίες, ψηφιακή ενιαία αγορά, ψηφιακή ενιαία τιμολόγηση των δημοσίων συμβάσεων).

Για τη μέτρηση των κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεων που απορρέουν από τη λειτουργία της Κοινωνικής Οικονομίας και την ανάπτυξη μιας ενιαίας ευρωπαϊκής μεθοδολογίας αξιολόγησης και αποτίμησης, δημιουργήθηκε η υπο-ομάδα του GECES¹⁹.

Ακόμα δίνεται έμφαση στα συνεταιριστικά σχήματα δεδομένου ότι η ενεργή παρουσία των εργαζομένων στη μετοχική σύνθεση των κοινωνικών επιχειρήσεων ενισχύει τη κοινωνική τους ευθύνη και τη παραγωγικότητα τους²⁰.

3.2.5. EaSI

Σε υποστήριξη της υλοποίησης της στρατηγικής Ευρώπη 2020 δημιουργήθηκε και το πρόγραμμα για την απασχόληση και την κοινωνική καινοτομία (EaSI)²¹ (*Employment and Social Innovation*).

Αφορά ένα χρηματοδοτικό μηχανισμό σε επίπεδο ΕΕ που αποσκοπεί :

- Στην αύξηση του βαθμού υιοθέτησης των στόχων της ΕΕ και στην εναρμόνιση των δράσεων που σχετίζονται με την απασχόληση τη κοινωνική ένταξη ή τις κοινωνικές υποθέσεις.
- Την ανάπτυξη κατάλληλων μεθόδων και πολιτικών για την αγορά εργασίας και τη κοινωνική προστασία.
- Τον Εκσυγχρονισμό των νόμων της ΕΕ και την ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή αυτών.
- Στη δημιουργία μιας ανοιχτής αγοράς εργασίας που να επιτρέπει ή να προωθεί τη γεωγραφική κινητικότητα ενισχύοντας την απασχόληση.

---

¹⁹ Ομοίως με σημείωση “17”.

²⁰ European Commission, COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS: Single Market Act II. Together for new growth. 3.10.2012 COM(2012) 573final, (2012). pp. 15-17.

²¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, EaSI Νέο πρόγραμμα-ομπρέλα της ΕΕ για την κοινωνική πολιτική και την πολιτική για την απασχόληση, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2014, <http://ec.europa.eu/social/easi>, ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) αριθ. 1296/2013 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 11ης Δεκεμβρίου 2013 για τη θέσπιση προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την απασχόληση και την κοινωνική καινοτομία («EaSI») και την τροποποίηση της απόφασης αριθ. 283/2010/ΕΕ για τη δημιουργία Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Μικροχρηματοδοτήσεων Progress για την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη.

- Την διευκόλυνση της πρόσβασης των μικρών επιχειρήσεων και των ευάλωτων ομάδων στις μικροχρηματοδοτήσεις.

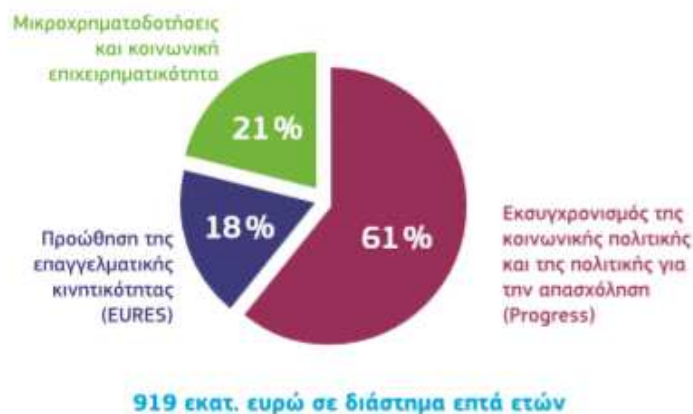
Έτσι από τον Ιανουάριο του 2014, συνενώνονται τρία προγράμματα της ΕΕ των οποίων η διαχείριση γινόταν χωριστά κατά τη προγραμματική περίοδο του 2007-2013. Αυτά τα προγράμματα αποτέλεσαν τους **τρεις άξονες** του EaSI, και στηρίζουν τις κάτωθι πρωτοβουλίες:

- τον εκσυγχρονισμό της κοινωνικής πολιτικής και της πολιτικής για την απασχόληση - άξονας PROGRESS
- την επαγγελματική κινητικότητα - άξονας EURES
- την πρόσβαση στις μικροχρηματοδοτήσεις και την Κοινωνική επιχειρηματικότητα - άξονας Μικροχρηματοδοτήσεις και Κοινωνική επιχειρηματικότητα

Για το διάστημα 2014-2020 ο συνολικός προϋπολογισμός ανήλθε σε **919.469.000 ευρώ** σε τιμές του 2013. Το 21% της συνολικής χρηματοδότησης του προγράμματος θα απευθυνθεί στον τρίτο άξονα που αφορά την κοινωνική επιχειρηματικότητα και τις μικροχρηματοδοτήσεις (Διάγραμμα 3.1).

Διάγραμμα 3.1

EaSI- κατανομή κονδυλίων ανά πρωτοβουλία

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, EaSI Νέο πρόγραμμα-ομπρέλα της ΕΕ για την κοινωνική πολιτική και την πολιτική για την απασχόληση, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2014

Για την επίτευξη αυτών των στόχων, το EaSI:

- δίνει ιδιαίτερη προσοχή σε ευάλωτες ομάδες, όπως οι νέοι,
- προάγει την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών,
- καταπολεμά τις διακρίσεις,
- προωθεί ποιοτική και βιώσιμη απασχόληση υψηλού επιπέδου,
- εγγυάται επαρκή και κατάλληλη κοινωνική προστασία,
- καταπολεμά τη μακροχρόνια ανεργία,
- αγωνίζεται κατά της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού

Τα κονδύλια θα χρησιμοποιηθούν, ανάλογα με τη χώρα και την περιφέρεια, προκειμένου να ενισχυθούν οικονομικά οι κοινωνικές επιχειρήσεις, ιδιαίτερα όσες προωθούν καινοτόμες ιδέες.

Οι Μικροχρηματοδοτήσεις *Progress* από το 2010 και έπειτα έχουν ενισχύσει περίπου 9000 επιχειρηματίες, με μικροδάνεια το κόστος των οποίων ξεπερνά τα 80 εκατομμύρια ευρώ, μειώνοντας την ανεργία εφόσον δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας. Οι επιχειρηματίες αυτοί είναι κυρίως γυναίκες, άτομα προερχόμενα από μειονότητες, νέοι, ανειδίκευτα άτομα.

3.2.6. Horizon 2020

Το πρόγραμμα χρηματοδότησης Ορίζοντας²² 2020 είναι το μεγαλύτερο πρόγραμμα της ΕΕ που αφορά στην έρευνα και στη καινοτομία. Ο προϋπολογισμός ανέρχεται σε 80 δισεκατομμύρια ευρώ τα οποία πρόκειται να χρηματοδοτήσουν κοινωνικές επιχειρήσεις, μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, οργανισμούς της κοινωνικής οικονομίας, δημόσιους φορείς, ερευνητικά κέντρα, πανεπιστημιακά ιδρύματα κ.ά. για το διάστημα 2014–2020.

Η έρευνα και η καινοτομία αποτελεί τους βασικούς μοχλούς για την έξυπνη και βιώσιμη ανάπτυξη που αποτελεί το όραμα της στρατηγικής "Ευρώπη 2020". Στο βαθμό αυτό το πρόγραμμα στηρίζει την συγκεκριμένη στρατηγική αντιμετωπίζοντας παράλληλα τις κοινωνικές προκλήσεις.

---

²² European Commission, HORIZON 2020 <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/>, [Πρόσβαση 30 Ιουλίου 2018].

Οι τρεις κύριοι βασικοί άξονες του προγράμματος είναι:

- Επιστημονική Αριστεία (*Excellent Science*): Επιστημονική έρευνα σε παγκόσμια βάση για την προσέλκυση των καλύτερων επιστημόνων στην ΕΕ.
- Βιομηχανική Υπεροχή (*Industrial Leadership*): Στοχευμένες επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες με τη βοήθεια του ιδιωτικού τομέα για την ανάδειξη καινοτόμων επιχειρήσεων.
- Κοινωνικές Προκλήσεις (*Societal Challenges*): Αντιμετώπιση κοινωνικών προκλήσεων, όπως η γήρανση πληθυσμού, η εξάντληση ενεργειακών πόρων, η κλιματική αλλαγή.

3.3. Χρηματοδοτικά εργαλεία ενίσχυσης της Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Από τη δεκαετία του 1990 και έπειτα, η ΕΕ έχει αναπτύξει στα πλαίσια της Πολιτικής Συνοχής (άρθρο 174 και 175 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ΣΛΕΕ), μια σειρά από Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ), υποστήριξης των δράσεων κοινωνικής επιχειρηματικότητας.

Τα ΕΔΕΤ περιλαμβάνουν το ΕΚΤ Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το ΕΤΠΑ Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το ΕΓΤΑΑ, Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης, το Ταμείο Συνοχής, και το ΕΤΘΑ, Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας.

Αυτές οι παρεμβάσεις εντάχθηκαν:

- Στα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (1994-1999)
- Στα Στρατηγικά Πλαίσια Αναφοράς (2000-2013), (άρθρο 2 του Κανονισμού 1083/2006)
- Στα Σύμφωνα Εταιρικής Σχέσης (2014-2020), (άρθρο 2 του Κανονισμού 1303/2013)
- Στις δράσεις υποστήριξης ενός τομέα ή πολιτικής, όπως οι πρωτοβουλίες EQUAL και URBACT), (C (2000) 853/14.4.2000 και *European Commission, ESF support to transnational cooperation* 2007-2013, 2008)
- Στα ανταγωνιστικά προγράμματα

Κατόπιν μελέτης της χρήσης των ΕΔΕΤ στις δύο περιόδους 2007-2013 και 2014-2020, καταλήγουμε στα υποδείγματα των παρεμβάσεων των χρηματικών εργαλείων στη υποστήριξη και ενίσχυση των δράσεων της Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας τα οποία παρουσιάζονται στους Πίνακες 3.1 και 3.2 παρακάτω. Στη συνέχεια μελετήθηκαν τα νέα χρηματοδοτικά εργαλεία επιπλέον των ΕΔΕΤ τα οποία ακολούθως παρουσιάζονται στο Πίνακα 3.3.

Πίνακας 3.1
Υποδείγματα παρέμβασης των ΕΔΕΤ την περίοδο 2007-2013

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	ΣΤΟΧΟΣ - ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ	ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ / ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΠΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΕΙ
Για την ανάπτυξη του τομέα της επιχειρηματικότητας των ΜΜΕ	Προώθηση της αρχής "Think small first" σε όλες τις πολιτικές προώθησης της επιχειρηματικότητας καθιστώντας τη νομοθεσία για τις ΜΜΕ ιδιαίτερα φιλική	Ενίσχυση των κοινωνικών επιχειρήσεων που θεωρούνται ΜΜΕ και εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής "Small Business Act" και θεωρούνται επλέξιμες σε όλα τα προγράμματα των Πολιτικών Συνοχής της ΕΕ που αφορούν μικρές επιχειρήσεις	http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act	Πρωτοβουλία Small Business Act
Για την ανάπτυξη του τομέα της επιχειρηματικότητας των ΜΜΕ	Λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαιτερότητες των μικρών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε τοπικό επίπεδο. Επιχειρήσεις που απασχολούνται με τη παροχή υπηρεσιών κοινωνικής ένταξης, κατάρτιση, απασχόληση προστασία περιβάλλοντος	Το 2006 παροχή ενός de minimis κανονισμού απαλλαγής κατά κατηγορία. Χορήγηση δυνατότητας ενίσχυσης ΜΜΕ έως 200.000€ σε διάστημα έως τρία έτη χωρίς διατυπώσεις	Κανονισμός 1998/2006 της 15ης Δεκεμβρίου 2006 http://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/legislation.html Κανονισμός 800/2008 της 6ης Αυγούστου 2008 για τη κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με τη κοινή αγορά κατ'εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της Συνθήκης EN:PDFeur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ.L:2008:214:0003:0047:EN:PDF	Πρωτοβουλία Small Business Act
Στο τομέα της έρευνας, το Έβδομο Πρόγραμμα - Πλαίσιο για την Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη 2007-2013 Χρηματοδότηση μιας σειράς ερευνητικών προγραμμάτων στο πεδίο της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας	Πρόγραμμα SELUSI επικεντρώθηκε σε έρευνα γύρω από α) το ρόλο και β) τις λειτουργίες των φορέων της κοινωνικής επιχειρηματικότητας		www.selusi.eu	Έβδομο Πρόγραμμα - Πλαίσιο για την Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη 2007-2013
Στο τομέα της Εκπαίδευσης το πιλοτικό πρόγραμμα ERASMUS για νέους επιχειρηματίες	Για νέους επιχειρηματίες το 2010, το πρόγραμμα παρέχει τη δυνατότητα ευκαιριών σε εκκολλημένους επιχειρηματίες να μάθουν από έμπειρους επιχειρηματίες	Η ανταλλαγή εμπειριών πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια της παραμονής κοντά στον έμπειρο επιχειρηματία, γεγονός που βοηθά το νέο επιχειρηματία να αποκτήσει τις απαραίτητες δεξιότητες για τη διοίκηση μίας μικρής επιχείρησης. Ο επιχειρηματίας υποδοχής ωφελείται από τις νέες προοπτικές που παρέχονται για την επιχείρησή του/ της και αποκτά την ευκαιρία να συνεργαστεί με εταίρους από άλλες χώρες ή να ενημερωθεί για νέες αγορές	https://www.erasmus-entrepreneurs.eu/index.php?lan=el	Στο τομέα της Εκπαίδευσης το πιλοτικό πρόγραμμα ERASMUS για νέους επιχειρηματίες

Πηγή: Αμίτσης και Μαρίνη (2015) & ίδια επεξεργασία

Πίνακας 3.2
Υποδείγματα παρέμβασης των ΕΔΕΤ την περίοδο 2014-2020

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	ΣΤΟΧΟΣ - ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ	ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ
Ενίσχυση των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσω του ΕΤΠΑ: Ο Κανονισμός για το "Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης" ERDF (European Regional Development Fund)	Καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και προώθηση της κοινωνικής ένταξης	Σύμφωνα με το άρθρο 5 το ΕΤΠΑ θα υποστηρίζει τις εθνικές πολιτικές προώθησης της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας μέσω μεταξύ άλλων της "παροχής στήριξης για κοινωνικές επιχειρήσεις"
Ενίσχυση των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσω του ΕΚΤ: Ο Κανονισμός για τα "Ευρωπαϊκά Κοινωνικά Ταμεία" ESF (European Social Fund)	Χρηματοδοτική Στήριξη εθνικών πολιτικών εκπαίδευσης απασχόλησης και ένταξης σε συνέργεια με το νέο Πρόγραμμα για την Απασχόληση και Κοινωνική Καινοτομία	Σύμφωνα με το άρθρο 3 το ΕΚΤ θα υποστηρίζει το γενικό στόχο προώθησης της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας και οποιονδήποτε διακρίσεων μέσω μεταξύ άλλων επενδυτικών προτεραιοτήτων "της προαγωγής της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ένταξης σε κοινωνικές επιχειρήσεις"
Ενίσχυση των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσω του ΕΤΚΕ: Ο Κανονισμός για τα "Ευρωπαϊκά Ταμεία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας" (EuSEFs) (European Social Entrepreneurship Funds)	Μηχανισμός προώθησης της Πρωτοβουλίας για τη Κοινωνική Επιχειρηματικότητα με στόχο τη υποστήριξη της αγοράς κοινωνικών επιχειρήσεων Υποστηρίζει την αγορά κοινωνικών επιχειρήσεων, βελτώνοντας την αποτελεσματικότητα της συγκέντρωσης κεφαλαίων από επενδυτικά ταμεία που επιθυμούν να διαθέσουν πόρους στις επιχειρήσεις αυτές	Για να ενισχυθεί το ενδιαφέρον των ιδιωτών επενδυτών στις κοινωνικές επιχειρήσεις, εγκρίθηκε ο κανονισμός 346/2013 για τα ευρωπαϊκά ταμεία κοινωνικής επιχειρηματικότητας (ΕΤΚΕ). Δημιούργησε κυρίως μια νέα επικέτα (την επικέτα του ΕΤΚΕ) για τον εντοπισμό των Ευρωπαϊκών Ταμείων Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας. Η επικέτα υπογραμμίζει τον κοινωνικό αντίκτυπο των δικαιούχων των κεφαλαίων και όχι τη μορφή ή τη διακυβέρνησή τους. Η απαίτηση είναι ότι τουλάχιστον το 70% των κεφαλαίων που εισπράχθηκαν από επενδυτές πρέπει να χρησιμοποιηθούν για την υποστήριξη των κοινωνικών επιχειρήσεων
Ενίσχυση των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσω του προγράμματος "Για την Απασχόληση και τη Κοινωνική καινοτομία" Παρέχει μικροπιστώσεις με εγγυήσεις μερισμού κινδύνου. Αυτός ο άξονας βασίζεται και επεκτείνει τον υφιστάμενο ευρωπαϊκό μηχανισμό μικροχρηματοδοτήσεων Progress, ο οποίος τώρα εμπίπτει στο πρόγραμμα EaSI (EPRS / Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2017)	Το πρόγραμμα επικεντρώνεται στην προαγωγή υψηλού επιπέδου ποιότητας και βιώσιμης απασχόλησης, της εξασφάλισης επαρκούς και αξιοπρεπούς κοινωνικής προστασίας, τη καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας και τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας, με στόχους: * την ενίσχυση οικειοποίησης χάραξης πολιτικών μεταξύ των φορέων και συντονισμένες καινοτόμες δράσεις * την υποστήριξη κοινωνικής προστασίας και αγοράς εργασίας * τη διασφάλιση νομοθεσίας της ΕΕ * τη προώθηση της επαγγελματικής κινητικότητας * την αύξηση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση για κοινωνικές επιχειρήσεις	μέσα από: το Πρόγραμμα PROGRESS (Decision No 1672/2006/EC) το Πρόγραμμα EURES (Ευρωπαϊκή πύλη για την επαγγελματική κινητικότητα) το Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Μικροχρηματοδοτήσεων PROGRESS για την Απασχόληση και τη Κοινωνική Ένταξη (Απόφαση 283/2010/ΕΕ)
Ενίσχυση των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσω του προγράμματος "ΟΡΙΖΩΝ 2020"	Το πρόγραμμα "Ορίζοντας 2020" (Horizon 2020) είναι το χρηματοδοτικό πλαίσιο της ΕΕ για την Έρευνα και την Καινοτομία που θα καλύψει την περίοδο 2014-2020, με προϋπολογισμό περίπου 80 δισ. ευρώ. Το πρόγραμμα υποστηρίζει τη στρατηγική "Ευρώπη 2020" που αναδεικνύει την έρευνα και την καινοτομία ως κεντρικούς μοχλούς για την έξυπνη, βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη, στοχεύοντας παράλληλα στην αποτελεσματική αντιμετώπιση σημαντικών κοινωνικών προκλήσεων.	- Επιστήμη της Αριστείας (Excellent Science): Επιστημονική έρευνα παγκόσμιου επιπέδου με στόχο την προσέλευση στην ΕΕ των καλύτερων επιστημόνων - Βιομηχανική υπεροχή (Industrial Leadership): Στρατηγική επένδυση σε τεχνολογίες-κλειδιά, όπως νανοτεχνολογία-μικροηλεκτρονική, συμμετοχή ιδιωτικού τομέα, δημιουργία καινοτόμων επιχειρήσεων, συμπράξεις κράτους και αγοράς COM(2013) 494/10.7.2013, - Κοινωνικές προκλήσεις (Societal Challenges): Αντιμετώπιση σημαντικών κοινωνικών προκλήσεων, όπως η γήρανση πληθυσμού, εξάντληση ενεργειακών πόρων, αντιμετώπιση κλιματικής αλλαγής (σύνταξη δεσμών σε εθνικό και διακρατικό επίπεδο μέσω ευρωπαϊκών συμπράξεων Καινοτομίας)

Πηγή: Αμίτσης και Μαρίνη (2015) & ίδια επεξεργασία

Πίνακας 3.2 (συνέχεια)

Υποδείγματα παρέμβασης των ΕΔΕΤ την περίοδο 2014-2020

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ / ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΠΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΕΙ
Ενίσχυση των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσω του ΕΤΠΑ: Ο Κανονισμός για το "Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης" ERDF (European Regional Development Fund)	Κανονισμός 1301/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και για τη θέσπιση ειδικών διατάξεων σχετικά με το στόχο "Επενδύσεις στην ανάπτυξη και την Απασχόληση" και για τη κατάργηση του Κανονισμού 1080/2006, ΕΕ L347/20.12.2013	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία για την καταπολέμηση της φτώχειας και της κοινωνικής ένταξης
Ενίσχυση των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσω του ΕΚΤ: Ο Κανονισμός για τα "Ευρωπαϊκά Κοινωνικά Ταμεία" ESF (European Social Fund)	Κανονισμός 1304/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και τη κατάργηση της Οδηγίας 1081/2006, ΕΕ L347/20.12.2013	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία για την Απασχόληση και τη Κοινωνική Ένταξη
Ενίσχυση των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσω του ΕΤΚΕ: Ο Κανονισμός για τα "Ευρωπαϊκά Ταμεία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας" (EuSEFs) (European Social Entrepreneurship Funds)	Κανονισμός 346/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Απριλίου 2013 σχετικά με το Ευρωπαϊκά Ταμεία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, ΕΕ L115/25.4.2013 Μετά από πρόταση Κανονισμού COM(2001) 862, 2011/0418/7.12.2011, http://ec.europa.eu/internal_market/investment/social_investment_funds_en.htm	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα
Ενίσχυση των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσω του προγράμματος "Για την Απασχόληση και τη Κοινωνική καινοτομία" Παρέχει μικροπιστώσεις με εγγυήσεις μερισμού κινδύνου. Αυτός ο άξονας βασίζεται και επεκτείνει τον υφιστάμενο ευρωπαϊκό μηχανισμό μικροχρηματοδοτήσεων Progress, ο οποίος τώρα εμπίπτει στο πρόγραμμα EaSI (EPRS / Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2017)	Κανονισμός 1296/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Δεκεμβρίου 2013 Για τη θέσπιση προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την απασχόληση και τη κοινωνική καινοτομία (EASI) και τη τροποποίηση της απόφασης αριθμ. 283/2010/ΕΕ για τη δημιουργία Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Μικροχρηματοδοτήσεων Progress για την απασχόληση και τη κοινωνική ένταξη" ΕΕ L347/20.12.2013 Μετά από πρόταση Κανονισμού COM(2001) 0609 final-2011/0270 (COD) http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011PC0609:EN:NOT	Βασικό χρηματοδοτικό εργαλείο των κοινωνικών στόχων της Στρατηγικής "Ευρώπη 2020" (2014-2020)
Ενίσχυση των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσω του προγράμματος "ΟΡΙΖΩΝ 2020"	Κανονισμός 1291/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Δεκεμβρίου 2013 "Για τη θέσπιση του Προγράμματος-πλαίσιο "Ορίζων 2020" για την έρευνα και τη καινοτομία (2014-2020) και τη κατάργηση της απόφασης αριθμ 1982/2006/ΕΚ", ΕΕ L347/20.12.2013 και Απόφαση 2013/743 του Συμβουλίου της 3ης Δεκεμβρίου 2013 "Για το καθορισμό του ειδικού προγράμματος υλοποίησης του προγράμματος Ορίζων 2020 - Πρόγραμμα πλαίσιο για την έρευνα και τη καινοτομία (2014-2020) και για τη κατάργηση των αποφάσεων 2006/971/ΕΚ, 2006/972/ΕΚ, 2006/973/ΕΚ, 2006/974/ΕΚ και 2006/975/ΕΚ", ΕΕ L347/20.12.2013	Βασικό χρηματοδοτικό εργαλείο για την Εμβληματική Πρωτοβουλία "Ένωση της Καινοτομίας"

Πηγή: Αμίτσης και Μαρίνη (2015) & ίδια επεξεργασία

Πίνακας 3.3
Νέα χρηματοδοτικά εργαλεία πλην των ΕΔΕΤ

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	ΣΤΟΧΟΣ - ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ	ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ / ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΠΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΕΙ
<p>Ένα νέο χρηματοδοτικό μέτρο που συνδέει το EaSI με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων (ETE), European Investment Fund (EIF). Κατά συνέπεια, το ETE διαχειρίζεται δύο χρηματοδοτικά εργαλεία στο πλαίσιο του EaSI: το μηχανισμό εγγυήσεων του EaSI και το παράθυρο δημιουργίας ικανότητας για επενδυτική δραστηριότητα EaSI.</p>	<p>Βοηθούν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να ελεγκτούν τις ικανότητές τους προς τις μικρές επιχειρήσεις και τις συνεργαζόμενες επιχειρήσεις</p>			<p>Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα</p>
<p>Ο επιταχυντής κοινωνικών επιπτώσεων (SIA) Social Impact Accelerator είναι ένα ταμείο κεφαλαίων που δημιουργήθηκε το 2015 από τον όμιλο της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και το ETE που απευθύνεται σε κοινωνικές επιχειρήσεις. Επενδύει κεφάλαια σε κοινωνικές επιχειρήσεις βάσει ενός νέου πλαισίου για την ποσοτικοποίηση και την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τις μετρήσιμες κοινωνικού αντικτύπου που έχει αναπτύξει το ETE</p>	<p>Ο επιταχυντής κοινωνικού αντίκτυπου (SIA) είναι η πρώτη πανευρωπαϊκή εταιρική σχέση δημόσιου-ιδιωτικού τομέα που αντιμετωπίζει την αυξανόμενη ανάγκη διάθεσης κεφαλαίων για τη στήριξη κοινωνικών επιχειρήσεων. Το SIA αποτελεί ένα πρώτο βήμα στη στρατηγική του Ομίλου της ΕΤΕπ (Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων) (EIB Group's (European Investment Bank and EIF) για να προτοπορήσει στον επενδυτικό αντίκτυπο και να ανταποκριθεί στον ευρύτερο πολιτικό στόχο της ΕΕ για τη δημιουργία μιας βιώσιμης αγοράς χρηματοδότησης για την κοινωνική επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη. Αυτό το τμήμα του επιχειρηματικού κόσμου καθίσταται ολόένα και πιο καθοριστικό για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, την παροχή εναλλακτικών πηγών απασχόλησης σε περιθωριοποιημένες κοινωνικές ομάδες και τη συμβολή στην ανάπτυξη. Αυτά τα θετικά αποτελέσματα υπογραμμίζουν τη σημασία του στόχου της SIA για τη δημιουργία της υπάρχουσας υποδομής της αγοράς για κοινωνικές επιπτώσεις επενδύοντας έτσι ώστε αυτή η αναδυόμενη τάξη περιουσιακών στοιχείων να τείνει σε μια πορεία προς τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα</p>	<p>Το SIA λειτουργεί ως ταμείο κεφαλαίων που διαχειρίζεται το ETE και επενδύει σε ταμεία κοινωνικού αντίκτυπου που στοχεύουν στρατηγικά σε κοινωνικές επιχειρήσεις σε ολόκληρη την Ευρώπη. Στο πλαίσιο της ΣΣΕ, μια κοινωνική επιχείρηση είναι μια αυτοσυντηρούμενη ΜΜΕ του οποίου το επιχειρηματικό μοντέλο εξυπηρετεί την επίτευξη κοινωνικού αντίκτυπου. Παρέχει μια επιχειρηματική λύση σε ένα κοινωνικό ζήτημα που βασίζεται σε μια κλιμακωτή προσέγγιση και έχει μετρήσιμο αντίκτυπο.</p> <p>Προκειμένου να μετρηθεί ο κοινωνικός αντίκτυπος, το ETE ανέπτυξε ένα νέο πλαίσιο για την ποσοτικοποίηση και την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τις μετρήσιμες επιπτώσεις σε όλα τα επίπεδα της επενδυτικής αλυσίδας SIA. Τα ταμεία κοινωνικού αντίκτυπου που χρηματοδοτούνται από την SIA καλούνται να ορίσουν μεταξύ 1 και 5 δείκτες κοινωνικών επιπτώσεων ανά εταιρία χαρτοφυλακίου και να ορίσουν ποσοτικοποιήσιμους στόχους πριν από την επένδυση για καθέναν από τους δείκτες. Με την πάροδο του χρόνου, το ETE και οι συν-επενδυτές του σε ένα ταμείο κοινωνικών επιπτώσεων θα παρακολουθήσουν την πρόοδο των εταιρειών χαρτοφυλακίου για την επίτευξη των στόχων κοινωνικού αντίκτυπου τους. Ο διαχειριστής του αμοιβαίου κεφαλαίου θα είναι υπόλογος για την κοινωνική απόδοση των εταιρειών του χαρτοφυλακίου του, δεδομένου ότι η απόδοση αυτή θα επηρεάσει εν μέρει τη διανομή του μεταφερόμενου ενδιαφέροντος στην ομάδα διαχείρισης.</p> <p>Το SIA θα διασφαλίσει επίσης ότι η ανταλλαγή γνώσεων μεταξύ των φορέων του ιδιωτικού τομέα που δεσμεύονται για επενδύσεις στον κοινωνικό αντίκτυπο και του ETE θα αποτελέσει από την αρχή βασικό μέρος της πρωτοβουλίας. Για το σκοπό αυτό, η Crédit Coopératif και η Deutsche Bank προσχώρησαν στον Όμιλο ΕΤΕπ ως ιδρυτές επενδυτών και ως μέρος μιας δέσμευσης να προτοπορήσει σε ισχυρή εταιρική σχέση δημόσιου και ιδιωτικού τομέα στον τομέα</p>	<p>http://www.eif.europa.eu/what_we_do/equity/sia/index.htm</p>	<p>Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα</p>
<p>Υπάρχουν και άλλα διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία για την κοινωνική οικονομία και τις κοινωνικές επιχειρήσεις, αλλά όχι αποκλειστικά για αυτές. Περιλαμβάνουν την πρωτοβουλία</p> <ul style="list-style-type: none"> - InnovFin (επενδύσεις έρευνας και καινοτομίας για τις επιχειρήσεις στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζοντας 2020»), - την COSME (Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις) (Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises) και - το Ευρωπαϊκό Ταμείο για τις Στρατηγικές Επενδύσεις (EFSI) (European Fund for Strategic Investments) 			<p>http://www.eif.europa.eu/what_we_do/equity/single_eu_equity_instrument/innovfin-equity/index.htm</p> <p>http://www.eif.europa.eu/news_centre/search/index.htm?keywords=COSME</p> <p>http://www.eif.europa.eu/what_we_do/equity/efsi/index.htm</p>	<p>Αφορούν και άλλες επιχειρήσεις πλην των κοινωνικών επιχειρήσεων</p>

3.4. Η Κοινωνική Οικονομία στα κράτη μέλη της ΕΕ

Η Κοινωνική Οικονομία σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία (CIRIEC, 2017) απασχολεί πάνω από 13,6 εκατομμύρια εργαζόμενους σε όλη την Ευρώπη. Αυτό ισοδυναμεί περίπου με το 6,3% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της Ευρώπης των 28.

Απασχολεί:

- μια εργατική δύναμη πάνω από 19,1 εκατομμύρια περιλαμβανομένης της αμειβόμενης και της μη αμειβόμενης εργασίας
- περισσότεροι από 82,8 εκατομμύρια εθελοντών, ισοδύναμο με περίπου 5,5 εκατομμύρια πλήρως απασχολούμενων εργατών
- μέλη συνεταιρισμών αμοιβαίων και μονοπρόσωπων εταιρειών που ξεπερνούν τα 232 εκατομμύρια
- περισσότερα από 2,8 εκατομμύρια επιχειρήσεις και ιδρύματα.

Χάρτης 3.1

Αμειβόμενη απασχόληση στη Κοινωνική Οικονομία σε σχέση με τη συνολικά αμειβόμενη απασχόληση στη κάθε Ευρωπαϊκή χώρα, % , 2015

Πηγή: CIRIEC²³ 2017

²³ CIRIEC (2017). Recent Evolutions of Social Economy – Study – 2017 http://www.ciriec.ulg.ac.be/wp-content/uploads/2017/10/RecentEvolutionsSEinEU_Study2017.pdf [Πρόσβαση 15 Ιουλίου 2018].

Το πανόραμα διαφοροποιείται ανάμεσα στις Ευρωπαϊκές χώρες. Η απασχόληση στην Κοινωνική Οικονομία αριθμεί ανάμεσα στο 9% με 10% του ενεργού οικονομικά πληθυσμού σε χώρες όπως η Ιταλία, η Γαλλία, το Βέλγιο, η Ολλανδία και το Λουξεμβούργο, ενώ στα νέα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η Λιθουανία, η Ρουμανία, η Σλοβενία, η Μάλτα, η Κύπρος, η Σλοβακία και η Κροατία, η Κοινωνική Οικονομία εξακολουθεί να είναι ένας χαμηλός αναδυόμενος τομέας, που απασχολεί κάτω από το 2% του ενεργού οικονομικά πληθυσμού.

Παρατηρείται ανθεκτικότητα του εργατικού δυναμικού της κοινωνικής οικονομίας στην οικονομική κρίση, καθώς οι θέσεις εργασίας μειώθηκαν από 14,1 εκατομμύρια σε 13,6 εκατομμύρια, εξαιτίας της ποιότητας των διαθέσιμων στατιστικών στοιχείων. Η μείωση δηλαδή που σημειώθηκε ήταν πολύ μικρή από 6,5% του συνολικού ευρωπαϊκού αμειβόμενου εργατικού δυναμικού σε 6,3%. Η μείωση του καταβληθέντος εργατικού δυναμικού παρατηρείται να είναι υψηλότερη σε συνεταιρισμούς και σε παρόμοιες μορφές από ό, τι σε ενώσεις και ιδρύματα.

Ακόμα, με τη μέτρηση της απασχόλησης, δεδομένου ότι άλλα μέτρα οικονομικού αντίκτυπου όπως η συμβολή στο ΑΕΠ δεν είναι άμεσα διαθέσιμα, οι ενώσεις, τα ιδρύματα και άλλες παρόμοιες μορφές εξακολουθούν να αντιπροσωπεύουν την κύρια Κοινωνική Οικονομία, η οποία περιλαμβάνει τις περισσότερες κοινωνικές οντότητες/επιχειρήσεις και περίπου 66% του εργατικού δυναμικού και του κοινωνικού τομέα.

Στο Πίνακα 3.4 παρακάτω, παρουσιάζεται ο αριθμός ατόμων που εργάζεται σε συνεταιρισμούς, εταιρίες αλληλασφάλισης, ιδρύματα και ενώσεις και αμείβονται με κανονικό μισθό.

Παρατηρείται ότι η Ιταλία έχει το προβάδισμα στο τομέα των συνεταιρισμών όπου απασχολεί 1.267.603 άτομα, η Γαλλία έχει το προβάδισμα στο τομέα των ενώσεων ιδρυμάτων με 1.927.557 άτομα, ενώ η Γερμανία εξακολουθεί να κατέχει το μεγαλύτερο αριθμό αμειβόμενου προσωπικού σε φορείς κοινωνικής οικονομίας με το να αριθμεί 2.635.980 άτομα.

Πίνακας 3.4
Απασχόληση σε συνεταιρισμούς, αλληλασφαλιστικές οργανώσεις, ενώσεις, ιδρύματα και αμοιβαία κεφάλαια. Ευρωπαϊκή Ένωση (2014-15)

Χώρα	Συνεταιρισμοί και άλλες παρόμοιες	Εταιρείες Αλληλασφάλισης	Ενώσεις και Ιδρύματα	Σύνολο
Αυστρία	70.474	1.576	236.000	308.050
Βέλγιο	23.904	17.211	362.806	403.921
Βουλγαρία	53.841	1.169	27.040	82.050
Κροατία	2.744	2.123	10.981	15.848
Κύπρος	3.078		3.906	6.984
Τσεχία	50.310	5.368	107.243	162.921
Δανία	49.552	4.328	105.081	158.961
Εσθονία	9.850	186	28.000	38.036
Φινλανδία	93.511	6.594	82.000	182.105
Γαλλία	308.532	136.723	1.927.557	2.372.812
Γερμανία	860.000	102.119	1.673.861	2.635.980
Ελλάδα	14.983	1.533	101.000	117.516
Ουγγαρία	85.682	6.948	142.117	234.747
Ιρλανδία	39.935	455	54.757	95.147
Ιταλία	1.267.603	20.531	635.611	1.923.745
Λετονία	440	373	18.528	19.341
Λιθουανία	7.000	332		7.332
Λουξεμβούργο	2.941	406	21.998	25.345
Μάλτα	768	209	1.427	2.404
Ολλανδία	126.797	2.860	669.121	798.778
Πολωνία	235.200	1.900	128.800	365.900
Πορτογαλία	24.316	4.896	186.751	215.963
Ρουμανία	31.573	5.038	99.774	136.385
Σλοβακία	23.799	2.212	25.600	51.611
Σλοβενία	3.059	319	7.332	10.710
Ισπανία	528.000	2.360	828.041	1.358.401
Σουηδία	57.516	13.908	124.408	195.832
Ην. Βασίλειο	222.785	65.925	1.406.000	1.694.710
Σύνολο ΕΕ-28	4.198.193	407.602	9.015.740	13.621.535

Πηγή : CIRIEC 2017

Στο Πίνακα 3.5 απεικονίζεται ο αριθμός των εργαζόμενων σε φορείς κοινωνικής οικονομίας, σε σύγκριση με τα συνολικά μεγέθη των εργαζομένων στην ΕΕ. Μέσω αυτής της προσέγγισης μπορεί κανείς να δει και τα μεγέθη των μικρών χωρών που παρουσιάζονται να είναι σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα συγκρινόμενα με άλλες χώρες της ΕΕ.

Πίνακας 3.5
Αμειβόμενη απασχόληση στην κοινωνική οικονομία
συγκρινόμενη με το σύνολο της αμειβόμενης απασχόλησης στην
Ευρωπαϊκή Ένωση (2014-15)

Χώρα	Απασχόληση στο πλαίσιο της ΚΟ (Α)	Συνολική απασχόληση (Β)	% Α/Β
Αυστρία	308.050	4.068.000	7,6%
Βέλγιο	403.921	4.499.000	9,0%
Βουλγαρία	82.050	2.974.000	2,8%
Κροατία	15.848	1.559.000	1,0%
Κύπρος	6.984	350.000	2,0%
Τσεχία	162.921	4.934.000	3,3%
Δανία	158.961	2.678.000	5,9%
Εσθονία	38.036	613.000	6,2%
Φινλανδία	182.105	2.368.000	7,7%
Γαλλία	2.372.812	26.118.000	9,1%
Γερμανία	2.635.980	39.176.000	6,7%
Ελλάδα	117.516	3.548.000	3,3%
Ουγγαρία	234.747	4.176.000	5,6%
Ιρλανδία	95.147	1.899.000	5,0%
Ιταλία	1.923.745	21.973.000	8,8%
Λετονία	19.341	868.000	2,2%
Λιθουανία	7.332	1.301.000	0,6%
Λουξεμβούργο	25.345	255.000	9,9%
Μάλτα	2.404	182.000	1,3%
Ολλανδία	798.778	8.115.000	9,8%
Πολωνία	365.900	15.812.000	2,3%
Πορτογαλία	215.963	4.309.000	5,0%
Ρουμανία	136.385	8.235.000	1,7%
Σλοβακία	51.611	2.405.000	2,1%
Σλοβενία	10.710	902.000	1,2%
Ισπανία	1.358.401	17.717.000	7,7%
Σουηδία	195.832	4.660.000	4,2%
Ην. Βασίλειο	1.694.710	30.028.000	5,6%
Σύνολο ΕΕ-28	13.621.535	215.722.000	6,3%

Αμειβόμενη Απασχόληση, ηλικίες μεταξύ 15 και 65 ετών, (Eurostat, 2015)

Πηγή : CIRIEC 2017

Αναδεικνύεται έτσι η δύναμη της κοινωνικής οικονομίας σε κάθε χώρα. Στο Λουξεμβούργο παρατηρείται η απασχόληση στη κοινωνική οικονομία να έχει τη

μεγαλύτερη βαρύτητα σε ποσοστό 9,9% σε σχέση με τις άλλες χώρες, ενώ στην Ελλάδα αυτό το ποσοστό ανέρχεται σε 3,3% της συνολικής απασχόλησης.

Ο Πίνακας 3.6 και ο Πίνακας 3.7, απεικονίζουν την εξέλιξη της αμειβόμενης εργασίας στη κοινωνική οικονομία. Χρησιμοποιώντας τρεις περιόδους αναφοράς και εστιάζοντας στη διαφορά (Δ) ανάμεσα στο 2010-2015, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι τη μεγαλύτερη μείωση παρουσιάζει η Σουηδία με 61,4% (μείωση κατανεμημένη σε 67,5% σε συνεταιρισμούς και 60,5% σε ενώσεις-ιδρύματα), η Πολωνία με 38,3% (μείωση κατανεμημένη σε 41,2% σε συνεταιρισμούς και 32,2% σε ενώσεις-ιδρύματα) και η Βουλγαρία με 32,4% (μείωση 66,2% εστιασμένη σε ενώσεις-ιδρύματα).

Ταυτόχρονα τη μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζει η Κροατία με 74,5% (αύξηση 178% εστιασμένη σε ενώσεις-ιδρύματα), το Λουξεμβούργο με 57,3% (αύξηση κατανεμημένη σε 52,1% σε συνεταιρισμούς και 55,1% σε ενώσεις-ιδρύματα) και η Σλοβενία με 51,0% (αύξηση 129,8% εστιασμένη σε ενώσεις-ιδρύματα).

Συνολικά η κοινωνική οικονομία ως τρίτος τομέας παίζει πολύ σημαντικό ρόλο σε χώρες σαν τη Γαλλία, την Ιταλία ,ή τη Γερμανία. Παρατηρείται όμως αύξηση σε μικρότερες χώρες, ένδειξη ότι ενσωμάτωσαν τις ευρωπαϊκές πολιτικές ενίσχυσης που σταδιακά οδήγησαν σε τόνωση του τομέα.

Πίνακας 3.6

Εξέλιξη της αμειβόμενης απασχόλησης στην κοινωνική οικονομία στην Ευρώπη

Χώρα	Απασχόληση στο πλαίσιο της ΚΟ			Δ % 2010-2015
	2002/2003	2009/2010	2014/2015	
Αυστρία	260.145	233.528	308.050	31,9%
Βέλγιο	279.611	462.541	403.921	-12,7%
Βουλγαρία	όχι διαθέσιμο	121.300	82.050	-32,4%
Κροατία	όχι διαθέσιμο	9.084	15.848	74,5%
Κύπρος	4.491	5.067	6.984	37,8%
Τσεχία	165.221	160.086	162.921	1,8%
Δανία	160.764	195.486	158.961	-18,7%
Εσθονία	23.250	37.850	38.036	0,5%
Φινλανδία	175.397	187.200	182.105	-2,7%
Γαλλία	1.985.150	2.318.544	2.372.812	2,3%
Γερμανία	2.031.837	2.458.584	2.635.980	7,2%
Ελλάδα	69.834	117.123	117.516	0,3%
Ουγγαρία	75.669	178.210	234.747	31,7%
Ιρλανδία	155.306	98.735	95.147	-3,6%
Ιταλία	1.336.413	2.228.010	1.923.745	-13,7%
Λετονία	300	440	19.341	δε είναι συναφές
Λιθουανία	7.700	8.971	7.332	-18,3%
Λουξεμβούργο	7.248	16.114	25.345	57,3%
Μάλτα	238	1.677	2.404	43,4%
Ολλανδία	772.110	856.054	798.778	-6,7%
Πολωνία	529.179	592.800	365.900	-38,3%
Πορτογαλία	210.950	251.098	215.963	-14,0%
Ρουμανία		163.354	136.385	-16,5%
Σλοβακία	98.212	44.906	51.611	14,9%
Σλοβενία	4.671	7.094	10.710	51,0%
Ισπανία	872.214	1.243.153	1.358.401	9,3%
Σουηδία	205.697	507.209	195.832	-61,4%
Ην. Βασίλειο	1.711.276	1.633.000	1.694.710	3,8%
Σύνολο ΕΕ-28	11.142.883	14.137.218	13.621.535	-3,6%

Πηγή: CIRIEC 2017

Πίνακας 3.7

Εξέλιξη της αμειβόμενης απασχόλησης στην κοινωνική οικονομία στην Ευρώπη (κατανομημένη ανά ομάδα φορέων κοινωνικής οικονομίας)

Χώρα	Θέσεις Εργασίας 2002/2003		Θέσεις Εργασίας 2009/2010		Θέσεις Εργασίας 2014/2015		Δ % 2010-2015	
	Συνεταιρισμοί	Ενώσεις Ιδρύματα	Συνεταιρισμοί	Ενώσεις Ιδρύματα	Συνεταιρισμοί	Ενώσεις Ιδρύματα	Συνεταιρισμοί	Ενώσεις Ιδρύματα
Αυστρία	62.145	190.000	61.999	170.113	70.474	236.000	13,7%	38,7%
Βέλγιο	17.047	249.700	13.547	437.020	23.904	362.806	76,5%	-17,0%
Βουλγαρία			41.300	80.000	53.841	27.040	30,4%	-66,2%
Κροατία			3.565	3.950	2.744	10.981	-23,0%	178,0%
Κύπρος	4.491		5.067		3.078	3.906	-39,3%	
Τσεχία	90.874	74.200	58.178	96.229	50.310	107.243	-13,5%	11,4%
Δανία	39.107	120.657	70.757	120.657	49.552	105.081	-30,0%	-12,9%
Εσθονία	15.250	8.000	9.850	28.000	9.850	28.000	0,0%	0,0%
Φινλανδία	95.000	74.992	94.100	84.600	93.511	82.000	-0,6%	-3,1%
Γαλλία	439.720	1.435.330	320.822	1.869.012	308.532	1.927.557	-3,8%	3,1%
Γερμανία	466.900	1.414.937	830.258	1.541.829	860.000	1.673.861	3,6%	8,6%
Ελλάδα	12.345	57.000	14.983	101.000	14.983	101.000	0,0%	0,0%
Ουγγαρία	42.787	32.882	85.682	85.852	85.682	142.117	0,0%	65,5%
Ιρλανδία	35.992	118.664	43.328	54.757	39.935	54.757	-7,8%	0,0%
Ιταλία	837.024	499.389	1.128.381	1.099.629	1.267.603	635.611	12,3%	-42,2%
Λετονία	300		440		440	18.528	0,0%	
Λιθουανία	7.700		8.971		7.000		-22,0%	
Λουξεμβούργο	748	6.500	1.933	14.181	2.941	21.998	52,1%	55,1%
Μάλτα	238		250	1.427	768	1.427	207,2%	0,0%
Ολλανδία	110.710	661.400	184.053	669.121	126.797	669.121	-31,1%	0,0%
Πολωνία	469.179	60.000	400.000	190.000	235.200	128.800	-41,2%	-32,2%
Πορτογαλία	51.000	159.950	51.391	194.207	24.316	186.751	-52,7%	-3,8%
Ρουμανία			34.373	109.982	31.573	99.774	-8,1%	-9,3%
Σλοβακία	82.012	16.200	26.090	16.658	23.779	25.600	-8,9%	53,7%
Σλοβενία	4.401		3.428	3.190	3.059	7.332	-10,8%	129,8%
Ισπανία	488.606	380.060	646.397	588.056	528.000	828.041	-18,3%	40,8%
Σουηδία	99.500	95.197	176.816	314.568	57.516	124.408	-67,5%	-60,5%
Ην. Βασίλειο	190.458	1.473.000	236.000	1.347.000	222.785	1.406.000	-5,6%	4,4%
Σύνολο ΕΕ-28	3.663.534	7.128.058	4.551.959	9.221.038	4.198.173	9.015.740	-7,8%	-2,2%

Πηγή: CIRIEC 2017

Κλείνοντας είναι σημαντικό να δούμε το βαθμό αναγνώρισης της έννοιας της κοινωνικής οικονομίας σε εθνικό επίπεδο από τις χώρες της ΕΕ.

Στο Πίνακα 3.8 απεικονίζονται στοιχεία σύμφωνα με τα οποία οι χώρες χωρίζονται στις:

Πίνακας 3.8
Το επίπεδο εθνικής αναγνώριση του τομέα της κοινωνικής οικονομίας στη Ευρώπη

Χώρα	Από τις Δημόσιες αρχές	Από τις εταιρίες και τα Ιδρύματα της ΚΟ	Από τον ακαδημαϊκό και επιστημονικό κόσμο
Αυστρία	*	**	**
Βέλγιο	***	***	**
Βουλγαρία	**	**	**
Κροατία	*	**	*
Κύπρος	**	**	**
Τσεχία	*	**	**
Δανία	**	**	**
Εσθονία	**	**	*
Φινλανδία	**	**	**
Γαλλία	***	***	**
Γερμανία	*	**	**
Ελλάδα	**	**	***
Ουγγαρία	**	**	**
Ιρλανδία	**	***	**
Ιταλία	**	**	**
Λετονία	*	**	**
Λιθουανία	**	**	*
Λουξεμβούργο	***	***	**
Μάλτα	**	*	**
Ολλανδία	*	*	*
Πολωνία	**	***	**
Πορτογαλία	***	***	**
Ρουμανία	**	**	**
Σλοβακία	*	*	**
Σλοβενία	**	***	**
Ισπανία	***	***	***
Σουηδία	**	**	**
Ην. Βασίλειο	**	**	**

* Χαμηλή αναγνώριση ** Μέτρια αναγνώριση *** Υψηλή αναγνώριση

Πηγή: CIRIEC 2017

- *Χώρες όπου αναγνωρίζεται ευρέως η έννοια της κοινωνικής οικονομίας:* στην Γαλλία, την Ισπανία, το Βέλγιο, τη Πορτογαλία, και το Λουξεμβούργο, η έννοια της ΚΟ απολαμβάνει τη μεγαλύτερη αναγνώριση τόσο των δημοσίων αρχών όσο και του ακαδημαϊκού και επιστημονικού κόσμου. Οι δύο πρώτες χώρες πρωτοστατούν, καθώς η Γαλλία σηματοδότησε τη γέννηση αυτής της ιδέας και η Ισπανία ενέκρινε το 2011 τον πρώτο ευρωπαϊκό εθνικό νόμο για την κοινωνική οικονομία.

- *Χώρες όπου η έννοια της κοινωνικής οικονομίας απολαμβάνει μέτρια αναγνώριση:* Αυτές περιλαμβάνουν χώρες όπως: Κύπρο, Δανία, Ιταλία, Λεττονία, Μάλτα, Πολωνία, Βουλγαρία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ουγγαρία, Σλοβενία και Ρουμανία. Η έννοια της ΚΟ σε αυτές τις χώρες, συνταυτίζεται με άλλες έννοιες, αυτή του μη κερδοσκοπικού τομέα, του εθελοντικού τομέα ή των κοινωνικών επιχειρήσεων. Είναι αξιοσημείωτο ότι στο Ηνωμένο Βασίλειο, η κυβερνητική πολιτική στήριξης των κοινωνικών επιχειρήσεων δεν συνάδει με το ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο αναγνώρισης της κοινωνικής οικονομίας.

- *Χώρες στις οποίες η αναγνώριση της έννοιας της κοινωνικής οικονομίας είναι ελάχιστη ή ανύπαρκτη:* Η έννοια της ΚΟ είναι γνωστή, αναδυόμενη ή άγνωστη σε χώρες όπως: Γερμανία, Αυστρία, Ολλανδία, Εσθονία, Τσεχική Δημοκρατία, Μάλτα, Λεττονία, Λιθουανία, Κροατία και Σλοβακία. Εδώ οι όροι του μη κερδοσκοπικού τομέα, του εθελοντικού τομέα καθώς και των μη κυβερνητικών οργανώσεων χαίρουν μεγαλύτερου επιπέδου αναγνώρισης.

Κεφάλαιο 4: Πολιτικές ενίσχυσης της Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα

4.1. Εισαγωγή

Η διαμόρφωση της πολιτικής είναι μια διαδικασία η οποία δε διενεργείται μόνο από μια ομάδα δρώντων ή ένα συγκεκριμένο οργανισμό. Περνά μέσα από μια πληθώρα ενδεχόμενων διαδρομών για τη παραγωγή λύσεων ή εναλλακτικών προς διερεύνηση των επιθυμητών στόχων στο πρόβλημα που διατυπώνεται (Jones, 1970). Στη διαδικασία αυτή μέρος της οποίας αποτελεί και η διαβούλευση, συμμετέχουν όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς, οι οποίοι μπορούν να είναι είτε εσωτερικοί είτε εξωτερικοί. Εσωτερικοί όπως Υπουργείο Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Υπουργείο Ανάπτυξης, ΠΕΠ, Δήμοι και εξωτερικοί όπως ωφελούμενοι, ΚοινΣ.ΕΠ, Συνεταιρισμοί εργαζομένων κλπ, οι οποίοι συμβάλλουν είτε με την εξουσία τους είτε με τη εμπειρία και γνώση τους στη διαμόρφωση της πολιτικής που θα ακολουθηθεί καθώς και στα εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν για να επιτευχθούν οι στόχοι της πολιτικής (Gagnon, 1990).

Ομοίως η διαμόρφωση εθνικών πολιτικών στο τομέα της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας όπως ονομάζεται σήμερα στη χώρα μας ο τομέας, αποτελεί μια πολύπλευρη διαδικασία ενσωμάτωσης-εφαρμογής των ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών μέσα από ένα «εκ των άνω» *top-down* σύστημα διακυβέρνησης όπως εξηγεί και ο Ειδικός Γραμματέας της Ειδικής Υπηρεσίας Κ.Α.Λ.Ο. Α. Βορλόου σε συνέντευξη²⁴ που έδωσε στα πλαίσια εκπόνησης την παρούσας εργασίας, η οποία προϋποθέτει την αμοιβαία συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων μερών (Λαδής και Νταλάκου, 2008 σελ. 81).

Οι πρωτοβουλίες της Ελληνικής πολιτείας για ανάπτυξη της ΚΟ βάσει των οποίων διαμορφώθηκαν οι εκάστοτε πολιτικές είτε αφορούν τη θέσπιση νόμων είτε το στρατηγικό σχεδιασμό και υλοποίηση εξειδικευμένων δράσεων, ακολουθούν παρακάτω με τη χρονική σειρά που διενεργήθηκαν. Η κάθε νέα πρωτοβουλία που αναλαμβάνεται έρχεται να βελτιώσει ή να ενισχύσει τη κάθε προηγούμενη ενέργεια.

---

²⁴ Στο Παράρτημα της παρούσας εργασίας, επισυνάπτεται αναλυτική συνέντευξη του Ειδικού Γραμματέα της Ειδικής Υπηρεσίας Κ.Α.Λ.Ο του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Η δημιουργία κατάλληλου θεσμικού πλαισίου για την Κοινωνική Οικονομία με τον νόμο 4019/2011 υπήρξε ορόσημο για την ανάπτυξη του τρίτου τομέα στην Ελλάδα. Η πολύτιμη αποκτηθείσα εμπειρία από την EQUAL συντέλεσε σε αυτό, επομένως η αναδρομή ξεκινά από εκεί.

4.2. Πρωτοβουλίες θεσμικό πλαίσιο και Εθνικές Στρατηγικές

4.2.1. Πρωτοβουλία EQUAL

Το 2000 η ανάπτυξη της επιχειρηματικής δράσης στην Κοινωνική Οικονομία βρισκόταν σε πολύ αρχικό στάδιο στην Ελλάδα ενώ εμπόδιο στην σύσταση νέων σχημάτων όπως η κοινωνική επιχείρηση αποτελούσε και η έλλειψη σχετικού θεσμικού πλαισίου. Οι δράσεις της κοινοτικής πρωτοβουλία EQUAL βοήθησαν στην ευρύτερη αναγνώριση της έννοιας της Κοινωνικής Οικονομίας στην χώρα μας μέσα από την εκπόνηση πλήθος μελετών για τον τομέα ενώ η λειτουργία τους συντέλεσε και στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου πλαισίου για την ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα (Γεώργιας, 2013). Η υλοποίηση δράσεων στα πλαίσια της EQUAL οδήγησε στην συσσώρευση πολύτιμης εμπειρίας σχετικά με την Κοινωνική Οικονομία και την ανάπτυξη της στην χώρα μας.

Στόχοι της δράσης για την προώθηση της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα υπήρξαν²⁵:

Πρώτον, η συγκρότηση ενός επιχειρησιακού πλαισίου το οποίο θα διευκολύνει τη κοινωνική επιχειρηματική δράση, μέσω υποστηρικτικών δομών που στόχευαν στην παροχή ολοκληρωμένων υπηρεσιών πληροφόρησης, συμβουλευτικής, καθοδήγησης και υποστήριξης των οργανισμών της ΚΟ.

Δεύτερον, η ανάδειξη νέων επαγγελματιών στην ΚΟ, δράση η οποία αποσκοπούσε στην δημιουργία νέων τομέων δραστηριοποίησης των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσω προώθησης μηχανισμών πλην των παραδοσιακών.

---

²⁵ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών ασφαλίσεων, πρόγραμμα κοινοτικής πρωτοβουλίας για την καταπολέμηση των διακρίσεων και ανισοτήτων σε σχέση με την αγορά εργασίας (equal) στην Ελλάδα, Αθήνα 2001.

Τρίτον, η υποστήριξη της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων και οργανισμών και η τόνωση της απασχόλησης και στο κοινωνικό τομέα. Η δράση αυτή στόχευε στην ανάδειξη του παραγωγικού ρόλου των κοινωνικών επιχειρήσεων και στην ανάδειξη των δυνατοτήτων της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στην Κοινωνική Οικονομία.

Αποτέλεσμα της πρωτοβουλίας μεταξύ άλλων ήταν η ανάπτυξη των Εθνικών Θεματικών Δικτύων (ΕΘΔ), τα οποία λειτούργησαν σε δύο κύκλους εργασιών. Οι δράσεις των ΕΘΔ αναφέρονταν σε εθνικό, περιφερειακό, ή τοπικό επίπεδο και επιδίωκαν τη στήριξη και απασχόληση ατόμων που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες²⁶. Επιπλέον στόχος τους ήταν η διατύπωση προτάσεων προς την κεντρική εξουσία για την υιοθέτηση μηχανισμών ενίσχυσης της ΚΟ και των φορέων της.

Στον πρώτο κύκλο (2005) συστάθηκαν, υποστηρίχθηκαν ή ξεκίνησαν τη διαδικασία ίδρυσης τους 50 Κοινωνικές Επιχειρήσεις ενώ στον δεύτερο κύκλο εργασιών της Κ.Π. EQUAL το 2008, δημιουργήθηκαν ή βρίσκονταν σε διαδικασία σύστασης άλλες 31. Ακόμα σημαντικό είναι το γεγονός ότι η πρωτοβουλία καθιέρωσε ως βασικό της εργαλείο τις αναπτυξιακές συμπράξεις σε περιφερειακό, τοπικό ή κλαδικό επίπεδο, η σύσταση των οποίων καθορίστηκε με νόμο²⁷. Σήμερα οι αναπτυξιακές συμπράξεις προβλέπονται στον νόμο 4019/2011 (άρθρο 16) ως τα κατεξοχήν σχήματα υλοποίησης συγκεκριμένων παρεμβάσεων στα πλαίσια του ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού».

4.2.2. Ο Νόμος 4019/2011 για τη Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα

Το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης²⁸ για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης αναλαμβάνει την πρωτοβουλία να εισάγει το Νόμο 4019/2011 που αφορά στη Κοινωνική Οικονομία και την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και οριοθετεί την έννοια των κοινωνικών επιχειρήσεων.

---

²⁶ Ομάδες ψυχικά πασχόντων, μακροχρόνια ανέργων, άνεργων γυναικών, νέων και ηλικιωμένων ανέργων, ανέργων με ελλιπή προσόντα, ατόμων με αναπηρίες, Αθίγγανων κ.λπ.

²⁷ Ν. 2956/2001 (ΦΕΚ Α 258/6.11.2001).

²⁸ Ο τίτλος του Υπουργείου εκείνη την περίοδο, τώρα έχει μετονομαστεί σε Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Ο Ν. 4019/2011 δημιούργησε το θεσμικό πλαίσιο για την δημιουργία και ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα²⁹.

Ο νόμος προέβλεπε τρεις τύπους Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (Κοιν.Σ.Επ.) έχοντας σαν βάση τον βασικό λόγο για τον οποίο δημιουργούνται:

- Επιχειρήσεις που έχουν στόχο τη Κοινωνική ένταξη (το 40% των εργαζομένων πρέπει να προέρχεται από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες³⁰),
- Επιχειρήσεις που έχουν στόχο τη Κοινωνική φροντίδα (αφορούν την παροχή υπηρεσιών κοινωνικού-προνοιακού χαρακτήρα σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες³¹),
- Επιχειρήσεις Γενικού παραγωγικού σκοπού που αφορούν ένα ευρύ φάσμα σκοπών και δραστηριοτήτων.

Ο Ν. 4019/2011 ουσιαστικά προέβλεπε τον εκδημοκρατισμό στη διοίκηση των Κοιν.Σ.Επ, τη συλλογικότητα στην ιδιοκτησία, μη θέτοντας φραγμούς στον αριθμό των ιδρυτών που συμμετείχαν σε αυτές. Η διανομή των κερδών προβλεπόταν να γίνεται στους εργαζόμενους ή στα μέλη που εργάζονταν στις Κοιν.Σ.Επ. Κατόπιν αυτού μείωσε τα φαινόμενα πιθανής κερδοσκοπίας από τα μέλη/ιδιοκτήτες. Στη δημιουργία των Κοιν.Σ.Επ, δεν προβλεπόταν η ασφαλιστική υποχρέωση για τους εταίρους/μέλη οι οποίοι μπορούσαν να παραμένουν δικαιούχοι επιδόματος ανεργίας ή πρόνοιας, ενώ ταυτόχρονα η ύπαρξη κεφαλαίου έναρξης της επιχείρησης δεν ήταν απαιτητή, γεγονός που καθιστούσε την ίδρυση τέτοιας μορφής εταιριών ιδιαίτερα θελκτική.

---

²⁹ Ο Ν. 2716/1999 για τους Κοινωνικούς Συνεταιρισμούς Περιορισμένης Ευθύνης (ΚΟΙΣΠΕ) αφορούσε μόνο κοινωνικές επιχειρήσεις που απευθύνονται σε άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας.

³⁰ Αυτή η κατηγορία περιλάμβανε ενδεικτικά: άτομα με αναπηρία, απεξαρτημένα άτομα ή άτομα σε διαδικασία απεξάρτησης, οροθετικούς, αποφυλακισμένους και ανήλικους παραβάτες.

³¹ Αυτές οι ομάδες περιλάμβαναν τους ηλικιωμένους, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρία και τους χρόνια πάσχοντες.

4.2.3. Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας 2013³² – ΕΣΠΑ 2007-2013

Το εν λόγω στρατηγικό σχέδιο καταρτίστηκε από την αρμόδια Υπηρεσία του Υπουργείου εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης την ΕΥΚΕΚΟ³³, με απώτερο στόχο την δημιουργία κατάλληλων συνθηκών που θα ευνοούσαν την ανάπτυξη των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (Κοιν.Σ.Επ.).

Ειδικότερα οι δράσεις του Στρατηγικού Σχεδίου αποσκοπούν στην εκπλήρωση των παρακάτω στόχων:

- Συγκρότηση ενός πλαισίου στήριξης και ανάπτυξης των Κοιν.Σ.Επ.
- Χορήγηση των απαραίτητων κεφαλαίων που θα χρησιμοποιήσουν οι Κοιν.Σ.Επ. στα πρώτα στάδια λειτουργίας τους.
- Εξασφάλιση των υπηρεσιών χρηματοδοτικής υποστήριξης σε βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα, με σκοπό την περαιτέρω επέκταση και ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ.
- Δημιουργία ευνοϊκών προϋποθέσεων για την ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ μέσω της άρσης των διοικητικών και νομικών εμποδίων.
- Ενημέρωση της κοινωνίας σε τοπικό επίπεδο για τα οφέλη που προκύπτουν από τη κοινωνική επιχειρηματικότητα.
- Ανάπτυξη δράσεων διακριτότητας σχετικά με την αξιοποίηση και υιοθέτηση εμπειριών άλλων κρατών μελών.

Το Σχέδιο διαρθρώνεται σε τρεις Άξονες δράσης:

Άξονας δράσης 1. Ανάπτυξη Κεντρικού Μηχανισμού Υποστήριξης και προώθησης της ανάπτυξης της ΚΟ, Σύσταση Περιφερειακών Μηχανισμών Υποστήριξης μέσω αναπτυξιακών συμπράξεων με στόχο την εξάπλωση της ιδέας της Κοινωνικής

---

³² Το Στρατηγικό σχέδιο συντάχθηκε από την Ομάδα Διοίκησης έργου για τη Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική επιχειρηματικότητα, λαμβάνοντας υπόψη τις προτάσεις που προέκυψαν από την ανταλλαγή απόψεων με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Τεχνική επιτροπή καθοδήγησης (Technical Steering Committee) από στελέχη της ελληνικής δημόσιας διοίκησης, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Έλληνες και ξένους εμπειρογνώμονες.

³³ ΕΥΚΕΚΟ : Ειδική Υπηρεσία Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Οικονομίας.

Οικονομίας και την ενδυνάμωσή της μέσω μόνιμων δικτύων συνεργασίας και τοπικών συμφωνιών και Προώθησης της ΚΟ, Σύσταση Εθνικού Παρατηρητηρίου για την Κοινωνική Οικονομία και την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα.

Άξονας δράσης 2. Οικονομική στήριξη για την έναρξη λειτουργίας των Κοιν.Σ.Επ. Προβλέπεται χρηματοδότηση για αγορά μεριδίων από τους εταίρους/μέλη των Κοιν.Σ.Επ. η οποία θα βοηθήσει τις επιχειρήσεις να ανταπεξέλθουν στις κεφαλαιακές ανάγκες που προκύπτουν κατά την ίδρυσή τους, κατά τη φάση *pre start-up* (διαμόρφωση επιχειρηματικών σχεδίων) και *start-up* (αγορά μεριδίων εταιρικού κεφαλαίου).

Άξονας δράσης 3. Χρηματοδοτικά εργαλεία ενίσχυσης των Κοιν.Σ.Επ. Προβλέπεται η συμπληρωματική ενίσχυση των Κοιν.Σ.Επ. για τα πρώτα λειτουργικά τους βήματα όπως επίσης και η ίδρυση νέων θεσμικών φορέων, όπως Μικρό-Πιστωτικά Ιδρύματα (*Micro Finance Institutions - MFIs*), για την παροχή χρηματοδοτικών εργαλείων και υπηρεσιών προς τις Κοιν.Σ.Επ. Δίνεται η δυνατότητα στα άτομα που δεν έχουν πρόσβαση σε τραπεζική χρηματοδότηση λόγω έλλειψης εγγυήσεων, να χρηματοδοτήσουν τα επιχειρηματικά τους σχέδια μέσω του θεσμού των μικροπιστώσεων.

Ταυτόχρονα:

Σημαντικές πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας και επιχειρηματικότητας καταγράφονται και στο ΕΠ "Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού"³⁴ " που εντάσσεται στο ΕΣΠΑ 2007-2013, στα πλαίσια του οποίου επισημαίνεται ο ρόλος των κοινωνικών επιχειρήσεων στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και την ένταξη ατόμων ευάλωτων ομάδων στην απασχόληση. Προς επίτευξη του στόχου αυτού τίθεται ως βασική παρέμβαση του άξονα 1 "Συστημικές παρεμβάσεις": η εκπόνηση θεσμικού, κανονιστικού, φορολογικού και διοικητικού πλαισίου για την κοινωνική οικονομία και την κοινωνική επιχειρηματικότητα, ο προσδιορισμός των κριτηρίων καθορισμού των κοινωνικών επιχειρήσεων, ο προσδιορισμός κριτηρίων ελέγχου κοινωνικών επιχειρήσεων, η ανάπτυξη σύγχρονων μεθόδων και εργαλείων χρηματοδότησης κοινωνικών επιχειρήσεων, η δικτύωση

---

³⁴ Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ» – ΕΠ ΑΝΑΔ 2007-2013.

κοινωνικών επιχειρήσεων με δημόσιο, ιδιωτικό τομέα και ΟΤΑ, η διερεύνηση των δυνατοτήτων ανάθεσης υπηρεσιών από φορείς δημόσιου και ιδιωτικού τομέα σε κοινωνικές επιχειρήσεις, με στόχο την προώθηση της ΚΟ και τη διευκόλυνση της ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων (δράση 9).

Από τις δράσεις που υλοποιήθηκαν δημιουργήθηκαν κάποια θετικά αποτελέσματα όπως η δημιουργία του Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας στο οποίο είχαν εγγραφεί πλέον των 1000 Κοιν.Σ.Επ, θεσπίστηκε το απαιτούμενο θεσμικό πλαίσιο για την ίδρυση τους, ολοκληρώθηκε η παραγωγή οδηγών εγχειριδίων μελετών και μεθόδων μέτρησης της κοινωνικής απόδοσης των Κοιν.Σ.Επ. και στήριξης όλων των βασικών λειτουργιών τους, εκπονήθηκε μελέτη βιωσιμότητας, κ.ά., έλαβαν χώρα 6 ενημερωτικά *forum* σε Αθήνα και επαρχία, δημιουργήθηκε διαδραστική πλατφόρμα δικτύωσης και προβολής του έργου των Κοιν.Σ.Επ.. Ταυτόχρονα βέβαια επισημάνθηκαν και προβλήματα όπως προβλήματα συντονισμού από την πλευρά των δικαιούχων, ή η καθυστέρηση στη δημοσίευση της πρόσκλησης για τους Περιφερειακούς Μηχανισμούς Στήριξης, που περιόρισε σημαντικά το εύρος των παρεμβάσεων του Κεντρικού Μηχανισμού, καθώς δεν μπορούσε να υλοποιηθεί η εκπαίδευση στα στελέχη των Περιφερειακών Μηχανισμών. Συμπερασματικά, η περιορισμένη υλοποίηση του υφιστάμενου Στρατηγικού Σχεδίου δεν επιτρέπει τη συστηματική αξιολόγηση, αλλά μια αποτύπωση των προβλημάτων σχεδιασμού με γνώμονα τις κατευθύνσεις της νέας Εθνικής Στρατηγικής. Οι περισσότερες Κοιν.Σ.Επ. που δημιουργήθηκαν αυτήν την περίοδο ήταν αποτέλεσμα των προσπαθειών των ίδιων των ανθρώπων χωρίς υποστήριξη από δημόσιες πολιτικές (Εθνική Στρατηγική και Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία, 2015).

Πρωτοβουλία ΤΟΠ-ΕΚΟ

Στα πλαίσια του ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» και της θεματικής προτεραιότητας για την πρόληψη και αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού ευπαθών ομάδων του πληθυσμού έχουν διαμορφωθεί τοπικές δράσεις κοινωνικής ένταξης για Ευάλωτες Ομάδες³⁵ (ΤΟΠΕΚΟ). Οι εν λόγω δράσεις έχουν σαν στόχο την ένταξη ανέργων που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικά ομάδες στην αγορά

---

³⁵ Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Τοπικά ολοκληρωμένα προγράμματα για τις Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες, Φεβρουάριος 2012 - Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού» – ΕΠ ΑΝΑΔ 2007-2013.

εργασίας, καλύπτοντας συμπληρωματικά διαφορετικές ανάγκες των ωφελούμενων. Ως αποτέλεσμα της υλοποίησης 127 Έργων σε όλη την επικράτεια μεταξύ των ετών 2012 έως και 2015, δημιουργήθηκαν 74 Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις κλπ.

Πρωτοβουλία ΤΟΠΣΑ

Μια ακόμα πρωτοβουλία στα πλαίσια του ΕΠ: «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» η οποία στοχεύει στην πρόληψη και αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού ευπαθών ομάδων του πληθυσμού μέσω δράσεων ανάπτυξης των κοινωνικών επιχειρήσεων αποτελούν τα Τοπικά Σχέδια Απασχόλησης³⁶ που προορίζονται να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των τοπικών αγορών εργασίας (ΤΟΠΣΑ). Αντικείμενο των ΤΟΠΣΑ είναι η ευαισθητοποίηση των τοπικών φορέων με σκοπό τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης για ανέργους, μέσα από μια διαδικασία διάγνωσης εξειδικευμένων τοπικών αναγκών και ανάδειξης των αναπτυξιακών δυνατοτήτων στις περιοχές παρέμβασης. Τα τοπικά σχέδια δράσης αφορούν οριοθετημένες γεωγραφικές περιοχές παρέμβασης και υλοποιούνται μέσω Αναπτυξιακών Συμπράξεων όπως και τα ΤΟΠ-ΕΚΟ που αναφέρθηκαν παραπάνω.

4.2.4. Στρατηγική Ευρώπη 2020: Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για τη Κοινωνική Ένταξη - ΕΣΠΑ 2014-2020³⁷

Η νέα Εθνική Στρατηγική 2014-2020 έχει στον πυρήνα των αλληλένδετων και αλληλοσυμπληρούμενων Δράσεων που τη συναπαρτίζουν το όραμα: «Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία ως ένα διαφορετικό κοινωνικοοικονομικό μοντέλο, να μετασχηματίσει την Ελληνική κοινωνία και οικονομία προς τη κατεύθυνση της εξυπηρέτησης των κοινωνικών αναγκών, με τη χρήση καινοτομιών, δίνοντας έμφαση στην αειφόρο ανάπτυξη και το κοινωνικό αντίκτυπο». Υπό αυτό το πρίσμα, η ΚΟ συνδέει μεταξύ τους λειτουργικά και διατρέχει διαφορετικά επίπεδα πολιτικής:

---

³⁶ Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού» – ΕΠ ΑΝΑΔ 2007-2013 σ. 114.

³⁷ Το Στρατηγικό πλαίσιο για τη Κοινωνική Ένταξη εκπονήθηκε το Δεκέμβριο του 2014 από τη Διεύθυνση Κοινωνικής Προστασίας και Κοινωνικής Συνοχής του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης με τη συνδρομή της Ομάδας Εργασίας για την Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης και ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων.

- Καταπολέμηση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού.
- Ανάληψη πρωτοβουλιών που αφορούν την Κοινωνική Οικονομία και τις κοινωνικές επιχειρήσεις σε όλους του τομείς οικονομικής ζωής και δραστηριότητας δίνοντας βαρύτητα σε καινοτομίες, αξιοποιώντας ανθρώπινο δυναμικό με εξειδικευμένες γνώσεις και υψηλό μορφωτικό επίπεδο τόσο στο κοινωνικό όσο και στο περιβαλλοντικό τομέα.
- Στοχεύοντας στην ανάπτυξη του παραγωγικού τομέα επιτελείται προσπάθεια επαναλειτουργίας των επιχειρήσεων που έχουν πτωχέψει από τους ίδιους τους εργαζόμενους, επιδιώκεται συνεργασία και δημιουργία συμπράξεων μεταξύ του δημοσίου τομέα και των κοινωνικών επιχειρήσεων σε νέα βάση που διέπεται από διαφανείς σχέσεις.
- Εμβάθυνση της δημοκρατίας με μέτρα που επιτρέπουν τη θέσπιση του κοινωνικού διαλόγου, την αναγνώριση των κοινωνικών αξιών, του κοινωνικού ελέγχου και της συν διαχείρισης κοινών αγαθών.

Η ανθρωποκεντρική ανάπτυξη του οικοσυστήματος της Κοινωνικής επιχειρηματικότητας για το διάστημα 2014-2020 αποτελεί επομένως ειδική δράση του Εθνικού Στρατηγικού πλαισίου για την κοινωνική ένταξη, σηματοδοτώντας μια νέα πρωτοβουλία της Ελληνικής πολιτείας.

Στόχος της νέας προγραμματικής περιόδου είναι η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής η ένταξη ατόμων που ανήκουν σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες μέσα από την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία προκειμένου να υπάρξει διεύρυνση του πεδίου που εφαρμόζονται τα προγράμματα ΚΟ, καθώς και χρήση και αξιοποίηση κάθε μορφής χρηματοδοτικών εργαλείων για να δημιουργηθούν νέες θέσεις στον τομέα.

Στα αυτά τα πλαίσια, η αξιοποίηση της εμπειρίας που θα προκύψει από τη ανάπτυξη των τοπικών προγραμμάτων ενίσχυσης της απασχόλησης θα εξασφαλιστεί εφόσον γίνει αποτελεσματική χρήση του νέου θεσμικού πλαισίου, εφαρμοστούν τα προβλεπόμενα στο «Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας» και αφού προγραμματιστεί η υλοποίηση δράσεων παροχής κοινωνικής φροντίδας τοπικού χαρακτήρα. Στόχο επίσης αποτελεί η διαμόρφωση και δημιουργία βιώσιμων συνεργατικών κοινωνικών μηχανισμών (*social clustering*) μεταξύ των επιχειρήσεων, των δημόσιων υπηρεσιών, των κοινωνικών εταίρων και

των τοπικών φορέων καθώς και η ανάπτυξη θερμοκοιτίδων κοινωνικών επιχειρήσεων οι οποίες θα ενισχυθούν με δράσεις τύπου *start-up*. Προς αυτή τη κατεύθυνση θα δημιουργηθούν νέοι φορείς που θα παρέχουν Μικροπιστώσεις, Περιφερειακά Ταμεία ενίσχυσης της ΚΟ, εναλλακτικές λύσεις παροχής συμπληρωματικών κεφαλαίων καθώς και θα εφαρμόζονται μηχανισμοί συναλλακτικής διευκόλυνσης – διατακτικών πληρωμής (*social vouchers*), κ.α.

Η επίτευξη των εθνικών στόχων της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» είναι άμεσα συνδεδεμένη με τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ).

Οι βασικές επιδιώξεις των κοινοτικών ταμείων καθορίζονται σε έντεκα θεματικούς στόχους και οι δράσεις και τα προγράμματα που τους εξειδικεύουν αποτυπώνονται στο νέο Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης³⁸ (ΕΣΠΑ) 2014-2020 που κατήρτισε το Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας. Ο «θεματικός στόχος 9» «Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας και κάθε διάκρισης» ακολουθώντας τις βασικές κατευθύνσεις της εμβληματικής πρωτοβουλίας «ευρωπαϊκή πλατφόρμα κατά της φτώχειας», περιέχει δράσεις που στοχεύουν στην προώθηση της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας και οδηγούν σε δημιουργία θέσεων εργασίας.

Η εδραίωση και η ενίσχυση της ΚΟ ως οριζόντια στρατηγική προτεραιότητα θα επιτευχθεί μέσα από τη διαρκή και δομημένη συνεργασία των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και φορέων, καθώς αποτελεί, αδιαμφισβήτητα, διυπουργική και διατομεακή υπόθεση με κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά χαρακτηριστικά. Το συντονισμό των νομοθετικών και επιχειρησιακών πρωτοβουλιών έχει αναλάβει το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης ήδη από το 2011.

Ταυτόχρονα, η ανάπτυξη της ΚΟ, η προώθηση της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας και η ενίσχυση των φορέων του τρίτου τομέα εντάσσονται στους άξονες παρέμβασης και χρηματοδοτικής ενίσχυσης, τόσο των τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων ΕΠΑΝΑΔ-ΕΔΒΜ (Επενδυτικές Προτεραιότητες 8vii και 9v) και ΕπανΕκ, όσο και των 13 Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (Επενδυτικές

---

³⁸ Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014 – 2020 (ΕΣΠΑ), Αθήνα, 2014 σ. 105 , https://www.espa.gr/elibrary/PA_ESPA_2014_2020.pdf.

Προτεραιότητες δ'iii και 9v). Απαραίτητη προϋπόθεση επομένως, για τη συντονισμένη ανάπτυξη του τομέα και την χρηστή αξιοποίηση των ανθρώπινων και οικονομικών πόρων είναι οι όποιες υλοποιούμενες ενέργειες να αλληλοσυμπληρώνονται εντασσόμενες σ' ένα συγκεκριμένο στρατηγικό πλαίσιο. Η νέα Εθνική Στρατηγική αναμένεται να επιτελέσει αυτόν ακριβώς το ρόλο λειτουργώντας ως δυναμικό πλαίσιο συντονισμού μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών.

Ειδικό στόχο επίσης συνιστά η βέλτιστη αξιοποίηση των διαθέσιμων για την Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα, πόρων μέσω των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 και άλλων προγραμμάτων χρηματοδότησης της ΕΕ και η δημιουργία των απαραίτητων συνεργειών.

Κατά τη διάρκεια αυτών των ενεργειών η επόμενη σημαντική πρωτοβουλία που αναλαμβάνεται είναι αυτή της ψήφισης του νέου που αφορά στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία το 2016, που θέτει νέες βάσεις στο τομέα.

4.2.5. Ο Νόμος 4430/2016 για τη Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και την ανάπτυξη των φορέων της

Ο νόμος 4430/2016 (ΦΕΚ Α'205/31-10-2016) «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των Φορέων της και άλλες διατάξεις» έρχεται να βελτιώσει το νομοθετικό πλαίσιο ρυθμίζοντας τον τρόπο λειτουργίας των Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας παρέχοντας εναλλακτικές επιλογές οργάνωσης σε προσπάθεια μιας εκ νέου οριοθέτησης του πεδίου.

Οι στόχοι του νόμου αφορούν :

- Στη θεσμική αναδιαμόρφωση και την ανανέωση του οικοσυστήματος της Κ.Α.Ο., δίνοντας βαρύτητα περισσότερο στην απορρέουσα συλλογική και κοινωνική ωφέλεια από το Φορέα, παρά στη καθεαυτή νομική μορφή του, ρυθμίζοντας παράλληλα όλες τις διαδικασίες προκειμένου να απλουστευτεί η ίδρυση, ο τρόπος λειτουργίας και η διοικητική εποπτεία των Φορέων.
- Στη εξάπλωση των πρακτικών της Κ.Α.Ο. σε όλους τους δυνατούς τομείς οικονομικής δραστηριότητας.

- Στην ενίσχυση και την στήριξη των παραγωγικών εγχειρημάτων αυτοδιαχείρισης και της συλλογικής κοινωνικής επιχειρηματικότητας.

Φορείς Κ.ΑΛ.Ο. αποτελούν συνοπτικά (άρθρο 3):

1. Οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.).
2. Οι **Συνεταιρισμοί Εργαζομένων**, οι οποίοι εισάγονται για πρώτη φορά στην ελληνική έννομη τάξη.
3. Οποιοδήποτε άλλο μη μονοπρόσωπο νομικό πρόσωπο, εφόσον έχει αποκτήσει νομική προσωπικότητα, (αγροτικοί και αστικοί συνεταιρισμοί, αστικές εταιρίες των αρ. 741 ΑΚ, κ.λπ.) και εφόσον συντρέχουν σωρευτικά συγκεκριμένες προϋποθέσεις που δεν είναι άλλες από αυτές χαρακτηρίζουν τις κοινωνικές επιχειρήσεις (βλέπε αναλυτικά το άρθρο 3 παράγραφος 1δ του νόμου).

Μαζί με το νόμο δραστηριοποιούνται και μια σειρά υποστηρικτικών μέτρων, όπως (άρθρο 5):

- Δίνεται η δυνατότητα πρόσβασης των Φορέων ΚΑΛΟ στη χρηματοδότηση από το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας και το Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης.
- Οι φορείς που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα δύνανται να εντάσσονται σε προγράμματα στήριξης της επιχειρηματικότητας και σε προγράμματα του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) για τη στήριξη της εργασίας.
- Δυνατότητα να συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις με τον ευρύτερο δημόσιο τομέα για έργα κοινωνικής ωφέλειας.
- Παραχώρηση χρήσης κινητής ή/και ακίνητης δημόσιας περιουσίας.
- Δυνατότητα φορολογικών ελαφρύνσεων.
- Ευνοϊκή πρόσβαση των Φορέων Κ.ΑΛ.Ο. στις δημόσιες συμβάσεις, μέσω του ν.4412/2016 (Α'147).

Βάσει του άρθρου 36 δημιουργείται η Ειδική Γραμματεία για την Κ.ΑΛ.Ο., που αποτελεί τη πρώτη διακριτή διοικητική μονάδα στην ελληνική κυβέρνηση για τον συγκεκριμένο τομέα. Βασική της αρμοδιότητα της είναι η κατάρτιση της Εθνικής Στρατηγικής για την Κ.ΑΛ.Ο., η παρακολούθηση και ο συντονισμός των σχετικών

δράσεων για την εφαρμογή και διασφάλιση των πολιτικών για την Κ.Α.Ο., στοχεύοντας στο κοινωνικό όφελος.

Σε συνέχεια της ψήφισης του Ν.4430/2016, εκδόθηκε η Υπουργική Απόφαση 61621/Δ5.2643/30-12-2016 που αφορά στη λειτουργία και τήρηση του «Γενικού Μητρώου Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας» (ΦΕΚ 56/Β/18-1 2017). Η Απόφαση ρυθμίζει θέματα που αφορούν στην ίδρυση και σύσταση Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων, Συνεταιρισμών Εργαζομένων, την εγγραφή στο Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (σήμερα έχουν εγγραφεί πλέον των 1.100 Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων) τη νομιμότητα και τις υποχρεώσεις που συνεπάγεται η ένταξη σε αυτό. Οι φορείς που εγγράφονται αποκτούν πολύ σύντομα νομική προσωπικότητα γεγονός που αναδύει δυνάμεις και αναπτύσσει συνεργασίες (βλέπε συνέντευξη Α. Βορλόου στο παράρτημα).

Επίσης με την υπ. αριθμ. 112806/ΕΥΘΥ1047 (ΦΕΚ 3595/4-11-2016) ΚΥΑ, συστάθηκε η Ειδική Υπηρεσία «Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ, Τομέας Απασχόλησης & Κοινωνικής Οικονομίας» στη «Γενική Γραμματεία Διαχείρισης Κοινοτικών & Άλλων Πόρων του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης». Στην ανωτέρω Υπηρεσία (ΕΥ ΕΣΠΑ ΑπΚΟ) λειτουργεί Υποδιεύθυνση Κοινωνικής Οικονομίας, αρμόδια για το συντονισμό, σχεδιασμό, παρακολούθηση και αποτίμηση δράσεων και ενεργειών ΚΟ, καθώς και για την εφαρμογή και έλεγχο των σχετικών δράσεων, οι οποίες συγχρηματοδοτούνται από διαρθρωτικά ταμεία της Ε.Ε. ή από εθνικά ή διεθνή και διακρατικά προγράμματα.

4.2.6. Άλλες πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας

Ο Νόμος 4412/2016 (ΦΕΚ Α' 147/08-08-2016) περί δημοσίων συμβάσεων ο οποίος αν και δεν αφορά τη Κοινωνική Οικονομία περιλαμβάνει πρόνοια για τις κοινωνικές επιχειρήσεις, ενσωματώνοντας τις σχετικές κοινοτικές οδηγίες³⁹.

---

³⁹ Συγκεκριμένα το Άρθρο 20 περί συμβάσεων ανατιθέμενων κατ' αποκλειστικότητα (άρθρο 20 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ), το Άρθρο 86 περί κριτηρίων ανάθεσης των συμβάσεων (άρθρο 67 της Οδηγίας

Η Αριθμ. Απόφαση 336/2.1 ακ./22-05-2017⁴⁰ του Προέδρου της διοικούσας επιτροπής του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου που αφορά στην ίδρυση Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών με τίτλο «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία» της Σχολής Κοινωνικών Επιστημών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου το οποίο στοχεύει αφενός στην παροχή εξειδικευμένης θεωρητικής και ερευνητικής γνώσης σε ένα διεθνώς ραγδαία αναπτυσσόμενο επιστημονικό πεδίο και αφετέρου στην παροχή εξειδικευμένης πρακτικής, εμπειρικής και εφαρμοσμένης γνώσης.

Όσον αφορά τη δημοσιότητα πραγματοποιήθηκε μια σειρά εκθέσεων με βασικότερη την ΚΑΛΟ ATHENS EXPO που έγινε τον Νοέμβριο του 2017 για 3 μέρες στην Τεχνόπολη Δήμου Αθηναίων στο Γκάζι, με στόχο την προβολή των φορέων Κ.Α.Λ.Ο. (βλέπε συνέντευξη Α. Βορλόου στο παράρτημα).

Η Αριθμ. 6775/1974 Α1 Υπουργική απόφαση⁴¹ 18-12-2017 αφορά στη σύσταση του «Ταμείου Επιχειρηματικότητας II». Στόχοι του εν λόγω Ταμείου είναι η διευκόλυνση της πρόσβασης σε χρηματοδοτήσεις για την ενίσχυση της ίδρυσης νέων καινοτόμων, επιχειρήσεων καθώς και η κατά προτεραιότητα χρηματοδοτική στήριξη επιχειρήσεων που παρουσιάζουν συνάφεια με τις Στρατηγικές Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS) των Περιφερειών της Χώρας. Οι παραπάνω στόχοι συνάδουν με αυτούς του ΕΠΑνεΚ και των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

4.3. Υφιστάμενη Κατάσταση στην Ελλάδα

Στο διάστημα μεταξύ τη 29/5/2012, ημερομηνία εγγραφής της πρώτης Κοιν.Σ.Επ. στο «Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας» μέχρι και τις 31/10/2016 που θεσπίστηκε ο νέος νόμος του 4430/2016, οι εγγεγραμμένοι φορείς σε αυτό ανέρχονταν σε 847. Από την έναρξη του νέου αυτού νόμου και μέχρι τις 31/08/2017 εγράφησαν στο Μητρώο Φορέων Κ.Α.Λ.Ο. 206 νέοι φορείς.

2014/24/ΕΕ), το Άρθρο 110 περί αποκλειστικών συμβάσεων για ορισμένες υπηρεσίες (άρθρο 77 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ), το Άρθρο 130 περί όρων εκτέλεσης της σύμβασης (άρθρο 70 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ).

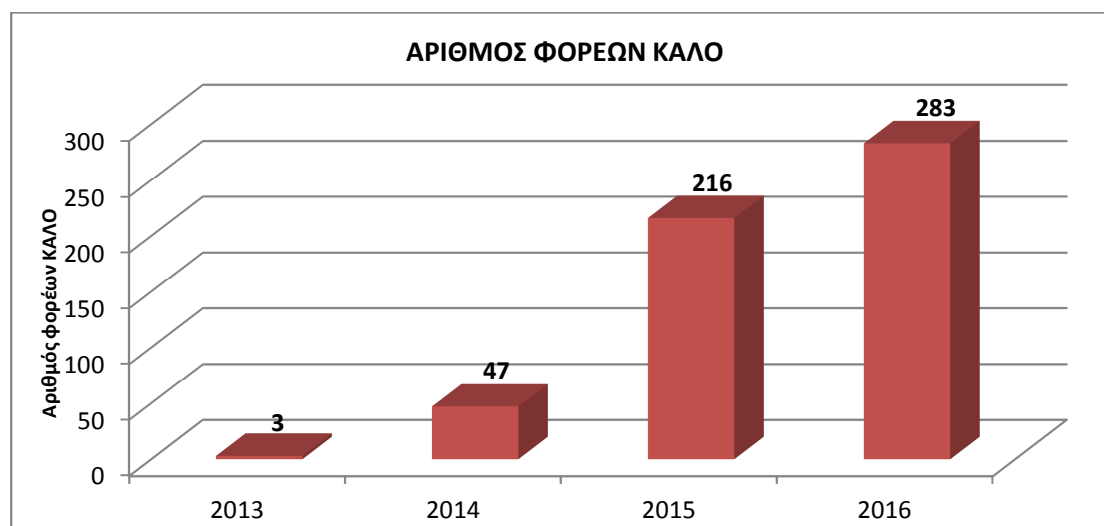
⁴⁰ Δημοσίευση στο (ΦΕΚ Β'2043 / 14.06.2017).

⁴¹ Δημοσίευση στο (ΦΕΚ Β'4448, 18.12.2017).

Εξετάζοντας τις ετήσιες εκθέσεις που υποβάλλουν οι φορείς Κ.Α.Λ.Ο. στο Μητρώο διαπιστώνεται η διαρκής αύξηση του πλήθους των ενεργών φορέων. Όπως απεικονίζεται στο (Διάγραμμα 4.1), από 3 που ήταν μόνο οι φορείς που υπέβαλλαν ετήσια έκθεση το 2013, αυτοί ανήλθαν σε 283 το 2016. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι σχετικές εκθέσεις παρέχουν στοιχεία που αφορούν στο προηγούμενο έτος από αυτό της υποβολής. Βέβαια πρέπει να λάβει κανείς υπόψη ότι υπάρχει και ένας αριθμός ενεργών φορέων που όμως δεν έχουν υποβάλει ετήσιες εκθέσεις. Το μέγεθος του παραπάνω φαινομένου για την ώρα δε μπορεί να υπολογιστεί με ακρίβεια από τα διαθέσιμα στοιχεία του «Υπουργείου Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης».

Διάγραμμα 4.1

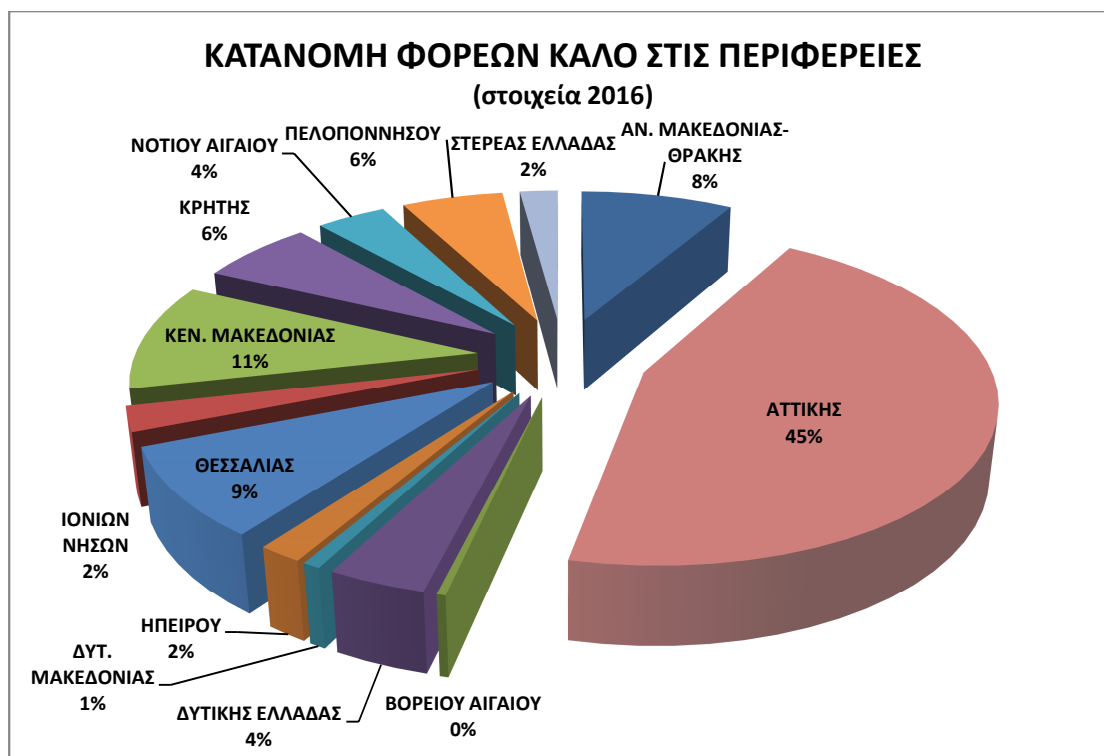
Πηγή : Γενικό Μητρώο Φορέων Κ.Α.Λ.Ο. – Ετήσια Έκθεση Κ.Α.Λ.Ο. 2017

Με σημείο αναφοράς το 2015, παρατηρείται οι περισσότεροι ενεργοί φορείς Κ.Α.Λ.Ο. να δραστηριοποιούνται στη περιφέρεια της Αττικής, σε ποσοστό που αγγίζει το 45% του συνόλου, ενώ έπονται οι περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας, Θεσσαλίας και της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, (Διάγραμμα 4.2).

Οι περιφέρειες με μικρότερο σε σειρά βαθμό συγκέντρωσης ενεργών φορέων είναι αυτές της Πελοποννήσου και της Κρήτης, με ποσοστά της τάξης του 6% ενώ

παράλληλα οι περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου και Δυτικής Ελλάδας παρουσιάζουν ποσοστά ύψους 4%. Όλες οι υπόλοιπες γεωγραφικές περιφέρειες εμφανίζουν σημαντικά χαμηλότερα ποσοστά ενεργών φορέων Κ.Α.Λ.Ο.

Διάγραμμα 4.2

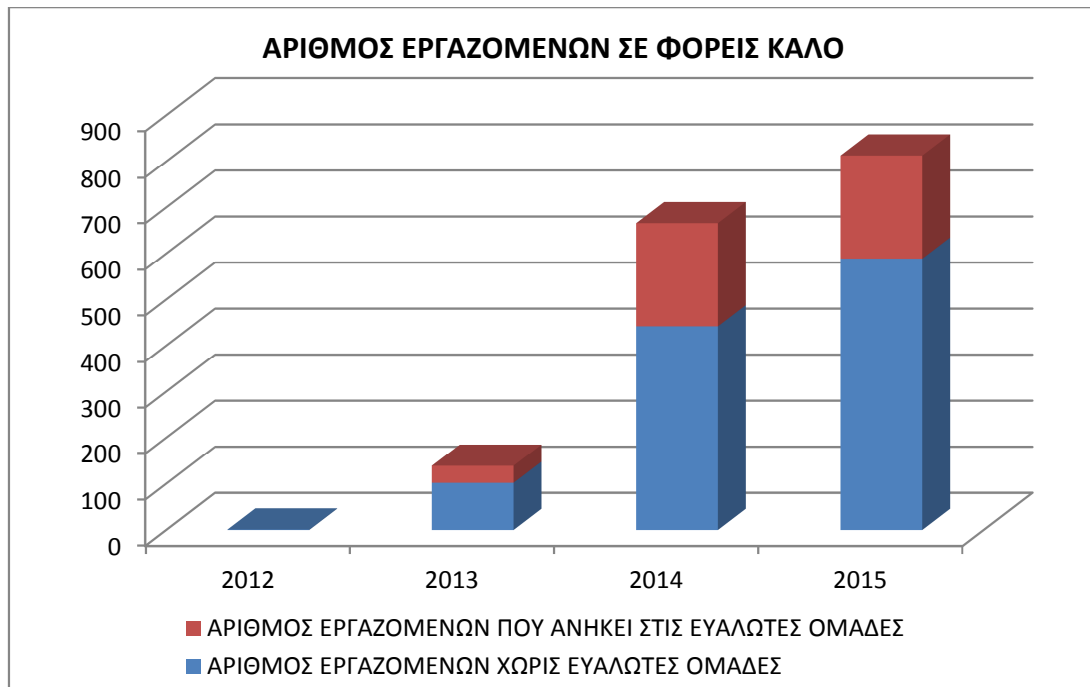
Πηγή : Γενικό Μητρώο Φορέων Κ.Α.Λ.Ο. – Ετήσια Έκθεση Κ.Α.Λ.Ο. 2017

Αναφορικά με τον αριθμό των εργαζομένων, στους ενεργούς φορείς Κ.Α.Λ.Ο., παρατηρείται το 2013 να υπάρχουν 139 εργαζόμενοι από τους οποίους οι 37 προέρχονταν από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και αντίστοιχα το 2014 είχαμε 666 εργαζόμενους με 224 από αυτούς να προέρχονται από ευάλωτες ομάδες. Το 2015 ο αριθμός των εργαζομένων αυξήθηκε σε 813 ενώ ο αριθμός των ατόμων που προέρχονται από ευάλωτες ομάδες παρέμεινε στα επίπεδα του προηγούμενου έτους, (Διάγραμμα 4.3).

Στους φορείς Κ.Α.Λ.Ο ο συνολικός κύκλος εργασιών των φορέων το 2013 ήταν μόνο 50 χιλ. €, το 2014 αυξήθηκε στις 463 χιλ. €, το 2015 παρουσίασε θεαματική αύξηση φτάνοντας τα 6,2 εκ. € ενώ το 2016 ο συνολικός κύκλος εργασιών άγγιξε τα 6,9 εκ. €, (Διάγραμμα 4.4). Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία οι φορείς στη πλειονότητά τους

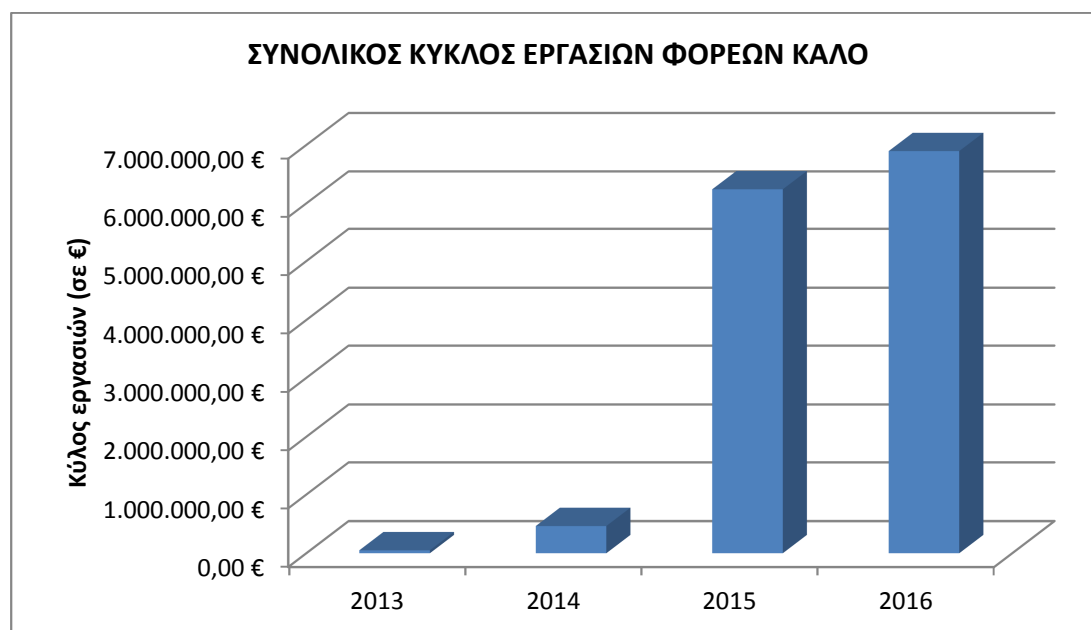
δεν παρουσιάζουν σημαντικά κέρδη ή ζημιές. Τα έξοδα των φορέων το 2015 ξεπέρασαν τα αντίστοιχα έσοδα κατά 166 χιλ. €.

Διάγραμμα 4.3

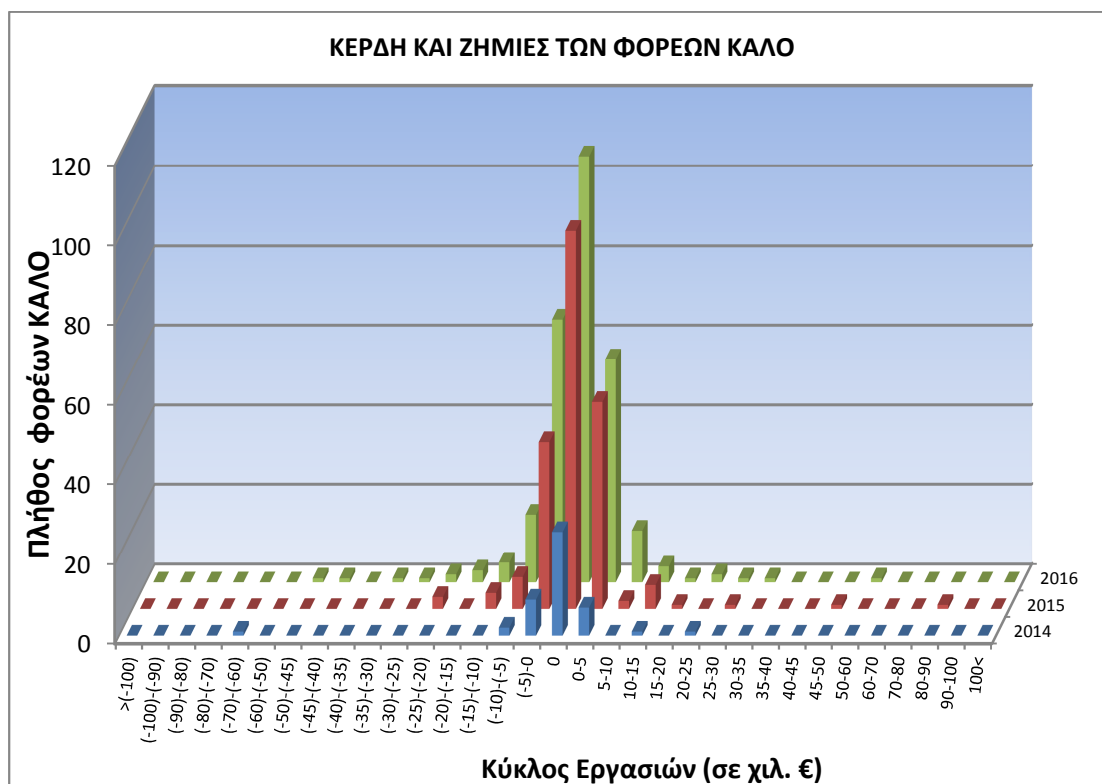
Πηγή : Γενικό Μητρώο Φορέων Κ.Α.Λ.Ο. – Ετήσια Έκθεση Κ.Α.Λ.Ο. 2017

Διάγραμμα 4.4

Πηγή : Γενικό Μητρώο Φορέων Κ.Α.Λ.Ο. – Ετήσια Έκθεση Κ.Α.Λ.Ο. 2017

Διάγραμμα 4.5

Πηγή : Γενικό Μητρώο Φορέων Κ.Α.Λ.Ο. – Ετήσια Έκθεση Κ.Α.Λ.Ο. 2017

Το 2014 για παράδειγμα τα παραγόμενα έσοδα ήταν αδύνατο να καλύψουν τους μισθούς των εργαζομένων το οποίο έφτανε περίπου τα 8 εκ. € βασιζόμενο στο ελάχιστο μισθολογικό κόστος). Να σημειωθεί επίσης ότι το παραπάνω γεγονός οδηγεί ένα τμήμα των εργαζομένων σε φορείς Κ.Α.Λ.Ο. να απασχολούνται με άτυπες μορφές εργασίας Το ίδιο φαινόμενο εμφανίζεται και το 2015 όπου τα έσοδα επίσης υπολείπονταν του μισθολογικού κόστους (6,9 εκ. € έσοδα έναντι 9,7 εκ. € εκτιμώμενου ελάχιστου μισθολογικού κόστους). Όλα τα παραπάνω συνάδουν στο ότι το οικοσύστημα της Κ.Α.Λ.Ο. βρίσκεται στα πρώτα στάδια ανάπτυξής του. Αυτό συνεπάγεται ότι θα πρέπει να ενισχυθούν οι ενεργοί φορείς προκειμένου να καταστούν βιώσιμοι και αποδοτικοί. Στο (Διάγραμμα 4.5) απεικονίζεται ο αριθμός των φορέων ΚΑΛΟ που είχαν κέρδη και ζημίες κατά τα έτη 2014 έως 2016.

Οι παραγωγικές επενδύσεις των ενεργών φορέων Κ.Α.Λ.Ο κυμαίνονται σε χαμηλά επίπεδα γεγονός που οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην έλλειψη επαρκών δανειακών κεφαλαίων που προέρχονται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της χώρας, λόγω της αδυναμίας τους να τα παράσχουν. Το γεγονός αυτό ενισχύει το επιχείρημα ότι οι φορείς θα πρέπει να υποστηριχτούν οικονομικά από άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία καλύπτοντας αδυναμίες που πολλές φορές δημιουργούν αδιέξοδα. (βλέπε Ετήσια Έκθεση 2017).

Το μέγεθος των ενεργών φορέων Κ.Α.Λ.Ο. οι οποίοι λειτουργούν σε όλους τους κλάδους της οικονομίας παραγωγής προϊόντων η παροχής υπηρεσιών παρουσιάζεται να είναι ακόμα πολύ μικρό. Τα μέλη των φορέων είναι αυτά που διαμορφώνουν τους σκοπούς και τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας.

Τομείς⁴² όπως η εκπαίδευση με (12,77%), η εστίαση με (10,64%), των δραστηριοτήτων οργανώσεων με (9,22%), το χονδρικό εμπόριο με (7,45%) και το λιανικό εμπόριο με (6,38%) εμφανίζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά συγκέντρωσης των φορέων Κ.Α.Λ.Ο..

Το μέγεθος του αριθμού των εργαζομένων (Ετήσιες Μονάδες Εργασίας) ανά κλάδο παρουσιάζεται κατά σειρά ποσοστού συμμετοχής των εργαζόμενων ως εξής: ο κλάδος των υπηρεσιών καθαρισμού (7,4%), εκπαίδευσης (5,1%), δημιουργικών δραστηριοτήτων (4,6%) εστίασης (3,7%), διοικητικών δραστηριοτήτων (3,4%) και δραστηριοτήτων οργανώσεων (3,0%).

Ακολούθως οι κλάδοι των υπηρεσιών καθαρισμού με (53.483€), εστίασης με (45.410€) συμβουλευτικών υπηρεσιών με (37.160€) και κατασκευαστικών δραστηριοτήτων (36.628€) παρουσιάζουν τον υψηλότερο κύκλο εργασιών.

Είναι αξιοσημείωτο να αναφέρουμε ότι παρατηρούνται και προσπάθειες ανάπτυξης του κλάδου νέων τεχνολογιών, όπου εδώ απασχολούνται άτομα που προέρχονται από πανεπιστημιακά ιδρύματα με υψηλή εξειδίκευση και προηγμένες γνώσεις (βλέπε συνέντευξη Α. Βορλόου στο παράρτημα).

---

⁴² Τα στοιχεία προκύπτουν από το Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας και παρουσιάζονται αναλυτικά στην Ετήσια Έκθεση 2017 της Ειδικής Γραμματείας Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

Από πρόσφατα στοιχεία του Μητρώου⁴³ διαπιστώνεται ότι το ποσοστό βιωσιμότητας των κοινωνικών επιχειρήσεων είναι αρκετά υψηλό εφόσον ανέρχεται σε 58,58%, (Πίνακας 4.1), ένδειξη που δείχνει θετική τάση για την ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων η οποία σημειώνεται, ας μη ξεχνάμε σε συνθήκες οικονομικής κρίσης.

Πίνακας 4.1

Η υφιστάμενη κατάσταση - παρουσίαση των ζωντανών επιχειρήσεων και το ποσοστό βιωσιμότητας

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΜΕ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΖΩΗΣ>3 ΕΤΗ	Συνολικές εγγραφές*	Ποσοστό βιωσιμότητας
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΘΡΑΚΗΣ	30	43	69,77%
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	45	82	54,88%
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	15	26	57,69%
ΗΠΕΙΡΟΥ	3	5	60,00%
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	30	61	49,18%
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	11	30	36,67%
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	4	4	100,00%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	25	49	51,02%
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	9	10	90,00%
ΑΤΤΙΚΗΣ	168	284	59,15%
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	9	14	64,29%
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	31	43	72,09%
ΚΡΗΤΗΣ	23	37	62,16%
Σύνολο Αποτέλεσμα	403	688	58,58%

Πηγή : Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, αρχές 2018

4.4. Σχέδιο Δράσης για την Ανάπτυξη του Οικοσυστήματος της Κ.Α.Ο. 2017-2023

Κατά τα στάδια της διαμόρφωσης της πολιτικής αλλά και της λήψης αποφάσεων η κυβέρνηση θα πρέπει, πέραν από το αν θα δράσει ή όχι, να επιλέξει και με ποιά μέσα θα εφαρμόσει τις αποφάσεις της (Λαδή και Νταλάκου, 2010).

⁴³ Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

Τα εργαλεία πολιτικής που χρησιμοποιήθηκαν ήταν πρωτίστως ρυθμιστικά με τη δημιουργία του νέου νόμου 4430/2016 (ΦΕΚ Α΄205) που έθεσε νέες προδιαγραφές για τη δημιουργία και ανάπτυξη κοινωνικών επιχειρήσεων καθώς επίσης οικονομικά, (πηγές χρηματοδότησης) και επικοινωνιακά όπως περιγράφονται και στις παρακάτω δράσεις (Doelen, 1989).

Λαμβάνοντας επομένως υπόψη την χαρτογράφηση του τομέα την οποία εκπόνησε το Βρετανικό Συμβούλιο στα πλαίσια της Τεχνικής Βοήθειας, (βλέπε Ετήσια Έκθεση 2017), καθώς και την ανάλυση που προκύπτει από τα στοιχεία Μητρώου Κ.ΑΛ.Ο., εκπονήθηκε το «Σχέδιο Δράσης για την ανάπτυξη του οικοσυστήματος της Κ.ΑΛ.Ο. 2017-2023», το οποίο χρηματοδοτείται βασικά από το ΕΣΠΑ με περίπου 162 εκ. € .

Οι Δράσεις αφορούν τους παρακάτω βασικούς τομείς :

- α) Δημιουργία Κέντρων υποστήριξης φορέων Κ.ΑΛ.Ο. Αυτά θα παρέχουν πληροφόρηση για δημιουργία και ανάπτυξη επιχειρήσεων.
- β) Δράσεις χρηματοδότησης φορέων Κ.ΑΛ.Ο. που αφορούν σε άμεση χρηματοδοτική ενίσχυση των φορέων υφιστάμενων και νέων.
- γ) Χρηματοδοτικά Εργαλεία για τους φορείς Κ.ΑΛ.Ο. Δημιουργία ταμείου κοινωνικής οικονομίας – θα αποτελέσει «Υποταμείο» του ταμείου επιχειρηματικότητας (ΤΕΠΙΧ ΙΙ).
- δ) Συστημικές Παρεμβάσεις για την ανάπτυξη της Κ.ΑΛ.Ο. (εκπαίδευση, προβολή, επικοινωνία).
- ε) Δράσεις στο πλαίσιο της Τεχνικής Βοήθειας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Η ανάπτυξη του Τομέα Κ.ΑΛ.Ο. βασίζεται σε πόρους προερχόμενους από το ΕΣΠΑ 2014-2020, στο μεγαλύτερο βαθμό, όπου χρησιμοποιούνται κυρίως τα ΕΔΕΤ, καθώς επίσης και από άλλες πηγές όπως η Τεχνική Βοήθεια την οποία διαχειρίζεται απευθείας η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσω της SRSS. Η κατανομή του προϋπολογισμού των «Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2014-2020» για τον τομέα μέχρι σήμερα εμφανίζεται στον (Πίνακα 4.2).

Πίνακας 4.2

Προϋπολογισμός των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2014-2020 για τον Τομέα της Κ.Α.Λ.Ο.

Πηγή	Διαθέσιμος Π/Υ
ΕΠΑΝΕΚ	25.000.000,00 €
ΕΠΑΝΑΔ-ΔΒΜ	57.322.635,00 €
ΠΕΠ	79.514.919,25 €
ΣΥΝΟΛΟ	161.837.554,25 €

Πηγή : Ειδική Γραμματεία Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, Ετήσια Έκθεση Κ.Α.Λ.Ο. 2017

Συγκεκριμένα το Σχέδιο Δράσης⁴⁴ για την ανάπτυξη του Οικοσυστήματος Κ.Α.Λ.Ο. 2017-2023, περιλαμβάνει συνοπτικά τις παρακάτω Δράσεις:

- ✓ Υποστήριξης της ανάπτυξης του Τομέα Κ.Α.Λ.Ο.
- ✓ Άμεσων επιχορηγήσεων φορέων Κ.Α.Λ.Ο.
- ✓ Άμεσης επιχορήγησης των φορέων Κ.Α.Λ.Ο. που ήδη υφίστανται
- ✓ Δράση κάλυψης μισθολογικού κόστους για ευάλωτες ομάδες
- ✓ Δράση κάλυψης μισθολογικού κόστους για πρόσληψη ανέργων
- ✓ Άμεσης επιχορήγησης των νέων φορέων Κ.Α.Λ.Ο.
- ✓ Που αφορούν σε Χρηματοδοτικά Εργαλεία για την ανάπτυξη του Τομέα
- ✓ Τεχνικής Βοήθειας για την Ανάπτυξη του Τομέα της Κ.Α.Λ.Ο. στην Ελλάδα (1. Έρευνα 2. Νομοθεσία 3. Τεχνική Υποστήριξη 4. Εκπαίδευση), Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας, ανάπτυξη πλαισίου μέτρησης του Κοινωνικού Αντίκτυπου, δημιουργία δομημένης κατάρτισης για τους φορείς Κ.Α.Λ.Ο. σχεδιασμό των Περιφερειακών Κέντρων Στήριξης κλπ)

Συστημική παρέμβαση για την Κ.Α.Λ.Ο με Δέσμες Δράσεων που αφορούν σε:

1. Προώθηση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στην τυπική και μη τυπική εκπαίδευση καθώς και στην επαγγελματική κατάρτιση
2. Αξιοποίηση των Δημοσίων Συμβάσεων Κοινωνικής Αναφοράς

⁴⁴ Στο Σχέδιο Δράσης για την Ανάπτυξη του Οικοσυστήματος της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας 2017-2023 περιγράφονται αναλυτικά όλες οι δράσεις. Σχετικές ακόμα πληροφορίες αποτυπώνονται στην συνέντευξη του Α. Βορλόου στο παράρτημα της παρούσης εργασίας.

3. Σύστημα Χορήγησης Κινήτρων για τη δημιουργία και λειτουργία φορέων Κ.Α.Ο.
4. Εθνικό Επικοινωνιακό Σχέδιο προβολής Κ.Α.Ο.
5. Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κ.Α.Ο.
6. Περιφερειακό Σχεδιασμό της Κ.Α.Ο.

Η εφαρμογή των παραπάνω δράσεων⁴⁵ προϋποθέτει τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Αν προσπαθούσαμε επομένως να ορίσουμε το συγκεκριμένο μοντέλο εφαρμογής της πολιτικής, θα μπορούσαμε να πούμε ότι σήμερα, προσομοιάζει περισσότερο στο υβριδικό (μικτή εφαρμογή), (Σ. Πλυμάκης, διάλεξη περί εφαρμογής Δημοσίων Πολιτικών, 2017). Περιλαμβάνει στοιχεία που συνδυάζουν τόσο την «εκ των άνω» *top-down* όσο και την «από τη βάση προς τα πάνω» *bottom-up* προσέγγιση. Όπως αναφέρει και ο Ειδικός Γραμματέας Κ.Α.Ο. Α. Βορλόου, στη σχετική του συνέντευξη, το ζητούμενο μελλοντικά είναι ακριβώς αυτό. Οι φορείς Κ.Α.Ο. που αρχικά λειτούργησαν ως δέκτης των πολιτικών, μέσα από ένα ξεκάθαρο *top down* μοντέλο διακυβέρνησης, να συμπεριφερθούν, όντας πιο ώριμοι σήμερα, ως πομπός, αναπαράγοντας τις ληφθείσες πληροφορίες και εμπειρίες του τομέα, αναλαμβάνοντας οι ίδιοι νέες πρωτοβουλίες και ανταλλάσσοντας τες μέσα στο χώρο, μεταβάλλοντας το μοντέλο διακυβέρνησης σε *bottom up*. Αυτό θα είναι πιο εφικτό εφόσον μετά την υλοποίηση των προγραμματισμένων δράσεων θα έχει πρωτίστως εξασφαλιστεί η οικονομική στήριξη των κοινωνικών επιχειρήσεων. (βλέπε συνέντευξη Α. Βορλόου στο παράρτημα)

Κεφάλαιο 5: Συμπεράσματα

Η ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής πολιτικής από τη χώρα μας έχει επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό αν λάβει κανείς υπόψη τις ληφθείσες πρωτοβουλίες από τη ελληνική πολιτεία. Υπέρ της συγκεκριμένης άποψης τάσσεται και ο Ειδικός Γραμματέας της Κ.Α.Ο. κ^ος Α. Βορλόου, στη συνέντευξή του.

---

⁴⁵ Ειδική Γραμματεία Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

Ενέργειες που αφορούν στο πλαίσιο κατευθυντηρίων που δίνει έμφαση στην πρόσβαση σε χρηματοδοτήσεις, τη βελτίωση προβολής της Κοινωνικής Οικονομίας και του νομικού περιβάλλοντος που τη διέπει, έχουν δρομολογηθεί, αρχής γενομένης από τη δημιουργία των δύο σχετικών νόμων, του νόμου 4019/2011 που έθεσε τη βάση θεσμοθετώντας την κοινωνική επιχείρηση στην Ελλάδα με την μορφή της Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης (Κοιν.Σ.Επ), ορίζοντας το τομέα, αλλά κυρίως του νόμου 4430/2016 που βελτίωσε και διεύρυνε το θεσμικό περιβάλλον μέσα στο οποίο μπορεί να αναπτυχθεί ο τομέας της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας με απώτερο σκοπό την αύξηση των κοινωνικών επιχειρήσεων και τη μείωση της ανεργίας. Ο Ν.4019/2011 προέβλεπε ως φορείς της Κ.Α.Λ.Ο. να είναι μόνο οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις, ενώ με τον νέο νόμο αναγνωρίζονται ως φορείς Κ.Α.Λ.Ο. κάθε Συνεταιρισμός Εργαζομένων ή/και όποιο νομικό πρόσωπο ή ένωση προσώπων που πληροί τις αρχές της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας. Ο Ν. 4430/2016, ακόμα εξασφαλίζει την εύκολη πρόσβαση σε δημόσιους πόρους σε ευνοϊκά χρηματοδοτικά εργαλεία, παρέχει φορολογικά κίνητρα, ορίζει και προωθεί τη «βιώσιμη ανάπτυξη» και τη «κοινωνική καινοτομία». Περιέχει την εμπειρία όλων των προηγούμενων πρωτοβουλιών τη γνώση και την εμπειρία όλων των εμπλεκόμενων φορέων και ευνοεί την ανάπτυξη ενός εναλλακτικού μοντέλου οικονομικής δραστηριότητας που θα συνεπάγεται τη δημιουργία νέων, αξιοπρεπών θέσεων εργασίας.

Δημιουργούνται η Ειδική Γραμματεία για την Κ.Α.Λ.Ο., ως η πρώτη διακριτή διοικητική μονάδα στην ελληνική κυβέρνηση για τον συγκεκριμένο τομέα, αρμοδιότητα της οποίας είναι να καταρτίζει την Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, να παρακολουθεί και συντονίζει τις σχετικές δράσεις καθώς και η Ειδική Υπηρεσία «Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ, Τομέας Απασχόλησης & Κοινωνικής Οικονομίας για την εφαρμογή και έλεγχο των σχετικών δράσεων, οι οποίες συγχρηματοδοτούνται από διαρθρωτικά ταμεία της Ε.Ε. ή από εθνικά ή διεθνή και διακρατικά προγράμματα.

Το Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας («Μητρώο») αποτελεί μια ηλεκτρονική βάση δεδομένων, η οποία τηρείται από την Ειδική Γραμματεία Κοινωνικής & Αλληλέγγυας Οικονομίας, παρέχει τη δυνατότητα στους φορείς σύντομης απόκτησης νομικής προσωπικότητας διευκολύνοντας έτσι

συνεργασίες και εξασφαλίζει την καταγραφή και παρακολούθηση όλων των κοινωνικών επιχειρήσεων, καθιστώντας έτσι δυνατή την αποτύπωση και τον έλεγχο του τομέα, καθώς και τη σύγκριση των παραγόμενων αποτελεσμάτων με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ.

Δημιουργήθηκε το θεσμικό πλαίσιο για τη σύσταση Ταμείου Χαρτοφυλακίου (ΤΕΠΙΧ ΙΙ) με στόχο την ενίσχυση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση για την ίδρυση νέων καινοτόμων επιχειρήσεων.

Ο Νόμος 4412/16 περί δημοσίων συμβάσεων ο οποίος αν και δεν αφορά τη ΚΟ περιλαμβάνει πρόνοια για τις κοινωνικές επιχειρήσεις, προκειμένου αυτές να δύνανται να λειτουργήσουν ως ανάδοχοι.

Διαμορφώθηκε η διαδραστική «πλατφόρμα δικτύωσης Φορέων Κ.Α.Λ.Ο.» και προβολής του έργου τους η οποία αποτυπώνει το πλήθος των εγχειρημάτων και καθιστά δυνατή τη δικτύωση των φορέων τόσο μεταξύ τους, όσο και με το εξωτερικό τους περιβάλλον.

Στα πλαίσια προβολής των φορέων Κ.Α.Λ.Ο., έχουν πραγματοποιηθεί επικοινωνιακές ενέργειες και forum από τη προηγούμενη κιόλας προγραμματική, με αποκορύφωμα τη πραγματοποίηση της πρώτης Ετήσιας Έκθεσης Εχρο Κ.Α.Λ.Ο., το Νοέμβριο του 2017, η οποία έφερε κοντά στο ευρύ κοινό το τομέα, κάνοντάς τον πιο «ορατό», παρουσιάζοντας μεμονωμένα εγχειρήματα φορέων προβάλλοντας τα προϊόντα και οι υπηρεσίες τους ώστε να μπορούν να αναπτύσσονται παραγωγικές συνέργειες (οριζόντια και κάθετα συστήματα ολοκλήρωσης οικονομικών συναλλαγών) μεταξύ τους.

Είναι σημαντικό να τονιστεί και η ζωτική σημασία των επιχειρησιακών προγραμμάτων ΕΣΠΑ του 2007-2013, μέσω των οποίων υλοποιήθηκαν δράσεις, οι οποίες έχουν ήδη αποφέρει σημαντικά αποτελέσματα όπως για παράδειγμα η Δράση «Τοπικές δράσεις κοινωνικής ένταξης για ευάλωτες ομάδες» (ΤΟΠ ΕΚΟ), όπου ως αποτέλεσμα της υλοποίησης 127 Έργων σε όλη την επικράτεια μεταξύ των ετών 2012 έως και 2015 δημιουργήθηκαν 74 Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις κλπ.

Η νέα στρατηγική του 2020 και τα επιχειρησιακά προγράμματα ΕΣΠΑ 2014-2020 είναι σε εξέλιξη. Η αξιολόγηση τους θα είναι δυνατή μόνο μετά τη ολοκλήρωση των δράσεων (2017-2023) που περιλαμβάνουν. Επομένως τεχνικές αξιολόγησης, ανάλυση

κόστους οφέλους, και χρησιμότητας, ή τεχνικές μέτρησης της αποδοτικότητας της συγκεκριμένης πολιτικής, θα μπορέσουν να εφαρμοστούν με το πέρας της υλοποίησής τους (Parsons, 1995), (Καρκατσούλης, 2004).

Οι εν λόγω δράσεις στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό από τα ΕΔΕΤ που αποτελεί μια από τις βασικές κατευθυντήριες.

Μερικές από τις δράσεις που είναι σε εξέλιξη, η υλοποίησή των οποίων θα είναι καθοριστική για την αποτελεσματικότητα της πολιτικής ενίσχυσης της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, είναι:

Η σύσταση «Ταμείου Κοινωνικής Οικονομίας» το οποίο προβλέπεται από τον νόμο για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία 4430/2016, υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης με τη μορφή Ν.Π.Ι.Δ. ώστε να εκπληρωθεί η ανάγκη χρήσης μέσω χρηματοοικονομικής τεχνικής προκειμένου οι επιχειρήσεις που κινούνται στον τομέα της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας να χρηματοδοτηθούν και με άλλα μέσα, εκτός της άμεσης κεφαλαιουχικής ενίσχυσης, γεγονός που θα δώσει στο τομέα τη δυνατότητα οικονομικής αυτονόμησης, η δημιουργία των περιφερειακών κέντρων στήριξης, η μεθοδολογία μέτρησης του κοινωνικού αντίκτυπου, οι δράσεις που αφορούν στην εκπαίδευση-κατάρτιση, προβολή, επικοινωνία.

Ταυτόχρονα προτείνεται η αξιοποίηση των δημοσίων συμβάσεων (Ν. 4412/2016) κοινωνικής αναφοράς οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν μια σημαντική πηγή εσόδων για τις κοινωνικές επιχειρήσεις, και η προώθηση της αναγνωρισιμότητας της Κ.Α.Ο. μέσω της εισαγωγής προγραμμάτων κοινωνικής επιχειρηματικότητας στα σχολεία και της ανάπτυξης κοινωνικών θεσμών όπως η κοινωνική αριστεία και τα συστήματα εταιρικής – κοινωνικής – περιβαλλοντικής ευθύνης. Ήδη η ίδρυση Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών με τίτλο «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία» της Σχολής Κοινωνικών Επιστημών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου αποτελεί πολύ σημαντική εξέλιξη στο τομέα της εκπαίδευσης.

Η πορεία της Κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας γενικότερα θα εξαρτηθεί όχι μόνο από τις προϋποθέσεις που έχουν τεθεί από το κράτος (εκροές) αλλά και από το βαθμό ανταπόκρισης που θα έχει αυτή η προσπάθεια στους πολίτες, εφόσον λόγω της

φιλοσοφίας της, μέρος της ευθύνης διαχείρισης επαφίεται σε αυτούς που επιχειρούν και τα όποια «κέρδη» επιστρέφουν στην κοινωνία (επιπτώσεις) (Vedung, 2006).

Με βάση τις κατευθύνσεις που δίνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή η ανάπτυξη της ΚΟ προωθείται και στην Ελλάδα ως εργαλείο αύξησης της απασχόλησης και ενίσχυσης της κοινωνικής ένταξης των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Ο τομέας της Κ.Α.Λ.Ο. βρίσκεται ακόμα στα πρώτα στάδια ανάπτυξής του σε σχέση με άλλες χώρες. Παρόλα αυτά, στοιχεία δείχνουν ότι το ποσοστό συνεισφοράς στην απασχόληση την διετία 2009-2010 ήταν 2,67% και τη διετία 2014-2015 αυξήθηκε σε 3,3%. Για τη διετία 2009-2010 το ποσοστό είναι αρκετά σημαντικό εάν λάβει κανείς υπόψη ότι δεν είχε ακόμα αναγνωριστεί θεσμικά η ΚΟ στην χώρα μας. Για τη διετία 2014-2015, παρατηρείται αύξηση κατά 0,3%, διαφορά (Δ) που αν και θεωρείται χαμηλή έχει θετικό πρόσημο.

Η εκτίμηση του τομέα θα προκύψει από τη παρακολούθηση της μεταβολής (Δ) οικονομικών μεγεθών, όπως ο αριθμός των κοινωνικών επιχειρήσεων (όπου παρατηρείται αυξητική τάση), ο κύκλος εργασιών τους, ο αριθμός απασχολούμενων το ποσοστό βιωσιμότητας των επιχειρήσεων (πόσες από αυτές που δημιουργήθηκαν, εξακολουθούν να υφίστανται) κλπ. (Λαδής και Νταλάκου, 2010). Το γεγονός για παράδειγμα ότι το ποσοστό βιωσιμότητας των κοινωνικών επιχειρήσεων ανέρχεται σε 58,58%, αποτελεί σημαντική ένδειξη ότι παρόλη την υφιστάμενη κρίση, οι τάσεις στις «κοινωνικές επιχειρήσεις» εμφανίζονται να είναι θετικές, τη στιγμή που η αγορά στο σύνολό της εξακολουθεί να δοκιμάζεται, ενώ ταυτόχρονα δημιουργούνται κοινωνικές επιχειρήσεις πλην των παραδοσιακών κλάδων σίτισης και φύλαξης, που αφορούν σε νέες προηγμένες τεχνολογίες, ακολουθώντας τα προκλήσεις και ανάγκες των καιρών.

Η ανάπτυξη της Κ.Α.Λ.Ο. θα εξαρτηθεί από τα σχήματα συνεργασίας που θα δημιουργηθούν. Βασική προϋπόθεση προκειμένου να στηριχτούν και να λειτουργήσουν αποτελεσματικά τέτοιας μορφής παραγωγικά εγχειρήματα είναι το περιβάλλον μέσα στο οποίο θα δραστηριοποιούνται να διέπεται από σταθερότητα και διαφάνεια, δεδομένου ότι τέτοια χαρακτηριστικά καθιστούν τον τομέα πιο ασφαλή και θελκτικό για επενδύσεις.

Υπό αυτό το πρίσμα, άλλοι παράγοντες που θα στηρίξουν την ανάπτυξη του τομέα είναι αυτοί της **εκπαίδευσης** και **παιδείας**, μέσα από την οποία οι πολίτες πρέπει να

αναμορφωθούν, και να στραφούν στη μάθηση, έρευνα και καινοτομία⁴⁶, άλλωστε μόνον η εκπαίδευση είναι αυτή που διαμορφώνει τα αρχέτυπα των νέων πολιτών και διαμορφώνει κουλτούρα, της **ενημέρωσης, πληροφόρησης, επικοινωνίας**, (μέσω των κέντρων στήριξης φορέων Κ.Α.Λ.Ο., κ.ά) προκειμένου οι φορείς να προβαίνουν στη λήψη πρωτοβουλιών και η **φιλοσοφία του συνεταιρίζεσθαι**.

Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία ως μια νέα θεώρηση ενός διαφορετικού πολιτισμού για την παγκόσμια οικονομία, προσανατολισμένη σε μια άλλη αντίληψη περί ευημερίας, αλλάζοντας σε ένα βαθμό τη λογική της υπερβολικής και άσκοπης κατανάλωσης, τις επιβαρυντικές για το περιβάλλον πρακτικές ή την κουλτούρα που ανάγει το ιδιωτικό κέρδος σε βάρος του κοινού ή δημόσιου συμφέροντος και μετατρέποντας τον ανταγωνισμό σε συνεργασία, θέτει για την Ευρώπη αλλά και για τη χώρα μας, μια κοινωνικοοικονομική διάσταση τόσο σημαντική όσο και ενδιαφέρουσα.

Κατάλογος Πηγών

Ben-Ner, A. and Van Hoomissen, T. (1991). “Nonprofit organizations in the mixed economy: A demand and supply analysis”, *Annals of Public and Cooperative Economics*, 62, pp. 519-550.

BEPA, (Bureau of European Policy Advisors) ‘Empowering People, Driving Change: Social Innovation in the European Union, May (2010). p. 9. <https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/empowering-people-driving-change-social-innovation-in-the-european-union> [Πρόσβαση 25 Ιουλίου 2018].

Borgaza C. Olabe A. και Greffe X. (1999). *Key sectors Neighbourhood Social Services, Environment and Culture, Sports and the Media*, University of Trento, Ιταλία Foundation Deixalles, Majorca and University of Paris 1 Pantheon, Γαλλία mimeo.

---

⁴⁶ Παραδείγματα καινοτόμων ΚοινΣ.ΕΠ: Μύρτιλο café, Sociality, Ασκληπειάδες κ.ά.

- Borzaga, C. and Defourny, J. (2001). *The Emergence of Social Enterprise*, London: Routledge.
- Bucek J. and Smith B. (2000): “New approaches to local democracy: Direct democracy, participation and the “Third Sector””, *Environment and Planning C: Government and Policy*, 18(1), σελ. 3-16.
- Cambel M. (1999). *The third System Employment and Local Development*, Volume 1 Synthesis Report, Policy Research Institute, Leeds Metropolitan University mimeo, Ηνωμένο Βασίλειο.
- Carpi T., J.A. (2008). The prospects for a Social Economy in a changing world , (68) 2, p.p. 247-279, *Annals of Public and Cooperative Economics*.
- Chaves, R. & Monzon, J.L. (2017). “Current challenges of the social economy in Europe: the neo concepts, the statistic problem and the policies” CIRIEC 2017 [Πρόσβαση 15 Ιουλίου 2018].
- CIRIEC (2007). *Η Κοινωνική Οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Σύνοψη της έκθεσης που εκπονήθηκε για την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή από το CIRIEC (Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης για τον Δημόσιο Τομέα και την Κοινωνική και Συνεργατική Οικονομία).
- CIRIEC (2012). *Η Κοινωνική Οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση* Σύνοψη της έκθεσης που εκπονήθηκε για την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή από το CIRIEC (Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης για τη Δημόσια, Κοινωνική και Συνεταιριστική Οικονομία).
- CIRIEC (2017). *Recent Evolutions of Social Economy – Study – 2017* http://www.ciriec.ulg.ac.be/wp-content/uploads/2017/10/RecentEvolutionsSEinEU_Study2017.pdf [Πρόσβαση 15 Ιουλίου 2018].
- CIRIEC/Chaves, R. & Demoustier,D.(eds,) (2013). *The emergence of the social economy in public policies. An international perspective*, Brussels.

- COM(2011) 607 final. available at:
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2014/proposals/regulation/esf/esf_proposal_en.pdf [Πρόσβαση 18 Ιουλίου 2018].
- Defourny, J. (2001). “Introduction: From third sector to social enterprise”, σελ 1-28, in Borzaga, C. and Defourny, J. (eds), *The Emergence of Social Enterprise*, London: Routledge.
- Defourny, J. and Develtere, P. (1999). *The Social Economy: The Worldwide Making of a Third Sector*, Liège: Centre du Economie Sociale, University of Liège.
- Doelen, F.C.J. van der & Klok, P.-J. (1989). *Beleidsinstrumenten (Policy instruments)*, In: Hoogerwerf, A. *Overheidsbeleid. (Government policy)*, Alphen aan den Rijn: Samsom.
- Dunoyer C., «Πραγματεία περί της Κοινωνικής Οικονομίας», 1830.
- ECOTEC (2001). *Evaluation of the third System and Employment Pilot Action – Final Report* ECOTEC Research and Consulting Limited Βρυξέλλες.
- EMES European Research Network (1999), *The Emergence of Social enterprises in Europe. A Short Overview*, EMES European Network, Brussels.
- ERASMUS for Young Entrepreneurs, (Πιλοτικό πρόγραμμα για νέους επιχειρηματίες)*
<https://www.erasmus-entrepreneurs.eu/index.php?lan=el>, [Πρόσβαση 10 Αυγούστου 2018].
- EUR-Lex, Europa, EU law and publications, *Κατανομή αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης* <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV:ai0020> [Πρόσβαση 5 Ιουλίου 2018].
- European Commission (2010a). ‘Combating poverty and social exclusion. A statistical portrait of the European Union 2010’, available at http://ec.europa.eu/employment_social/2010againstpoverty/export/sites/default/downloads/Publications/Statistical_portrait_of_the_EU2010.pdf [Πρόσβαση 17 Ιουλίου 2018].

European Commission (2011). Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Social Business Initiative, Creating a favorable climate for social enterprises, key stakeholders in the social economy and innovation, COM/2011/0682 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:52011DC0682>, [Πρόσβαση 18 Ιουνίου 2018].

European Commission (2014). *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe*, <http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp?pager.offset=10&&langId=en&mode=advancedSubmit&advSearchKey=socentcntryrepts> [Πρόσβαση 17 Ιουλίου 2018].

European Commission, *HORIZON 2020*, <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/>, [Πρόσβαση 30 Ιουλίου 2018].

European Commission, (2010b). The European Platform Against Poverty and Social Exclusion: A European Framework for Social and Territorial Cohesion, Communication (COM/2010/758), [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2010\)0758_/com_com\(2010\)0758_en.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2010)0758_/com_com(2010)0758_en.pdf) [Πρόσβαση 13 Ιουλίου 2018].

European Commission, Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions “Think Small First” A “Small Business Act” for Europe{SEC(2008)2101}{SEC(2008)2102}/*COM/2008/0394final*/, https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/small-business-act_en. [Πρόσβαση 11 Ιουλίου 2018].

European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Single Market Act Twelve levers to boost growth and strengthen confidence "Working together to create new growth" COM (2011) 206/13.4.2011.

European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, Economic and Social Committee and the Committee of

the Regions Review of the "Small Business Act" for Europe COM (2011)0078 final.

European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Single Market Act II. Together for new growth. 3.10.2012 COM(2012) 573final, (2012). pp. 15-17.

European commission, Europe 2020 Integrated guidelines for the economic and employment policies of the Member States <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/Brochure%20Integrated%20Guidelines.pdf> [Πρόσβαση 25 Ιουλίου 2018].

European Commission, Employment, Social Affairs & Inclusion, *Programme for Employment and Social Innovation - EASI*, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1081>, [Πρόσβαση 12 Ιουλίου 2018].

European Commission, EQUAL opportunities for all Delivering the Lisbon Strategy through social innovation and transnational cooperation, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities Unit B.4 Manuscript completed in October 2008 http://ec.europa.eu/employment_social/equal_consolidated/data/document/Equal%20opportunities%20for%20all.pdf [Πρόσβαση 25 Ιουλίου 2018].

European Commission, EQUAL, Encouraging Inclusive Entrepreneurship http://ec.europa.eu/employment_social/equal_consolidated/activities/etg2.html, [Πρόσβαση 01 Αυγούστου 2018].

European Commission, Growth, Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs *Social economy in the EU* https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy_en, [Πρόσβαση 12 Ιουλίου 2018].

European Commission, Press releases database Press Release, details http://europa.eu/rapid/press-release_IP-94-131_el.htm Πρωτοβουλία ADAPT [Πρόσβαση 7 Ιουλίου 2018].

European Commission. European Commission (2010a), Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth, Communication COM(2010) 2020,

Brussels <https://www.eea.europa.eu/policy-documents/com-2010-2020-europe-2020> [Πρόσβαση 18 Ιουλίου 2018].

European Investment Fund (EIF) Supporting entrepreneurship and innovation in Europe, *COSME (Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises)-Equity Facility for Growth (EFG)*
http://www.eif.europa.eu/news_centre/search/index.htm?keywords=COSME
[Πρόσβαση 08 Αυγούστου 2018].

European Investment Fund (EIF) Supporting entrepreneurship and innovation in Europe, *EFSI (European Fund for Strategic Investments) Equity instrument*
http://www.eif.europa.eu/what_we_do/equity/efsi/index.htm [Πρόσβαση 08 Αυγούστου 2018].

European Investment Fund (EIF) Supporting entrepreneurship and innovation in Europe, http://www.eif.europa.eu/what_we_do/equity/sia/index.htm. *SIA (Social Impact Accelerator)* [Πρόσβαση 03 Αυγούστου 2018].

European Investment Fund (EIF) Supporting entrepreneurship and innovation in Europe, *InnovFin – EU finance for innovators*
http://www.eif.europa.eu/what_we_do/equity/single_eu_equity_instrument/innov-fin-equity/index.htm , [Πρόσβαση 3 Αυγούστου 2018].

Fonteneau, B., Neamtan, N., Wanyama, F., Pereira Morais, L. & Poorter, M., (2010). *Social and Solidarity Economy: Building a Common Understanding, The Reader 2010*, First edition of the Social and Solidarity Economy Academy ITC ILO, Turin, Italy.

Gagnon A. -G. 1990. "The influence of Social Scientists on Public Policy". In: S. Brooks & A. -G. Gagnon (eds.), *Social Scientists, Policy and the State*, New York Praeger: 1-18.

GECES (2016). *Social enterprises and the social economy going forward*, European Union Commission Expert Group on Social Entrepreneurship, Brussels
http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises/expert-groups_en
[Πρόσβαση 20 Ιουλίου 2018].

- Hansmann, H. (1987). "Economic theories of nonprofit organizations", in Powell, W. W. (ed.), *The Nonprofit Sector*, New Haven: Yale University Press.
- Jones C.O. *An introduction to the study of Public Policy*, Belmont Duxbury Press, 1970.
- Laville, J.-L. (2003). "A new European socioeconomic perspective", *Review of Social Economy*, LXI (3).
- Laville, J.-L., Levesque, B. and Mendell, M. (2007). "The social economy: Diverse approaches and practices in Europe and Canada", in Noya, A. and Clarence, E. (eds), *The Social Economy. Building Inclusive Economies*, OECD, Paris .
- Leville J.-L. (2011): "*What is the third sector? From the non-profit sector to the social and solidary economy-Theoretical debate and European reality*".
- Liikanen, E. (2003). Η συνεισφορά των συνεταιρισμών στην Ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα (Απόδοση στην Ελληνική Κ. Ηλιόπουλος) στο Ινστιτούτο Συνεταιριστικών Ερευνών και Μελετών ΙΣΕΜ: Συνεταιριστικοί προβληματισμοί 2002-2003, Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, Αθήνα σ. 240 <http://isem-institute.blogspot.com/p/activities.html>.
- Monzón, J. L. & Chaves, R. (2012). *The social economy in the European Union- Report*, European Economic and Social Committee, CIRIEC.
- Monzon, J. L. and Chaves, R. (2008). "The European social economy: Concept and dimensions of the third sector", *Annals of Public and Cooperative Economics*, 79 (3/4), pp. 549-577.
- Moulaert F. and Nussbaummer J., (2005): *Defining the Social Economy and its Governance at the Neighbourhood Level: A Methodological Reflection*, *Urban Studies*, 42 (11), σελ. 2071-2088.
- Moulaert, F., Ailenei, O. (2005). "Social economy, third sector and solidarity relations: A conceptual synthesis from history to present", *Urban Studies* , 42 (11), pp. 2037-2053.
- Nasioulas, I. (2012a). *Greek Social Economy Revisited: Voluntary, Civic and Cooperative Challenges in the 21st century*. Peter Lang Verlag.

- Ninacs W. and Toye M., (2002) : *A Review of the theory and Practice of Social Economy*, SRDC Working Papers Series, Victoriaville.
- OECD (2007). *The Social Economy – Building Inclusive Economies*, Edited by Antonella Noya and Emma Clarence , Paris.
- Parsons W. *Public Policy*, Aldershot, Edward Elgar, 1995.
- Pestoff V., (2005) *Beyond the Market and State – Civil Democracy and Social Enterprises I a Welfare Society*.
- Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on the European Social Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1081/2006, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32013R1304> [Πρόσβαση 17 Ιουλίου 2018].
- Radermacher, E.J.(2001). Παγκοσμιοποίηση, Αειφορία, Ανάπτυξη και Ειρήνη. Ο ρόλος του Εθνικού και Διεθνούς συνεργατισμού στο ΙΣΕΜ: Συνεταιριστικοί προβληματισμοί 2001, Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης , Αθήνα.
- REVES, *An assessment of EU policy initiatives 2011/2012 and their impact on social economy*, 2012.
- Rose-Ackerman, S. (1996). “Altruism, non profits and economic theory”, *Journal of Economic Literature*, 34, pp. 701-728.
- Salamon, L. M. and Anheier, H. K. (1998). “Social origins of civil society: Explaining the nonprofit sector cross-nationally”, *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 9 (3), pp. 213-248.
- Salamon, L. M., Sokolowski, S. W., Anheier, H. K. (2000). “Social origins of civil society: An overview”, *Working Papers of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project* , 38, Baltimore: The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies.
- Spear R., Defourny J., Favreau L. and Laville J. – L. (eds.) (2001): *Tackling Social Exclusion in Europe – The Contribution of the Social Economy*, Ashgate, Aldershot.

- Vedung E. (2006). "Evaluation Research" in G. Peters and J. Pierre (eds.), Handbook of Public Policy, London.
- Weisbrod, Burton A. (1975). "Toward a theory of the voluntary nonprofit sector in a three sector economy", in Phelps, Edmund S. (ed.), Altruism, Morality, and Economic Theory, New York: Russell Sage Foundation.
- Αδάμ Σ. και Παπαθεοδώρου Χ. (2010). *Κοινωνική οικονομία και κοινωνικός αποκλεισμός: Μια κριτική προσέγγιση* Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων σ. 13.
- Αμίτσης Γ. και Μαρίνη Φ. (2015). «*Θεσμοί και Πολιτικές Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα*» Συνθετικό εγχειρίδιο - Ερευνητικό Εργαστήριο Κοινωνικής Καινοτομίας σ. 45.
- Απόφαση 2013/743 του Συμβουλίου της 3ης Δεκεμβρίου 2013 ""Για το καθορισμό του ειδικού προγράμματος υλοποίησης του προγράμματος Ορίζων 2020 - Πρόγραμμα πλαίσιο για την έρευνα και τη καινοτομία (2014-2020) και για τη κατάργηση των αποφάσεων 2006/971/EK, 2006/972/EK, 2006/973/EK, 2006/974/EK και 2006/975/EK"" , EE L347/20.12.2013".
- Γεώργιας Κ. (2013). Κοινωνική Οικονομία: Θεωρία, Εμπειρία και Προοπτικές, (επιμέλεια) Δημοσθένης Κασσαβέτης, Αντώνιος Κώστας, Ιωάννης Νασιούλας, Νίκος Ντάσιος, Χαράλαμπος Οικονόμου, Κυριάκος Σουλιάτης, Θανάσης Στραβοσκούφης, Ειρήνη Σωτηροπούλου, Εναλλακτικές εκδόσεις, σ. 93.
- Εθνική Στρατηγική και Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία, Ειδική Υπηρεσία για την Κοινωνική Ένταξη και τη Κοινωνική Οικονομία, Δεκέμβριος 2015.
- Ειδική Γραμματεία για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία: «Σχέδιο Δράσης για την Ανάπτυξη του Οικοσυστήματος της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας 2017-2023» , Απρίλιος 2017.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (C(2000) 853/14.4.2000), Ανακοίνωση της Επιτροπής στα κράτη μέλη για της θέσπιση των κατευθυντήριων γραμμών για την Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL που αφορά τη διακρατική συνεργασία για την προαγωγή νέων μεθόδων καταπολέμησης των διακρίσεων και ανισοτήτων

πάσης φύσεως σε σχέση με την αγορά εργασίας, Βρυξέλλες <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2000:0853:FIN:EN:PDF> [Πρόσβαση 10 Αυγούστου 2018].

Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης – ΕΣΠΑ 2014-2020, https://www.espa.gr/elibrary/PA_ESPA_2014_2020.pdf [Πρόσβαση 19 Ιουλίου 2018].

Ετήσια Έκθεση 2017 & Σχέδιο Δράσης για την Ανάπτυξη του Οικοσυστήματος της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας 2017-2023, Αύγουστος 2017.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Λευκή Βίβλος «Για την Ανάπτυξη, την Ανταγωνιστικότητα και την Απασχόληση»: Οι προκλήσεις και η αντιμετώπιση τους για τη μετάβαση στον 21^ο αιώνα, COM(93)700, Δεκέμβριος 1993 <http://aei.pitt.edu/1139/> [Πρόσβαση 20 Ιουλίου 2018].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ένωση καινοτομίας» – Μετατροπή των ιδεών σε θέσεις εργασίας, οικολογική οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική πρόοδος, IP/10/1288, Βρυξέλλες, 6 Οκτωβρίου 2010, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1288_el.htm [Πρόσβαση 8 Ιουλίου 2018].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, EaSI Νέο πρόγραμμα-ομπρέλα της ΕΕ για την κοινωνική πολιτική και την πολιτική για την απασχόληση, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2014, <http://ec.europa.eu/social/easi> [Πρόσβαση 9 Ιουλίου 2018].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, HORIZON 2020, Το Πρόγραμμα Πλαίσιο της ΕΕ για την Έρευνα και την Καινοτομία, 2014, <http://innovation.ekt.gr/el/horizon2020> [Πρόσβαση 12 Ιουλίου 2018].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Ανακοίνωση σχετικά με το «Ορίζων 2020» - Πρόγραμμα πλαίσιο έρευνας και καινοτομίας (2014-2020)*, COM(2011)808/30.11.2011 https://ec.europa.eu/research/horizon2020/pdf/proposals/com%282011%29_808_final.pdf [Πρόσβαση 12 Ιουλίου 2018].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης - Κοινωνική οικονομία και κοινωνική

επιχειρηματικότητα - “Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη”, Τεύχος 4, Λουξεμβούργο, Μάρτιος, 2013.

Ζιώμας Δ., Χατζαντώνης Δ., Κετσετζοπούλου Μ., Μπούζας Ν., Ντούλια Θ., Καπέλλα Α., Τσιγαρίδα Α. (2009) σελ 1, Μελέτη εξειδίκευσης ολοκληρωμένων προγραμμάτων ανάπτυξης επιχειρηματικότητας στο τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στο πλαίσιο του ΕΠΑΝ ΙΙ, ΕΥΔ ΕΠΑΕ-ΑΠ Πρόσκλησης 74/6Δ/7-1-2009, Αθήνα.

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1296/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Δεκεμβρίου 2013 για τη θέσπιση προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την απασχόληση και την κοινωνική καινοτομία («EaSI») και την τροποποίηση της απόφασης αριθ. 283/2010/ΕΕ για τη δημιουργία Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Μικροχρηματοδοτήσεων Progress για την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0238:0252:EL:PDF> [Πρόσβαση 20 Ιουλίου 2018].

Κανονισμός (ΕΕ) αριθμ. 346/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Απριλίου 2013 «Σχετικά με τα Ευρωπαϊκά Ταμεία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, ΕΕ L 115/25.4.2013, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0346> [Πρόσβαση 27 Ιουλίου 2018].

Κανονισμός 1291/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Δεκεμβρίου 2013 "Για τη θέσπιση του Προγράμματος-πλαισίου "Ορίζων 2020" για την έρευνα και τη καινοτομία (2014-2020) και τη κατάργηση της απόφασης αριθμ. 1982/2006/ΕΚ", ΕΕ L347/20.12.2013.

Κανονισμός 1301/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και για τη θέσπιση ειδικών διατάξεων σχετικά με το στόχο "Επενδύσεις στην ανάπτυξη και την Απασχόληση" και για τη κατάργηση του Κανονισμού 1080/2006, ΕΕ L347/20.12.2013.

Κανονισμός 1304/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και τη κατάργηση της Οδηγίας 1081/2006, ΕΕ L347/20.12.2013.

Κανονισμός 1998/2006 της 15ης Δεκεμβρίου 2006 για την εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της συνθήκης στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας http://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/legislation.html.

Κανονισμός 800/2008 της 6ης Αυγούστου 2008 για τη κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με τη κοινή αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της Συνθήκης :EN:PDF <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:214:0003:0047:EN:PDF>.

Καρκατσούλης Π., (2004). «Το κράτος σε μετάβαση» Αθήνα, εκδόσεις Σιδέρη.

Κετζεσοπούλου Μ., (2004), Μελέτη υποβληθείσα στη Διαχειριστική Αρχή Υπ. Απασχόλησης και στο Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας με θέμα «Κοινωνική Οικονομία – Εννοιολογικοί Ορισμοί και υπάρχουσα κατάσταση» κ.π. Equal α κύκλου, Αθήνα.

Κριατσιώτη, Β., (2010). Κοινωνική Οικονομία και Οικονομία της αλληλεγγύης, Ενημέρωση. <https://www.diktio-kapa.dos.gr/keimena/GSEESocialEconomy.pdf> [Πρόσβαση 15 Ιουλίου 2018].

Λαδή Σ. – Νταλάκου Β. (2010), «Ανάλυση Δημόσιας πολιτικής», Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Λαδή Σ. – Νταλάκου Β., (2008) Δημόσια Διοίκηση και Πολιτική Τόμος Α', Εισαγωγή στη Δημόσια Διοίκηση και Δημόσια Πολιτική, Πάτρα Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο σ. 81.

Νασιούλας Ι. (2012). *Η Κοινωνική Οικονομία της Ελλάδος και το Κοινωνικό της Κεφάλαιο. Μια συνολική, θεσμική και εθνικολογιστική αναγνώριση*. Δεύτερη έκδοση: Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας.

Νικολόπουλος Τ., Καπογιάννης Δ. (2012). *Εισαγωγή στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία*, Εκδόσεις των συναδέλφων, Αθήνα.

Νικολόπουλος Τ., συνέντευξη στην Τζούλη Καλημέρη
<http://www.in.gr/2011/09/09/economy/i-oikonomia-tis-allileggyis/> [Πρόσβαση
10 Ιουλίου 2018].

Νόμος υπ' αριθμ. 2716 / 1999 «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών
ψυχικής υγείας και άλλες διατάξεις», Αριθμ. ΦΕΚ 96/Α/17-5-1999.

Νόμος υπ' αριθμ. 2956 / 2001 «Αναδιάρθρωση ΟΑΕΔ και άλλες διατάξεις», Αριθμ.
ΦΕΚ 258, τεύχος Α' της 6.11.2001.

Νόμος υπ' αριθμ. 4019 / 2011 «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική
Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις» Αριθμ. ΦΕΚ 216, 30 Σεπτεμβρίου
2011.

Νόμος υπ' αριθμ. 4412 «Δημόσιες Συμβάσεις Έργων, Προμηθειών και Υπηρεσιών
(προσαρμογή στις Οδηγίες 2014/24/ΕΕ και 2014/25/ΕΕ)» ΦΕΚ Α' 147/08-08-
2016.

Νόμος υπ' αριθμ. 4430 / 2016 «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και
ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις», Αριθμ. ΦΕΚ 205, 31
Οκτωβρίου 2016.

Ντούλια Θ. (2008).: Κεφάλαιο 1 Εισαγωγή στη Κοινωνική Οικονομία-Κοινωνική
επιχειρηματικότητα, στο Ντούλια Θ. Θεοδωροπούλου Ελ. Μαρκούση Χρ.
*Εκπαιδευτικό υλικό στα προγράμματα Δια βίου εκπαίδευσης στα Κ.Ε.Ε. και στα
Κ.Ε.Ε. ΕΝ. ΑΠ. Κοινωνική Οικονομία-Κοινωνική Επιχειρηματικότητα,*
Υ.Π.Ε.Π.Θ., Γ.Γ.Ε.Ε., Ι.Δ.Ε.Κ.Ε., Αθήνα.

Ντούλια Θ. (2015). «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα» -
Μια δυναμική προοπτική ενάντια στη κρίση - Ενημερωτικό και Εκπαιδευτικό
Εγχειρίδιο, Εκδόσεις οσελότος.

Παρουσιάσεις διαλέξεων μαθήματος: Δημοσίων Πολιτικών από Δρ Σ. Πλυμάκη και
Δρ Ε. Παπάζογλου, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου 2017-2018.

Σχέδιο Δράσης για τη Συστημική Παρέμβαση 5 «Κοινωνική Οικονομία και
Κοινωνική Επιχειρηματικότητα» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη
Ανθρώπινου Δυναμικού» Ιούνιος 2017.

Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014 – 2020 (ΕΣΠΑ), Αθήνα, 2014 σ. 105
<https://www.espa.gr/el/Pages/elibraryFS.aspx?item=2033> [Πρόσβαση 9 Ιουλίου 2018].

Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας <https://www.yrakp.gr/>, και Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας, <https://aplo.yeka.gr/Pages/ErgasiaEntakshApasxolhsh/KoinwnikhProstasiaKaiSynoxh/MitrwoKoinonikhOikonomias.aspx> [Πρόσβαση 10 Ιουνίου 2018].

Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, “Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση” Εθνικό στρατηγικό πλαίσιο για την ανάπτυξη 2014-2020, http://www.epanad.gov.gr/default.asp?pID=60&la=1__ [Πρόσβαση 6 Ιουλίου 2018].

Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 19ης Φεβρουαρίου 2009 σχετικά με την κοινωνική οικονομία (2008/2250(INI))
[http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2008/2250\(INI\)](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2008/2250(INI)) [Πρόσβαση 03 Αυγούστου 2018].

Παράρτημα

Συνέντευξη με τον Ειδικό Γραμματέα της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης κ^ο Αντώνη Βορλόου σχετικά με τα χαρακτηριστικά της Κ.Α.Ο., τους σκοπούς που εξυπηρετεί, τις επιπτώσεις στην απασχόληση και τη κοινωνική επιχειρηματικότητα, τις πολιτικές και τις δράσεις ενίσχυσης του τομέα, στα πλαίσια των κατευθυντηρίων της ΕΕ καθώς και τις τάσεις και εκτιμήσεις για τον τομέα.

Η εν λόγω συνέντευξη παρατέθηκε τη 27/07/2018 στην Αθήνα στα πλαίσια εκπόνησης της παρούσας εργασίας.

Ερώτηση: Ως ειδικός γραμματέας της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας πείτε ποιοι κατά την γνώμη σας είναι οι στόχοι που εξυπηρετεί η Κοινωνική Οικονομία και με ποιους τρόπους συνδέεται με την απασχόληση και την κοινωνική επιχειρηματικότητα;

Απάντηση: Η έννοια κοινωνική οικονομία δεν έχει αποσαφηνιστεί πλήρως. Δεν έχει συμφωνηθεί από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, ούτε σε κάθε χώρα ορίζεται με τον ίδιο τρόπο. Σε άλλες χώρες δίνεται έμφαση στο κομμάτι κοινωνική επιχειρηματικότητα, στο αποτέλεσμα που φέρνουν οι επιχειρήσεις και στο κοινωνικό αντίκτυπο ασχέτως τρόπου λειτουργίας τους και μορφής. Σε άλλες χώρες ο ορισμός περιλαμβάνει και τον τρόπο λειτουργίας δηλαδή την διακυβέρνηση των φορέων που επιφέρουν ένα κοινωνικό αποτέλεσμα και έχουν κοινωνικό σκοπό. Φυσικά και στις δύο περιπτώσεις ο κοινωνικός σκοπός θεωρείται προαπαιτούμενο για την συμμετοχή και λειτουργία του φορέα στο κομμάτι που αναφερόμαστε δηλαδή στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας. Στην χώρα μας η Κοινωνική Οικονομία ορίζεται ως ο τομέας που περιλαμβάνει φορείς οι οποίοι διέπονται από τρεις αρχές: έχουν κοινωνικό σκοπό, έχουν περιορισμό στην διανομή των κερδών (όταν υπάρχουν κέρδη), έχουν συγκεκριμένο δημοκρατικό τρόπο διακυβέρνησης (ένα μέλος μία ψήφος) ανεξαρτήτως της συμμετοχής του κάθε μέλους στο κεφάλαιο της επιχείρησης. Με αυτή την έννοια οι φορείς που επιτελούν ένα κοινωνικό αποτέλεσμα προφανώς επηρεάζουν την απασχόληση της χώρας γιατί δημιουργούν θέσεις εργασίας και

επιτελούν κοινωνική επιχειρηματικότητα δηλαδή λειτουργούν επιχειρηματικά παράγουν έσοδα στην επιχείρηση τα οποία διατίθενται για να λειτουργήσει η επιχείρηση με ένα κοινωνικό αποτέλεσμα. Αυτή είναι και η διασύνδεση τελικά των επιχειρήσεων αυτών με την κοινωνική επιχειρηματικότητα και την απασχόληση.

Ερώτηση: Άρα λοιπόν οι κοινωνικές αυτές επιχειρήσεις ανατροφοδοτούν οι ίδιες οικονομικά την λειτουργία τους;

Απάντηση: Ακριβώς. Δημιουργούνται για να επιτελέσουν ένα κοινωνικό σκοπό. Κατόπιν χρησιμοποιούν την επιχειρηματική δραστηριότητα για να παράξουν τους πόρους οι οποίοι θα οδηγήσουν στην επίτευξη αυτού του κοινωνικού στόχου.

Ερώτηση: Κατά πόσο η Ευρωπαϊκή στρατηγική με ότι αυτό περιλαμβάνει (κανόνες, κατευθυντήριες, κλπ) έχει ενσωματωθεί στην χώρα μας και με ποιούς τρόπους εφαρμόζεται αυτή η πολιτική σήμερα στην Ελλάδα;

Απάντηση: Η ευρωπαϊκή στρατηγική δεν είναι μια στρατηγική η οποία είναι ενιαία. Όπως όλες οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης επηρεάζονται από τα κράτη μέλη της. Υπάρχει μία κυρίαρχη άποψη όπως σε κάθε πολιτική, αυτό δεν σημαίνει όμως ότι την συμερίζονται όλοι, διότι δεν είναι απόλυτα συμφωνημένη μεταξύ των κρατών μελών. Υπάρχουν βέβαια χώροι διαβούλευσης και συζήτησης όπου προκύπτουν συνισταμένες πολιτικές, μεταξύ των μελών όμως αυτό δεν σημαίνει ότι όλοι συμφωνούν με αυτές τις πολιτικές. Για αυτόν τον λόγο αν ονομάζαμε κάτι ως ευρωπαϊκή στρατηγική θα εννοούσαμε την στρατηγική που ασκεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσα από τις Γεν. Διευθύνσεις που ασχολούνται με την Κοινωνική Οικονομία. Σε αυτά τα πλαίσια έχει δημιουργήσει ένα όργανο το οποίο ονομάζεται GECES ως όργανο διαβούλευσης εμπειρογνομόνων για την Κοινωνική Οικονομία. Το GECES μελετά, συμβουλεύει, δημιουργεί πορίσματα και διαμορφώνει στρατηγικές μέσα από εκτεταμένη διαβούλευση και εσωτερικά και εξωτερικά. Θέτει παραμέτρους και δεν θεωρεί ότι ένας φορέας μπορεί να λειτουργήσει στο χώρο της Κοινωνικής Οικονομίας αν δεν καλύπτει αυτές τις τρεις προαναφερθείσες αρχές. Όμως το ότι υπάρχει μια ευελιξία σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης λόγω της διαφορετικότητας των κρατών μελών δεν σημαίνει ότι τους θέτει αυτούς τους

κανόνες με απόλυτο τρόπο. Όταν λοιπόν για παράδειγμα ότι υπάρχει περιορισμός στην διανομή των κερδών δεν ορίζει ποιος είναι αυτός ο περιορισμός, μπορεί να είναι μια συγκεκριμένη πολιτική που ασκείται σε αυτή τη χώρα ή μπορεί να είναι ένα πιο περιοριστικό πλαίσιο όπως αυτό που βάζουμε εμείς στον δικό μας νόμο. Για αυτόν τον λόγο οι πολιτικές αυτές θεωρούμε ότι έχουν ευθυγραμμιστεί και η βάση του δικού μας νόμου πηγάζει από αυτόν τον διάλογο που έχει γίνει στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οπότε η ενσωμάτωση αν μπορούμε να πούμε έχει γίνει εξαρχής με βάση την αρχική λειτουργία των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και την πορεία λειτουργίας του νομικού πλαισίου και του θεσμικού πλαισίου στην χώρα μας.

Ερώτηση: Υπάρχουν κάποιοι βασικοί άξονες τους οποίους τα κράτη μέλη θα πρέπει να ακολουθήσουν; θα θέλατε να αναφερθούμε σε αυτούς και κατά πόσο τους έχουμε ακολουθήσει;

Απάντηση: Υπάρχουν τρεις σφαίρες, η οικονομική σφαίρα όπου εκεί μιλάμε καθαρά για επιχειρηματικότητα πρέπει να παράγονται έσοδα για να λειτουργεί η επιχείρηση. Δεύτερη η κοινωνική σφαίρα που εκεί μπαίνει ο κοινωνικός σκοπός και ο τρόπος που λειτουργούν οι φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας και η τρίτη σφαίρα είναι ο άξονας της διακυβέρνησης όπου εκεί μιλάμε για τον τρόπο λειτουργίας τους και η κύρια ενσωμάτωση σε αυτή την διακυβέρνηση είναι ο περιορισμός στην διανομή των κερδών και η δημοκρατική λειτουργία. Αυτοί είναι οι βασικοί άξονες που υιοθετεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και σε αυτούς τους άξονες έχουμε κινηθεί και εμείς και η ενσωμάτωση τους έχει γίνει πλήρως στον δικό μας νόμο. Και στον νόμο του 2011 στον οποίο δημιουργήθηκαν οι κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις, ο 4019 όσο και στον νόμο 4430 του '16 όπου δημιουργήθηκαν και άλλες μορφές επιχειρήσεων όπως είναι οι συνεταιριστικές εργαζομένων αλλά διευρύνθηκε περισσότερο το πεδίο καθώς με αυτόν τον νόμο δόθηκε η δυνατότητα σε άλλους φορείς μη μονοπρόσωπους να συμμετέχουν στο μητρώο της Κοινωνικής Οικονομίας εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις (τις τρεις αρχές). Έτσι στο σημερινό μητρώο που αριθμεί πάνω από 1100 φορείς οι πλέον των 50 προέρχονται από άλλους φορείς δηλαδή υπάρχουν αστικές μη κερδοσκοπικές επιχειρήσεις υπάρχει ακόμα περίπτωση που έχει εγγραφεί στο μητρώο μας εταιρία περιορισμένης ευθύνης η οποία έχει ενσωματώσει στο καταστατικό της τις 3 βασικές αρχές. Όσες κερδοσκοπικές επιχειρήσεις που

λειτουργούν στην οικονομία της αγοράς ενσωματώσουν στον τρόπο λειτουργίας τους προαναφερθείσες αρχές μπορούν να ενσωματωθούν πλήρως στο πλαίσιο της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

Ερώτηση: Άρα όσον αφορά το θεσμικό πλαίσιο η χώρα έχει δημιουργήσει νέες προϋποθέσεις και έχουν έτσι προσχωρήσει νέες επιχειρήσεις στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας. Όσον αφορά την πρόσβαση στις χρηματοδοτήσεις που βρισκόμαστε, υπάρχουν χρήματα που θα στηρίζουν όλη αυτή την προσπάθεια;

Απάντηση: Ναι σε αυτό το πλαίσιο και επειδή είχαμε κάνει την καταγραφή του πεδίου με την πρώτη ετήσια έκδοση η οποία έχει συνταχθεί πέρυσι το 2017 και μάλιστα είμαστε στην φάση σύνταξης της δεύτερης έκδοσης που θα παρουσιαστεί στην ΔΕΘ. Κάνοντας τη καταγραφή του πεδίου και εντοπίσαμε τις ανάγκες που έχει ο χώρος της Κοινωνικής Οικονομίας για στήριξη από το κράτος. Οι πόροι που διατίθεται στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο του ΕΣΠΑ είναι γύρω στα 162 εκατομμύρια Ευρώ. Αυτοί οι πόροι προέρχονται τόσο από τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα όπως είναι το επιχειρησιακό πρόγραμμα ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού Δια βίου Μάθηση όπως και το επιχειρησιακό πρόγραμμα ανταγωνιστικότητα, επιχειρηματικότητα και καινοτομία αλλά καθώς και από τα 13 περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα. Οι πόροι μοιράζονται ανάμεσα στα τομεακά και επιχειρησιακά προγράμματα οπότε περίπου 80 εκατομμύρια είναι πόροι που προέρχονται από τις περιφέρειες. Με αυτή την αρχική κατανομή πόρων στην συνέχεια θεωρήσαμε εμείς ότι θα πρέπει να υπάρχει ένας συντονισμός στις διάφορες δράσεις έτσι τους κατανείμαμε σε 3 βασικές κατηγορίες.

Η πρώτη κατηγορία είναι ο πυλώνας δράσεων που αφορά την υποστήριξη.

Αυτό που ονομάζεται Business development services η ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και πως μπορούν αυτές και πως μπορεί ο χώρος της συμβουλευτικής και της στήριξης μπορεί να βοηθήσει σε αυτό. Έτσι έχουμε σχεδιάσει με πόρους από το τομεακό πρόγραμμα ΕΠΑΝΑΝ του Δια βίου Μάθηση να διαθέσουμε περίπου 11 εκατομμύρια σε μια άμεσα υλοποιήσιμη πρόσκληση για την δημιουργία κέντρων στήριξης στις περιφερειακές ενότητες της χώρας. Θα είναι περίπου 89 φορείς που θα καλύψουν σχεδόν το σύνολο των περιφερειών, όπου οι φορείς θα επιτελέσουν 3 βασικές λειτουργίες. Η πρώτη είναι η υποστήριξη στην ενημέρωση του κοινού για το

τι είναι Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία σε σημεία ενημέρωσης (infopoint) ας το ονομάσουμε κάπως έτσι. Η δεύτερη αφορά κάποιον που έχει ενημερωθεί και θέλει να προχωρήσει στην επιχειρηματική δραστηριότητα αλλά χρειάζεται αρκετή υποστήριξη στο να προχωρήσει σε αυτό να τον βοηθήσουμε στο να συστήσει την κοινωνική επιχείρηση ακολουθώντας τα εξής βήματα. Μια αρχική κοινωνική ιδέα μετατρέψει τον κοινωνικό σκοπό σε ένα επιχειρηματικό μοντέλο που να μπορεί να λειτουργήσει παράγοντας έσοδα, δημιουργώντας μια βιώσιμη επιχείρηση, η οποία θα λειτουργεί δημοκρατικά. Στην συνέχεια αυτό το επιχειρηματικό μοντέλο μετατρέπεται σε ένα επιχειρηματικό σχέδιο με πραγματικά στοιχεία με αριθμούς και στόχους ώστε να μπορέσει να υλοποιηθεί και τέλος να συσταθεί να μπει στο μητρώο της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας. Η τρίτη είναι η φάση υποστήριξης του φορέα Κ.Α.Λ.Ο. που έχει συσταθεί. Θα τον βοηθήσουμε στα πρώτα βήματα λειτουργίας τους είτε με επιχειρηματικές συμβουλές είτε με βοήθεια στο μάρκετινγκ στην προώθηση της κοινωνικής αξίας της επιχείρησης στην αγορά είτε με οποιαδήποτε άλλο χρήζει η υποστήριξη της επιχείρησης.

Ερώτηση: Επομένως μέσω αυτών των δράσεων θα παρέχεται στους φορείς η απαιτούμενη οικονομική υποστήριξη και το know how για την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας;

Απάντηση: Ακριβώς παρέχεται από την αρχή ως το τέλος η υποστήριξη για να μπορούν να αναπτυχθούν οι κοινωνικές επιχειρήσεις.

Ο δεύτερος πυλώνας αφορά τις επιχορηγήσεις με κεφάλαια ώστε να μπορέσουν να λειτουργήσουν αυτές οι επιχειρήσεις. Εδώ έχουμε σχεδιάσει ένα πρόγραμμα που θα περιλαμβάνει δράσεις επιχορήγησης με κλιμακούμενο ποσό επιχορήγησης αντίστροφα δηλαδή οι μικρές επιχειρήσεις που πραγματικά είναι κοινωνικές που μόλις ξεκινάνε ή έχουν πολύ μικρή δραστηριότητα μέχρι σήμερα να μπορούν να έχουν πρόσβαση μέχρι και 30.000 ευρώ με 100% χρηματοδότηση γιατί πραγματικά μιλάμε για ανθρώπους οι οποίοι μπορεί να μην έχουν πρόσβαση στην χρηματοδότηση και για αυτόν τον λόγο τους επιχορηγούμε με το σύνολο του ποσού. Κάποιες άλλες κοινωνικές επιχειρήσεις που βρίσκονται σε ποιο προχωρημένο στάδιο μπορεί να επιχορηγηθούν μέχρι και 70.000 ευρώ με το πλεονάζον ποσό από τις 30.000 μέχρι τις 70.000 να είναι επιχορηγούμενο κατά 80% και σε αυτήν περίπτωση για παράδειγμα

ένας φορέας να εισφέρει με ίδια συμμετοχή 8.000 και να λάβει την επιχορήγηση των 62.000 ευρώ. Υπάρχει και ένα τρίτο κλιμάκιο ας πούμε όπου μπορεί ένας φορέας που θέλει πάνω από 70.000 ευρώ θα μπορέσει να φθάσει μέχρι και τις 150.000 ευρώ. Εκεί όμως το ποσό επιχορήγησης πέφτει στο 60% για το υπερβάλλον και έτσι ένας φορέας που ζητάει 150.000 θα πρέπει να εισφέρει τις 40.000 ως ίδια συμμετοχή και να λάβει 110.000 ως χρηματοδότηση. Αυτό απευθύνεται σε φορείς που έχουν πρόσβαση σε πόρους, έχουν έσοδα ενδεχομένως ή δανειακή πρόσβαση οπότε στην πραγματικότητα θα μπορούν να υλοποιήσουν ένα ποιο μεγάλο σχέδιο με βάση τις ανάγκες και την φάση υλοποίησης, φάση ανάπτυξης τους.

Τρίτος πυλώνας είναι ο πυλώνας χρηματοδοτικών εργαλείων, όπου μιλάμε για δανειακά προϊόντα κυρίως εκεί έχουμε προχωρήσει στην δημιουργία του ταμείου Κοινωνικής Οικονομίας οπότε έχουμε ξεκινήσει μια συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων το κομμάτι το υποστηρικτικό της που είναι το advisor IBB να μας υποστηρίξει στο αμέσως επόμενο διάστημα να συστήσουμε το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας που προβλέπεται από τον ν 4430 σαν νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου έτσι έχουμε ξεκινήσει τα πρώτα βήματα σύστασης αυτού του ταμείου, όμως επειδή αυτό το ταμείο θα πάρει κάποιο χρόνο να υλοποιηθεί και να δημιουργηθεί έχουμε ξεκινήσει και σε κάποιες δράσεις παράλληλα που όταν το ταμείο συσταθεί θα μπορούν να ενσωματωθούν μέσα σε αυτά. Αυτές οι δράσεις περιλαμβάνουν στα πλαίσια του ταμείου επιχειρηματικότητας του Υπουργείου Ανάπτυξης του (ΤΕΠΙΧ II) έχουν οριοθετηθεί 10 εκ. Για να μπορούν να δοθούν μικροδάνεια σε κοινωνικές επιχειρήσεις μέχρι 25.000 για ένα επενδυτικό κομμάτι ή 15.000 όταν αφορά κεφάλαιο κίνησης και θα υπάρχει άμεση πρόσβαση των κοινωνικών επιχειρήσεων σε τέτοια δανειακά προϊόντα πανελλαδικά καθώς έχουμε εντοπίσει ότι μέχρι σήμερα δεν είχαν καμία πρόσβαση σε τραπεζικό δανεισμό. Υπήρχε πρόβλημα στον δανεισμό τους από τις τράπεζες. Και ένα τρίτο κομμάτι αυτού του πυλώνα είναι ότι έχουμε προχωρήσει σε συνεργασία με το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων να μπορούν να εκδοθούν εγγυητικές παρακαταθήκες στις κοινωνικές επιχειρήσεις έτσι ώστε να μπορούν να συμμετέχουν σε δημόσιους διαγωνισμούς, σε δημόσιες συμβάσεις. Αυτοί είναι οι 3 βασικοί πυλώνες της χρηματοδότησης και υποστήριξης με κεφάλαια των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Παράλληλα τρέχουμε και οριζόντιες δράσεις οι οποίες έχουν ποιο θεσμικό χαρακτήρα όπως η δημοσιότητα στην οποία υλοποιούμε δράσεις ποιο σχετικές όπως

είναι η ΚΑΛΟ ATHENS EXPO που έγινε τον Νοέμβριο του 2017 για 3 μέρες στην Τεχνόπολη στο Γκάζι. Αντίστοιχα σχεδιάζουμε και φέτος μια παρεμφερή εκδήλωση την Expo 2018. Ακόμα έχουμε ξεκινήσει να υλοποιούμε περιφερειακές εκθέσεις. Ξεκινήσαμε τον περασμένο μήνα με την Πάτρα (Δυτική Ελλάδα) όπου υλοποιήθηκε πάλι μια Expo για δύο ημέρες και φυσικά υποστηρίζουμε τις διάφορες δράσεις που οργανώνει το Πεδίο όπως για παράδειγμα οι 2 εκθέσεις που έγιναν στο Σύνταγμα και θα υλοποιηθούν και άλλες σχετικές, προκειμένου να υποστηρίξουμε το Πεδίο ακόμα περισσότερο, ενισχύοντας με κάθε τρόπο την δημοσιότητα των σχετικών δράσεων.

Ερώτηση: Εφόσον οι κατευθυντήριες που έχει δώσει η Ε.Ε και για χρηματοδότηση και για θεσμικές αλλαγές και για προβολή και δημοσιότητα του κλάδου έχουν ακολουθηθεί, ποια είναι τα αποτελέσματα αυτής της πολιτικής;

Απάντηση: Ο τομέας της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας στην χώρα μας ήταν και παραμένει ακόμα σε ένα στα πρώτα στάδια ανάπτυξης του. Έχουμε καταφέρει λοιπόν να ενεργοποιήσουμε μια δύναμη της κοινωνίας και οικονομίας που κοιμότανε όλο αυτό το διάστημα. Αναδύονται δυνάμεις, οι φορείς συνεργάζονται μεταξύ τους, δημιουργούνται ενώσεις φορέων Κ.Α.Λ.Ο. οι οποίοι καταφέρνουν να προωθήσουν τις ανάγκες του τομέα και τις δυνατότητες συνεργασίας μεταξύ τους. Κατά αρχάς έχουν δημιουργηθεί πάρα πολλές κοινωνικές επιχειρήσεις. Όλοι οι φορείς που έχουν γραφτεί στο ηλεκτρονικό πλέον μητρώο μας έχουν επαφή με το κράτος. Σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα ένας φορέας μπορεί να γραφτεί και να αποκτήσει νομική προσωπικότητα. Ο τομέας έχει αρχίσει να αποκτά ορατότητα, το κοινό με αυτόν το τρόπο και να δίνεται η δυνατότητα στο κοινό και να γνωρίσει αλλά και να υποστηρίξει τους φορείς. Το επόμενο διάστημα περιμένουμε ότι θα υπάρξει μια μεγάλη ανάπτυξη του τομέα λόγω της πρόσβασης που θα αποκτήσει τόσο σε υποστηρικτικές υπηρεσίες όσο και σε χρηματοδοτήσεις και δανειακά προϊόντα. Αναμένουμε μέσα στο 2019 να υπάρχει ένα μεγάλο διευρυμένο πεδίο λειτουργίας των φορέων Κ.Α.Λ.Ο. πέραν αυτών που έχουμε δει μέχρι σήμερα. Είμαστε στα πρώτα στάδια όπως είπα οπότε χρόνο με το χρόνο θα βλέπουμε πολύ μεγάλες αλλαγές τόσο στο χώρο όσο και στα μεγέθη που εντοπίζονται.

Ερώτηση: Από τα οικονομικά μεγέθη που εμφανίζονται στο μητρώο φορέων Κ.Α.Λ.Ο. ποιες είναι οι εκτιμήσεις σας για τις παρατηρούμενες τάσεις;

Απάντηση: Υπάρχει μια πολύ σημαντική επίδραση που επιτελείται τόσο στην κοινωνία μας όσο και στην επιχειρηματικότητα. Βλέπουμε πρώτα απ' όλα ότι σε επίπεδο κοινωνίας υπάρχει μια σταδιακή ανάπτυξη μιας κουλτούρας συνεργασίας και προσφοράς που μέχρι σήμερα δεν την είχαμε εντοπίσει. Δυστυχώς το προηγούμενο διάστημα υπήρξε μια εσωστρέφεια του κόσμου υπήρξε μια τάση των πολιτών να θεωρούν ότι οτιδήποτε πράττω θα πρέπει να έχει άμεσο όφελος σε εμένα και κυρίως σε εμένα. Τώρα έχουμε αρχίσει να βλέπουμε ότι ξεκινούν δράσεις οι οποίες έχουν εξωτερικό όφελος πέραν του ίδιου του εμπλεκόμενου, ο ίδιος λοιπόν λειτουργεί πιο αλληλέγγυα πιο συνεργατικά πιο υποστηρικτικά προς το περιβάλλον του και τους συνανθρώπους του. Με αυτόν τον τρόπο βλέπουμε ότι επηρεάζεται αφενός η κοινωνία κατά δεύτερον και η επιχειρηματικότητα διότι και οι επιχειρήσεις της αγοράς οι οποίες μέχρι πρότινος δεν είχαν σε άμεση προτεραιότητα την ανάπτυξη κοινωνικών δράσεων θεωρούν πλέον ότι μέρος της δραστηριότητας τους είναι να κατευθύνονται και προς τα εκεί αφενός για να χτίσουν έξωθεν καλή μαρτυρία προς τους πολίτες και προς τους πελάτες τους όσο και στο εσωτερικό των επιχειρήσεων, γιατί υπάρχει πλέον η απαίτηση των εργαζομένων η επιχείρηση να λειτουργεί με έναν τρόπο που είναι πιο ορθός πιο δημοκρατικός πιο κοινωνικός, γιατί κακά τα ψέματα οι πολίτες και οι εργαζόμενοι επηρεάζουν τόσο την κοινωνία όσο και τις επιχειρήσεις στις οποίες εργάζονται.

Ερώτηση: Πώς βλέπεται τη χώρα μας σε σύγκριση με άλλες χώρες της ΕΕ όσον αφορά την Κοινωνική Οικονομία;

Απάντηση: Δυστυχώς. Έχουμε ξεκινήσει με πολλά χρόνια καθυστέρηση. Σε άλλες χώρες η κοινωνική οικονομία ξεκίνησε από την δεκαετία του 70 και του 80 με πολύ ενεργούς φορείς οι οποίοι ξεκίνησαν με δράσεις από κάτω. Δεν ήταν οι πρωτοβουλίες του κράτους που οδήγησαν στην κοινωνική οικονομία αλλά ήταν πρωτοβουλίες της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίες μετασηματίστηκαν σε επιχειρήσεις κοινωνικού χαρακτήρα και κατέληξαν να υπάρχει μια δραστηριότητα πολύ μεγάλη σε χώρες όπως είναι ο ευρωπαϊκός νότος δηλαδή η Ισπανία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Πορτογαλία

όπου εκεί οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν μια μεγάλη ενεργή δραστηριότητα. Άρα βρίσκονται σε άλλα στάδια ωριμότητας. Σε αρκετές από αυτές τις χώρες η οικονομία, η κοινωνική οικονομία μπορεί να καταλαμβάνει μέχρι και το 10% του ΑΕΠ και αντίστοιχο ποσό των εργαζομένων να εργάζονται σε κοινωνικές επιχειρήσεις. Στην Ελλάδα είναι top down. Έχει ξεκινήσει δημιουργώντας το θεσμικό πλαίσιο υπήρχαν, κάποια ψήγματα κοινωνικών επιχειρήσεων και από το παρελθόν αλλά ήταν πολύ περιορισμένη η δραστηριότητα τους, δυστυχώς υπήρχε και ένα συνεταιριστικό κίνημα το οποίο δεν λειτούργησε όπως είχε λειτουργήσει σε άλλες χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου όπου πραγματικά οι συνεταιρισμοί απέδιδαν ένα κοινωνικό αποτέλεσμα στην κοινωνία. Στην χώρα μας δυστυχώς το συνεταιριστικό κίνημα λειτούργησε πολύ πιο ατομικά και με ίδιο όφελος των μελών οπότε στην πραγματικότητα δεν λειτούργησε με τον κοινωνικό χαρακτήρα που θα έπρεπε, ούτε περιείχε το κομμάτι της επιχειρηματικότητας ώστε να μετουσιωθεί σε μία δράση που θα είχε ένα οικονομικό επιχειρηματικό αποτέλεσμα. Έτσι το κράτος πήρε την πρωτοβουλία με βάση τον νόμο 4019/11 να συστήσει μια μορφή κοινωνικής επιχείρησης ώστε να ξεκινήσει το εγχείρημα της Κοινωνικής Οικονομίας. Παρόλο που αναδεικνύονται δυνάμεις που θα μπορούσαν να το στηρίξουν, είναι αργή αυτή η διαδικασία, απαιτεί αλλαγή κουλτούρας για αυτόν τον λόγο θεωρούμε ότι παρόλο που στην χώρα μας έχει ξεκινήσει top down αυτή η δραστηριότητα στην πραγματικότητα σταδιακά έχει αρχίσει να υιοθετείται από το πεδίο και μελλοντικά ευελπιστώ σε σύντομο χρονικό διάστημα θα περάσει στα χέρια του ίδιου του πεδίου και δεν θα χρειαστεί άμεση επιρροή από το κράτος και άμεση υποστήριξη. Το ίδιο το οικοσύστημα θα υποστηρίξει την ανάπτυξη του και το κράτος θα παρεμβαίνει μόνο στην περίπτωση που χρειάζεται κάποια περαιτέρω βελτίωση των συνθηκών.

Ερώτηση: Τι άλλες πρωτοβουλίες θα μπορούσαν να ληφθούν προς την κατεύθυνση της τόνωσης και της περαιτέρω ανάπτυξης της Κοινωνικής Οικονομίας;

Απάντηση: Μια από τις πολιτικές μας, είναι η δράση υποστήριξης που έχουμε, του πρώτου πυλώνα χρηματοδοτήσεων που προβλέπει να υποστηρίζονται στην σύσταση τους οι κοινωνικές επιχειρήσεις και στα πρώτα βήματα τους. Αυτό σε άλλες χώρες το επιτελεί το ίδιο το πεδίο, δηλαδή υπάρχουν ενώσεις φορέων Κ.Α.Λ.Ο. σε κάθε περιφέρεια οι οποίες με αυτόν τον τρόπο υποστηρίζουν την ανάπτυξη του τομέα. Οι

πόροι προέρχονται από το ίδιο το Πεδίο δεν είναι κρατική χρηματοδότηση αλλά οι φορείς Κ.Α.Λ.Ο. εισφέρουν μέρος των κερδών τους, βάζουν ένα τέλος, ένα ποσοστό των κερδών τους το οποίο μαζεύεται σε ένα ταμείο, το οποίο διοχετεύεται στη συνέχεια στην ανάπτυξη του τομέα τοπικά. Η λογική των κοινωνικών επιχειρήσεων δεν είναι ανταγωνιστική δεν είναι ότι η μία απαγορεύει στην άλλη να μπει στον χώρο της γιατί θα τις πάρει μερίδιο της αγοράς, όπως είναι στην κλασσική επιχειρηματικότητα όπου οι επιχειρήσεις προσπαθούν να οριοθετήσουν την αγορά και να περιορίσουν την διείσδυση άλλων παιχτών. Στη Κοινωνική Οικονομία επειδή ο κοινωνικός σκοπός είναι το αποτέλεσμα, η συνεργασία μεταξύ των φορέων οδηγεί στο να θέλουν να μπορούν να αναπτυχθούν και άλλοι φορείς. Αυτό λοιπόν θέλουμε και εμείς, αυτές τις πρωτοβουλίες να τις πάρει το Πεδίο σταδιακά ενδυναμώνοντας τις δυνατότητες του, να καθορίζει το που θέλει να οδηγηθεί ο τομέας με βάση τις νέες εξελίξεις και τις νέες ανάγκες που αναδεικνύονται από την κοινωνία και τοπικά.

Ερώτηση: Πως βλέπετε το μέλλον της Κοινωνικής Οικονομίας στην χώρα βάσει όσων αναφέρατε παραπάνω.

Απάντηση: Θα έλεγα ότι είμαι πολύ αισιόδοξος ότι πραγματικά είμαστε σε ένα σταυροδρόμι, έχουμε ξεπεράσει τα πρώτα προβλήματα που δημιούργησε η οικονομική ανάπτυξη της χώρας που ήταν βασισμένη σε λανθασμένες πολιτικές και το κύριο σφάλμα της προηγούμενης πολιτικής ήταν η εσωστρέφεια, ότι ο καθένας κοιτούσε πως θα βελτιώσει την προσωπική του διαβίωση. Πλέον όπως και στο περιβάλλον έτσι και στην κοινωνία οι διαχωριστικές γραμμές μεταξύ επιχειρηματικότητας και κοινωνίας αρχίζουν να μειώνονται σταδιακά, έτσι επειδή η επιχειρηματικότητα αποκτά και κοινωνικά χαρακτηριστικά εκδημοκρατίζεται αρχικά και ο τρόπος που λειτουργεί βελτιώνεται με το σκεπτικό ότι αν βελτιωθεί η κοινωνία, αν οι πόροι μου διοχετευτούν σε φορείς της κοινωνίας βελτιώνεται και η ίδια η επιχείρηση. Οδηγούμαστε σε μία κοινωνία η οποία θα είναι πιο ισορροπημένη πιο δίκαιη και καλύτερα δομημένη. Οπότε θεωρώ ότι με αυτές τις αρχές που είναι οι βασικές αρχές της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας οδηγούμαστε σε μια πολύ καλύτερη κοινωνία η οποία θα ενσωματώσει τις ιδιαιτερότητες του καθενός μας αλλά θα καλύπτει και τις ανάγκες μας με τρόπο πιο δίκαιο και ορθολογικό.

Ερώτηση: Θα θέλατε να δώσετε κάποια παραδείγματα καινοτόμων επιχειρήσεων που δημιουργήθηκαν μέσω της στήριξης της Κ.Α.Λ.Ο.;

Απάντηση: Δυστυχώς μέχρι σήμερα η εικόνα που έχουμε για τις κοινωνικές επιχειρήσεις είναι ότι έχουν κυρίως ενταξιακό χαρακτήρα, δηλαδή ενσωματώνουν ομάδες ατόμων που δεν έχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας, Αυτό αποτελεί ένα μεγάλο κομμάτι της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, όμως δεν είναι το κυρίαρχο. Υπάρχει μια αυξανόμενη τάση, νέοι που έχουν δυνατότητες να αναπτύσσουν νέες τεχνολογίες και νέες δραστηριότητες. Υπάρχουν τέτοιες κοινωνικές επιχειρήσεις οι οποίες στα πλαίσια της Expro τον Νοέμβριο του 2017 κατάφεραν και οργανώθηκαν ακόμα περισσότερο και έφτιαξαν ενώσεις σε πανελλαδικό επίπεδο, επιχειρήσεις τεχνολογίας οι οποίες χρησιμοποιούν το ανοιχτό λογισμικό αφενός για να συνεργαστούν μεταξύ τους γιατί η τεχνολογία μας βοηθάει να εκμηδενίσουμε τις αποστάσεις αφετέρου έχουν βοηθήσει στην ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που είναι αρκετά καινοτόμες όπως είναι η δημιουργία ανοιχτού κώδικα ο οποίος συνάδει με τη λογική της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας καθώς προσφέρει ένα κοινωνικό αποτέλεσμα υπαρκτό για το κοινωνικό σύνολο χωρίς να δημιουργεί κέρδη για τις ίδιες επιχειρήσεις και να αποκόπτει την πρόσβαση τους στην τεχνολογία, την πρόσβαση των πολιτών στην τεχνολογία και επίσης βοηθάει στην ανάπτυξη αυτού που λέμε των κοινών, τα κοινά αγαθά τα οποία πλέον μπορούν να μοιραστούν στους πολίτες με πιο δίκαιο τρόπο και να αναπτυχθούν μεταξύ των φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας. Βλέπουμε λοιπόν ότι εκτός από εστίαση και καθαριότητα, αναπτύσσονται και άλλοι τομείς προηγμένης τεχνολογίας και μπορούν να βοηθήσουν νέους της χώρας μας που προέρχονται από πανεπιστημιακά ιδρύματα με υψηλή εξειδίκευση και αρκετές προηγμένες γνώσεις να αναπτύξουν επιχειρηματική δραστηριότητα η οποία να προσφέρει και ένα κοινωνικό αποτέλεσμα. Νομίζω ότι αυτό είναι ένα πολύ καλό παράδειγμα.

Ερώτηση: Ευχαριστούμε πολύ για τις πληροφορίες που μας δώσατε και να ευχηθούμε καλή συνέχεια στο έργο που επιτελείται από την Κ.Α.Λ.Ο.

Απάντηση: Και εγώ σας ευχαριστώ